

**Disputationvm De Censuris In Commvni,
Excommunicatione, Svspensione, & Interdicto, itemque
de Irregularitate, Tomvs Qvintvs**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, Anno Domini M. DC. XVII.

Disputatio III. De modo ferendi Censuram.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94035](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94035)

cenfuram contra charitatem, vel obedientiam, aut aliam virtutem, etiam si non sit contra iustitiam, quamuis interdum soleat talis censura vocari iniusta, quatenus opponitur iustitiæ vniuersali, quæ omnem virtutem includit: talis autem iniustitia non obstat, quo minus censura sit valida, quia illa rectitudo, quam auferit, est accidentalis, & extrinseca ad rationem censuræ.

Quid necessarium sit in ferente censuram, ut illa ex iustitia feratur.

Iustitia legalis ad censuram necessaria.

Iustitia distributiva & commutativa requiruntur ad censuram.

Circa alium sensum, qui est magis proprius oportet aduertere triplicem esse iustitiam, ad quam spectare potest hæc actio ferendi censuram. Prima est iustitia legalis, quam maximè seruare tenetur iudex in sententiis ferendis, & superior in condendis legibus: nam est persona publica, quæ maximè curare debet commune bonum. Et ad hoc pertinet, ut in censura ferenda iudex seruet ordinem à iure præscriptum: hoc ergo etiam requisitum est, ut censura rectè feratur, ut per se manifestum est, & aperte traditur in capite primo, & capite. *Sacro*, de Sentent. excomm. in 6. An verò hoc requisitum pertineat tantum ad rectitudinem, & honestatem actionis, vel etiam ad valorem censuræ, constabit melius ex dicendis disputatione sequenti. Nam interdum tale requisitum solet esse substantiale, ideoque ad valorem actus necessarium: interdum verò accidentale tantum, & tunc pertinebit solum ad honestum, ac debitum operandi modum. Quando autem sit substantiale, vel accidentale requisitum, dicemus prædicta disputatione.

Rursus potest hæc actio pertinere ad iustitiam distributivam: nam ex sententia Diui Thomæ 2. quæstion. 63. articulo quarto, in iudicio, vel sententia ferenda, seruanda est distributiva iustitia: ferre autem censuram actus quidam iudicii est, vel formaliter, vel virtute. Hæc verò iustitia distributiva talis est, ut habeat adiunctam commutativam: nam, licet hic interueniat forma iustitiæ distributivæ quatenus in censura ferenda non debet respici persona, sed causa, nec debet excludi à participatione communium bonorum, nisi qui indignus est illis; tamen ad ipsum tenetur iudex ex commutativa iustitia, ad quam spectat, ut nemo ultra condignum puniatur. Et ideo hæc actio etiam habere debet rectitudinem iustitiæ commutativæ: imò hæc est veluti substantialis rectitudo talis actus: alie verò secundum quasdam communes rationes, seu conuenientias, aut participationes aliarum virtutum, illi conueniunt. Requirit ergo hæc actio æqualitatem quandam rei ad rem (quantum in hac materia inueniri potest) ut iusta sit. Hæc autem æqualitas potissimè æstimanda est ex causa ferendi censuram: & ideo illa maximè consideranda est, & obseruanda: & è conuerso illa censura maximè propriè iniustitiam continet, quæ sine legitima, aut condigna causa, fertur. Quæ autem sit hæc causa, & quando ex illius defectu censura sit nulla, dicemus ex professo in disputat. 4. quare de his conditionibus hæc sufficiant.

DISPUTATIO III.

De variis modis ferendi censuras, & de distinctione censuræ à iure, vel ab homine.

N hac disputatione explicanda à nobis est forma ferendi censuram: quæ non tam est forma ipsius censuræ, quam illius actionis, per quam censura fertur: & ideo ad perfectè cognoscendam efficientem causam censuræ, modum etiam cauendi cognoscere necesse est. Modus autem hic in duo principalia membra diuidi solet, scilicet per legem, aut per hominem. quæ obrem ab hac diuisione incipiendum nobis est, & deinde in singulis membris quid in eis obseruandum sit, exponendum.

SECTIO I.

Verum, Rectè diuidatur censura in eam, quæ à iure, & quæ ab homine fertur.

Ratio dubitandi est, quia nulla censura fertur, nisi per humanam potestatem, ut suprà diximus: potestas autem humana in homine est, quæ non operatur, nisi ipso homine per ipsam operante: ergo nulla est, neque esse potest censura nisi ab homine, id est, per hominem illata. Rursus è conuerso nulla esse posse videtur, quæ non sit à iure: hoc enim ius, ut suprà ostendimus, non est diuinum, sed tantum humanum: quod non est nisi lex, vel præscriptum hominis: nulla est autem censura, quæ feratur nisi ut coniuncta, vel annexa alicui præcepto humano: nam censura, ut infrà dicemus, non infertur propter peccatum præteritum, ut præteritum est, sed ut aliquo modo respicit futurum, videlicet medio aliquo præcepto, quod de peccato vitando, aut reparando imponitur: ergo omnis censura medio aliquo iure imponitur.

Hæc dubitatio soluetur faciliè explicando significationes harum vocum. Præcipua verò difficultas est in declarando altero membro diuisionis, scilicet quando, & quo modo esse possit censura à iure. Itaque dubium non est, quin omnis censura proxime fundetur in alicuius hominis voluntate ac potestate; quo sensu omnis censura potest dici lata ab homine, ut proposita dubitandi ratio concludit. At verò duobus modis potest homo ferre censuram. Vno modo ferendo legem stabilem ac permanentem, obligantem sub hac pœna, quam ipso facto incurrant eius transgressores. Alio modo potest homo ferre censuram proferendo sententiam, aut præcipiendo aliquid in singulari actione vel negotio, in quo non stabilis ius, aut statutum permanens, sed transitorium mandatum. Quando ergo censura fertur primo modo, dicitur esse à iure: quia licet ius ab homine processerit, iam verò talis censura in ipso iure continetur. Quando vero censura fertur posteriori modo, retinet veluti commune nomen, & quasi per antonomasiam, vel accommodationem vocatur censura ab homine. Atque hoc sensu diuisio illa communis est omnium Theologorum, & Canonistarum; qui frequentius illam tradunt de excommunicatione. Est autem eadem ratio de suspensione, ut notauit Abbas in c. ult. de Cler. excomm. ministr. n. 4. Caiet. Syluest. & alij Summist. verb. *Suspensio*. & idem etiam est de interdico, ut notauit Calderinus in tractatu de interdico, i. part. eius, quamuis hæc censura rarius videatur ipso iure ferri, ut suo loco dicemus. Est itaque hoc sensu clara diuisio & sufficiens: nam omnis censura, quæ non fertur media aliqua constitutione, quæ propriam rationem iuris habeat, vocatur ab homine: per hominem intelligendo vel singularem personam, vel Collegium hominum, ut suprà notauimus.

Ratio dubitandi, pro ut trahitur, paruo.

Quid per has voces censura ab homine, & à iure significetur.

Abbas, Caiet. Syluest. Calderinus.

Quo-

³
*Quis censu-
ram à iure
ferre possit.*

Quocirca omnia, quæ de causa efficiente censuræ disputatione præcedente diximus, in utramque censuram conueniunt, in eam quidem, quæ est ab homine, propriissimè & immediatè; in eam verò, quæ est à iure, quatenus ipsum ius ab homine procedit. Ideoq; circa illam solum addere oportet, illum tantum hominem posse hoc modo censuram ferre, qui potest ius condere, aut legem statuere. Qui necessariò habiturus est potestatem iurisdictionis, & omnes conditiones, quas supra diximus esse necessarias ad censuram ferendam: & præterea oportebit, ut superiore quodam iurisdictionem habeat. Quam in Ecclesia habet Summus Pontifex supremam, vniuersalem, & à solo Christo proximè dependentem. Sub illo verò, & dependenter ab ipso eam habent Concilia Generalia; & Legatus Pontificis eam possit recipere vniuersalem: ordinariè verò solum eam recipit pro aliquo regno, vel prouincia, ad quam mittitur. At verò solum ex parte, & circa subditos suos, & in suis diocesibus, & territorijs eam habent Episcopi, & alij, qui Episcopalem iurisdictionem participat: qui ferè sunt omnes superius numerati disput. præcedente, sect. 2. quos etiam recenset Syluest. ver. *Excommunicatio*, 1. num. 5. & 6.

Syluest.

⁴

*Plus requi-
ritur ad re-
ctitudinem
censuræ à
iure, quam
legis abque
censuræ.*

Ex quo etiam fit, ut in hac censura ferenda concurrere debeant omnes conditiones, quæ ad iustam legem ferendam necessariæ sunt: nam si lex non esset valida, vel iusta, nec censura talis esse posset. Quin potius plus requiritur ad rectitudinem, vel iustitiam talis censuræ, quam ad rectitudinem eiusdem legis per se & nudè sumptæ, absque censura. Fieri enim potest ut lex simpliciter prohibens, vel præcipiens aliquid, iusta sit & honesta: & tamen quod iniustum sit ipsam sancire poena censuræ, ipsò facto incurrendæ: ut potè si non sit adeò grauis illius legis materia, ut tanta poena condigna sit. Lex enim poenalis non solum debet seruare aequitatem in re, quam præcipit, sed etiam in commensuranda poena delicto. Quando verò ex hoc capite possit censura esse nulla, videbimus disput. sequente.

⁵
*Censura à
iure de se
perpetua est
sicut lex.*

Præterea, sicut de ratione legis est, ut de se perpetua sit, quando non abrogatur à Superiore, vel ab æquali, scilicet successore, vel per contrariam consuetudinem: ita hæc censura, seu potius efficacia ad inferendam illam, perpetua est, quando aliquo ex dictis modis lex non reuocatur, vel simpliciter, vel saltem quantum ad hoc, ut non habeat talem censuram adiunctam. Nihil enim vetat, quominus vnum possit ab alio separari. Quando autem alterum horum non fit, efficacia ad inferendam censuram in ipsa lege manet: nam hoc ipsum est veluti pars ipsius legis: & ideo tam est firmum ac stabile, sicut ipsa lex. Deniq; ob eandem causam in alijs proprietatibus seu conditionibus hæc censura imitatur ius ipsum seu legem, scilicet, ut feratur in subditos, ut non excedat potestatem ferentis, quæ nunc à nobis exponendæ non sunt, sed ex materia de legibus supponendæ.

Quæ ratione censura à iure ferri possit.

⁶
*Ratio dubi-
tandi.*

Merito autem interrogabit aliquis, qui fieri possit ut censura per ius ipsum inferatur, cum censura sit quædam poena, ut supra diximus, & lex per se ipsam non possit nec debeat inferre seu infligere poenam, sed solum taxare illam, ut per iudicem inferatur. Tum quia nemo obligari potest, ut in se ipso poenam exequatur extra forum Poenitentiae, sed solus ut sustineat à superiore, seu iudice infligendam. Si autem lex per se poenam infligeret, obligaret ipsum reum ad eius executionem, quia non interuenit ibi alia persona, à qua

A possit executioni mandari. Tum etiam, quia nemo potest iuste puniri, nisi à diu: prius eius accusatio & exculatio, ut non nisi iuxta leuitatem, vel grauitatem delicti puniatur: hoc autem non potest facere nuda lex per se ipsam: ergo nec potest ipsa punire, sed solum designare poenam, quam alter exequatur.

Hæc difficultas tractari solet in materia de legibus, in qua omnes pro certo habent, posse hanc poenam, quæ est censura, ita imponi per legem, ut ita tim per transgressionem legis contrahatur, ante sententiam iudicis, tam condemnatoriam, quam declaratoriam. Ipse enim usus Ecclesiæ sufficienter docet, & esse in Ecclesia hanc potestatem, & illum modum puniendi iustum esse, quod præcipue tangitur in difficultate posita.

B Putant autem aliqui hoc esse peculiare & proprium in censuris Ecclesiasticis, nam Ecclesia per censuram priuat hominem bonis ipsius Ecclesiæ, quorum distributio, & communicatio ad ipsam Ecclesiam pertinet: & ideo per legem potest illos priuare, quos voluerit, ex iusta causa, qualis est transgressio talis legis. Ita ferè Soto lib. 1. de iustitia qu. 6. artic. 3. qui, consequenter loquendo, sub censuris includit irregularitatem: quæ etiam ipso iure solet imponi, ut infra videbimus: & quoad illum modum priuationis imitatur censuras. Tamen neq; videtur verum hoc esse ita peculiare in censuris, ut non possit etiam in alijs poenis locum habere, neq; etiam per illam rationem sufficienter declaratur. Quia per censuram non solum priuatur homo bonis proprijs Ecclesiæ, sed etiam aliquibus bonis communibus omnibus hominibus, ut est communicatio ciuili, seu participatio humani conuictus: priuat etiam aliquando bonis proprijs, seu appropriatis homini, quorum distributio iam non pertinet ad Ecclesiam, quia iam sunt facta propria talis personæ. Ut verbi gratia, priuat hominem libertate ad communicandum cum alijs, & quadam habilitate (ut ita dicam) ut alij cum ipso communicent, quæ tamen sunt bona quædam humana, quorum homo est dominus. Deinde priuat interdum beneficium Ecclesiasticum, & iurisdictione & fructibus, quæ omnia & similia erant propria illius hominis, qui per censuram illis priuatur. Denique leges ciuiles interdum imponunt poenas ipso iure, ut sumitur ex l. *Nō potest*, ff. de Furt. & indicat Gloss. in l. *Si quis maior*, C. de Transact. de quarum intelligentia alibi latius.

B Alij ergo extendunt hoc ad omnes poenas priuatiuas, & putant esse illarum proprium, quod possint per legem ipsam ferri. Ita sentit Caiet. 2. 2. q. 62. artic. 3. Et ratio esse potest, quia, cum hæc poena consistat in pura priuatione, ut actu infligatur, non requirit actionem rei se ipsum punientis, quia mera priuatio causari potest sine propria actione, per causalitatem quandam morale ipsius legis: & ita cessat prima ratio iniustitiæ, quæ in hoc modo puniendi inesse videbatur. Altera verò ratio facile cessare potest, quia, quantum ad grauitatem delicti, ipse legislator potest iustam estimationem illius facere, & iudicare esse dignum tali priuatione, si verè, & in re ipsa sit contra legem, prout ab ipso fertur. Iudicium autem de veritate seu reali transgressionem ipsius legis committit ipsi delinquenti, quantum ad ipsum spectat, & ad conscientiam eius, id est, ut se ipsum agnoscat tali poenæ affectum, seu talibus bonis priuatum; in quo nulla illi fit iniuria, ut per se notum est. Quantum verò spectat ad alios, ad iudicem semper pertinebit ferre sententiam in huiusmodi reum, non iam condemnatoriam, quia necessaria non est, sed declaratoriam, tum criminis, tum etiam poenæ ex tunc contractæ, ex quo delictum commissum est.

Quæ quidem responsio, quo ad hanc posteriorem partem, optima est, & vniuersalis: nam in omnibus poenis optime satisfacit. Quo ad priorem verò partem

tem existimo esse nimis contractam, & limitatam: quia non solum poenę purę priuatiuę, sed etiam illę, quę effectum seu actionem positiuam per ipsum delinquentem exercendam requirunt, possunt aliquando iuste inferri per solum legem ipso facto, vt laci in materia de legibus probandum est. Et nunc breuiter declaratur, quia, quod is, qui deliquit, circa se ipsum, vel circa res suas exerceat actionem poenalem, non est per se malum, imo ex se potius est honestum: ergo, quod ad talem actionem exercendam per legem obligetur, neque est per se iniustum, neque est cur existimetur supra humanam potestatem legislatiuam; pręsertim, quando talis poena delicti grauitatem non excedit, neque est adeo acerba, & difficilis, vt pręter humanam conditionem videri possit, obligare hominem ad illam in se exequendam. Et confirmatur, nam hæc res magis est moraliter, quàm physice pensanda; ac moraliter loquendo, perinde est obligare hominem ad aliquid non agendum, & ad aliquid poenale agendum: imo interdum illud difficilius est; vt verbi gratia, obligari vt per diem taceat, aut quod cum amicis non communicet, difficilius alicui erit, quàm dare elemosynam, vel aliquid simile facere.

Respondendum ergo absolutè est, non esse de ratione iustę poenę, vt per solum sententiam & non per legem inferatur: neque etiam excedere potestatem legis humanę, vt obliget reum ad exequendam in se poenam ipsa lege latam, siue talis executio requiratur physicam actionem, siue carentiam actionis, dummodo talis modus ferendi poenam prudenter iudicetur expediens ad commune bonum, & non excedens grauitatem delicti; neque sit in re adeo difficilis, vt vel naturę repugnet, sicut est se occidere, vel mutilare, vel moraliter supra humanas vires esse videatur, vt se publice flagellare, vel aliquid simile. In præsentem ergo materia prudenti arbitrio Ecclesię iudicatum est, hunc modum imponendi censuram aliquando expedire ad commune bonum Ecclesię ad præcauenda, vel vicienda nonnulla grauiora crimina, quorum modum, & grauitatem talis poena non excedit. Neque in eius executione aliquid interuenit, quod supra humanas vires moraliter sit, quodve alia ratione iniustitiam contineat: & ideo etiam hic modus ferendi censuram, legitimus est.

SECTIO II.

Virum Inferenda censura sit aliqua certa forma seruanda, & quam illa sit?

CONSTAT ex dictis præcedente Disputatione, necessariam esse aliquam exteriorem actionem hominis habentis potestatem, & voluntatem inferendi censuram, vt actum illam inferat, seu efficiat: taleque debere esse actionem illam, vt per eam aliis sufficienter explicet voluntatem, quam habet inferendi censuram, seu obligandi sub tali censura. Quia voluntas humana nil potest in alios operari per se ipsam, neque physice, neque moraliter, seu media aliqua actione externa proportionata effectui: ideoq; nec lex humana obligare potest nisi exterioris sit sufficienter proposita, nec voluntas superioris obligat nisi exteriori præcepto intimetur; nec inter homines contractus solis voluntatibus sunt sine sensibilibus actionibus, vel signis, quę internas voluntates satis manifestent. Hoc ergo etiam in præsentem necessarium est, neque de hoc esse potest vlla controuersia, vt patet ex communi consensu Doctorum quos referam. Et videri potest Syluester verbo, *Excommunicatio*, primo nume-

A ro 13. & 15. Armilla numero 17. Tabiena excomm. Armilla. 2. numero quarto, in Manuali capite 27. numero, Nanarr. 12. & 161.

Difficultas verò est, qualem esse oporteat hanc exteriorem actionem, seu sensibilem significationem. Quidam enim existimant necessarium esse, vt talis expressio fiat per verba clara, & in omni proprietate sumpta. Ita tenet Vgolinus de Cens. Ecclesię tab. 1. c. 2. §. 5. & c. 20. Vnde infert mutuum, etiam si aliàs iurisdictionem, & liberum vsum voluntatis habeat, non posse ferre censuram: nam si verba desint, nutus & signa non sufficiunt: nunquam enim censura hoc modo ferri consueuit. Necessè est autem, vt sub nutibus & signis etiam scripturam comprehendat: alioqui non satis concluderet mutuum non posse ferre censuram. Afferunt autem ad hoc confirmandum quædam iura, scilicet capit. Sacro, & capit. A nobis, 1. de Sententia excomm. & cap. 1. eod. tit. in 6. & c. ult. de Constit. in 6. Ex quibus iuribus nihil probatur: quia nullam mentionem faciunt verborum, sed solum requirunt sufficientem intimationem censurę, vt non ignoretur: quam intimationem promulgationem, vel pronuntiationem appellant. Quod autem verbis pronuntiari debeat, non asserunt, sed potius in illo c. 1. de Sent. excomm. in 6. dicitur, vt in scriptis proferatur. Rationem præterea adducit, quia hæc pronuntiatio censurę cum aut lege, aut sententia fiat, debet esse satis expressa & certa: ergo debet fieri per verba: nam illa tantum sunt per se primo ad exprimendam mentem instituta, reliqua vero signa sunt ambigua, & incerta. Et confirmatur, nam hac de causa Episcopus, vel Summus etiam Pontifex, licet facto, vel vfu aliquem viter, nõ propterea illum excommunicare censetur, quia illud factum ambiguum est, & multis de causis heri potest. Vnde non satis indicat excommunicandi voluntatem.

Sed hæc omnia, quamuis rectè probent necessariam esse signa satis expressa, & certa, non tamè quod illa necessariò futura sint verba proprie dicta. Non enim dubito, quin scriptura possit sufficere, etiam si iudex nihil ore proferat, quia scriptura etiam est per se primo instituta ad exprimendam mentem, & satis expresse, & certò id præstat, neque est vllum ius, quod statuat, hæc sententiam verbis esse proferendam. Et in hoc est latum discrimen inter hunc forum contentiosum, & internum penitentię, in quo necesse est sententiam propriis verbis proferri, vt valida sit. Quanquam non desuere auctores graues, qui etiam in illo sacramento negauerint esse de essentia eius vt sententia ore proferatur, affirmantes, in aliquo raro casu, & necessitate extrema posse, aut scripto pronuntiari, aut nutibus indicari: quorum sententia si vera esset, magnum ex illa sumeretur argumentum ad rem, de qua agimus confirmandam. Veruntamen, etiam si falsa sit, tamen generale principium, in quo fundari potest, verum est: & licet ad illam materiam malè applicetur: in præsentem autem optime. Nimirum, non esse de ratione validę sententię, vt ore proferatur, nisi vbi aliquod speciale ius id statuit, sicut nos credimus fecisse Christum in sententia sacramentali. At in præsentem nullo iure statutum est, vt sententia qua fertur censura, ore proferatur: deberet enim tale ius esse humanum, & Ecclesiasticum (nam hoc solo introducta sunt censura) nullum vero extat tale ius, vt ostendimus: ergo ad censuram ferendam non est necessaria propria verborum forma.

Ex quo fit, vt quacunq; ratio se fingatur nutus habens reliqua necessaria, nempe iurisdictionem, & rationis vsum ac sufficientem intelligentiã causę, ille possit sententiam validam proferre, quę censuram contineat, si scribere sciat: vel etiam si neque sciat, si nutibus possit alteri sufficienter exprimere voluntatem.

2
Prima opinio.

Vgolinus.

3
Scriptura est sufficiens signum ad censuram ferendam.

4
Nutibus potest ferri censura si sufficienter significet effectum voluntatis.

voluntatem suam, eiusque ministerio sententiam de censura inferenda expressè & distinctè præscribere. Quod fieri posset, altero interrogante an vellet alium censurâ ligare, & in qua specie, & reliqua necessaria, & ipso iudice annuente: & nutibus mandante ita scribi, & intimari: hic enim modus est sufficiens ad exprimendam iudicis voluntatem, & ad imponendum præceptum: unde ex se etiam sufficit ad sententiam ferendam, & nullo iure positivo inualidus factus est. Non est autem hic casus moralis, qui aliquando euenire possit, si de muto perpetuo, & à natiuitate sermo sit: nam ille ineptus est ad Ecclesiasticum regimen suscipiendum, præsertim cum necessariò sit etiam surdus. Posset autem hic casus accidere, si ex aegritudine, vel alia occasione, Ecclesiasticus iudex loqui non possit: tunc enim non statim priuatur sua potestate, vt per se constat, ergo neque etiam priuatur vsu eius, si aliquo sufficienti modo possit illum exercere: sunt autem sufficientes modi à nobis proposti, vt satis declaratum videtur. Fateor tamen, nisi intercedant verba, aut scripta, aut vocalia, aut scripta, vel propria manu, vel alterius ope exhibita, nullam aliam actionem videri sufficientem ad exhibenda signa satis certa, & expressa, quibus mediantibus censura inferatur, quia reliqua omnia sunt valde æquiocua, & imperfectè significantia. Quamobrem si verbum sensibile in hac amplitudine sumatur, rectè dicere possumus ad inferendam censuram necessaria esse sensibilia verba: & breuitatis causa ita semper loquemur.

*Nō tā certā
serba esse
præscripta
ad censuram
inferendam.*

Vgolinus.

Addendum verò est secundò, non esse præscripta certa aliqua verba, quibus censura ferenda sit, sed tantum necessarium esse, vt sufficientia sint ad præceptum, seu voluntatem superioris de censura ferenda ita declarandam, vt nullam repugnantiā, vel indeterminationem, aut confusionem contineant. Qualia sunt hæc, *Excommunico Petrum? Qui hoc fecerit, sit suspensus*: vel similia. Dixi autem oportere, vt talia verba habeant determinationem in actione inferendi censuram: nam si diceret Iudex, *Ego te excommunico, vel absoluo*: inepta esset forma, & nihil determinatè significat. Si autem dicat, *Ego excommunico, & absoluo*: aliqui putant validam esse formam: quæ per priorem partem habet suum effectum, posteriorem verò (quæ reuera est noua forma) tollit illum. Ita Vgolinus cum aliis, quos citat dict. cap. 20. §. 3. Refert tamen Glossam in cap. Si quis, 11. quæstion. 3. dicentem contrarium: & sanè non sine probabilitate: nam illa verba videntur proferri per modum vnius formæ: & sic continent repugnantiā.

Dico tamen, hoc pendere ex intentione operantis: nam, si intendat duas sententias proferre, prius condemnatiuam, & postea absolutiuam, non se impedit propter immediatam, & propinquam consecutionem vnius post aliam. Quoniam, si cetera necessaria concurrant, hæc non est sufficiens causa annullandi censuram: etiam si Iudex, quando ille prius verba proferat, iam habeat intentionem immediatè post tollendi talem censuram: nam hæc intentio non repugnat absolute voluntati inferendi censuram pro illo tempore: neque est de ratione censuræ, quod eo tempore duret, aut quod ea intentione feratur. Denique, si ex quocunque euentu contingat, vt Iudex non possit proferre posterius absolutionis verbum, etiam si habuisset intentionem illud proferendi, censura permanebit. At verò, si Iudex vnicam intentionem habeat inferendi censuram per omnia illa verba per modum vnius formæ, aut simul efficiendi vtrumque effectum per illa significatum, nihil efficiet: quia vel in verbis, vel in intentione includit repugnantiā. Quia verò hic posterior modus operandi videtur esse hominis amentis, aut stolidi, ideo priori modo

videtur interpretandum tale factum, si accideret: quamuis etiam in illo sensu vix possit excusari ab ignorantia, & à culpa: nam ille modus ferendi censuram, moraliter loquendo, nullius potest esse utilitatis, & præ se fert quendam contemptum seu parui pensionem censuræ.

Tertiò necessarium est, vt verba sint definita quoad speciem censuræ. Et hoc sensu dixi non debere esse confusa seu generica: qualia essent. *Qui hoc fecerit, manebit censura ligatus*: vel similia. Oportet ergo vt verbo exprimente speciem censuræ, vt *excommunico, suspendo, interdicto*. Ratio est, quia hæc verba suo modo efficiunt quod significant? non possunt autem efficere effectum in genere, sed in aliqua specie: ergo oportet vt determinatam speciem significant, alias nihil efficere valebunt. Sicut præceptum ad nihil potest obligare nisi in particulari determinet actum quem præcipit: nec iudex aliquid efficiet si condemnat ad penam, & speciem pænæ non exprimat. Et in vniuersum causa indeterminata non potest determinatum effectum producere, nisi vel ab alia determinetur, vel ipsa habeat vim se determinandi, quod est proprium causæ liberæ, & ad sola verba exterioris prolata accommodari non potest. Nec sufficit intentio proferentis talia verba generica, vt ab illa determinetur ad inducendam definitam speciem censuræ: quia interior intentio, nisi exterior exprimitur, non sufficit ad hunc effectum, vt superius dictum est: per illa autem verba non exprimitur talis intentio. Secus autem esset, si in verbo esset multiplex significatio, & æquiocua: & in aliqua earum significaret determinatam speciem censuræ: tunc enim intentio prodest ad determinandam verbi significationem. Nā hoc etiam in sacramentis coniciendis verum est, cum tamen verba sacramentorum maximè debeant esse certa ac definita: ergo multò magis id sufficit in censuris ferendis. Valebit ergo censura sic lata: tamen vt non ignoretur, oportet vt ex adiunctis, & ex antecedentibus, & subsequētibz satis constet illa intentio, & in qua significatione Iudex vtiatur verbo *suspensio*, aut alio simili, quod multiplicem significationem habeat.

Atque hinc proportionali ratione sequitur, quando sub aliqua specie illarum trium, quas numerauimus, alia species infimè continentur, necessarium esse vt determinatio fiat vsque ad vltimam speciem: nam effectus in aliqua specie infimè fieri debet: & ideo eodem modo debet verbis exprimi: nam verba hæc non possunt plus efficere, quam significant. Distinguntur autem species vt infra dicemus per effectus: unde alia est suspensio ab officio, alia à beneficio, alia ab vtroque: his ergo vel similibz verbis necesse est eam exprimi. Dices, etiam sub excommunicatione dantur duæ species, scilicet maior & minor: & tamen non oportet hoc exprimere, sed si absolute verbum excommunicandi proferatur, valida est sententia, & maior excommunicatione inferitur: vt declaratur in capite. Si quem, de Sententia excommunic. Respondeo, vel illas non esse species illius censuræ, sed analogatæ quædam: & ideo verbum *excommunico*, simpliciter dictum accipi pro principali significatione, vel certè (vt abstinemus à quæstione dialectica) secundum commune vsum Ecclesiæ iam illud verbum ita esse accommodatum, vt simpliciter prolatum quasi per antonomasiam intelligatur accipi pro maiori excommunicatione. Et ideo, cum inferitur excommunicatio minor, oportet illud additum adiungi, vel per effectum explicari, scilicet, *Prius reperiens hæc sacramentorum*. Idemq; obseruandum est in aliis censuris, si in eis sit similis vsus alicuius verbi, vt si suspensio absolute dicta accipi solet in iure pro suspensione ab officio, & beneficio simul: vel aliquid simile, vt in propriis tractatibus videbimus.

Quid

*Censura de
bet ferri per
hoc fecerit, manebit
censura ligatus? vel
similia. Oportet
ergo vt verbo
exprimente speciem
censuræ, vt
excommunico, suspen
do, interdicto.*

Ratio est,

quia hæc

verba suo modo

efficiunt quod

significant?

non possunt

autem efficere

effectum in

genere, sed in

aliqua specie:

ergo oportet

vt determinatam

speciem significant,

alias nihil

efficere valebunt.

Sicut præceptum

ad nihil potest

obligare nisi

in particulari

determinet actum

quem præcipit:

nec iudex aliquid

efficiet si

condemnat ad

penam, & speciem

pænæ non

exprimat. Et in

vniuersum causa

indeterminata

non potest

determinatum

effectum

producere,

nisi vel ab alia

determinetur,

vel ipsa

habeat vim

se determinandi,

quod est proprium

causæ liberæ,

& ad sola verba

exterioris

prolata accom

modari non

potest. Nec

sufficit intentio

proferentis

taliam

verba generica,

vt ab illa

determinetur

ad

inducendam

definitam

speciem

censuræ: quia

interior

intentio, nisi

exterior

exprimitur,

non

sufficit

ad hunc

effectum, vt

superius

dictum est:

per illa

autem verba

non

exprimitur

talis

intentio.

Secus

autem

esset, si in

verbo

esset

multiplex

significatio,

& æquiocua:

& in aliqua

earum

significaret

determi

natam

speciem

censuræ: tunc

enim

intentio

prodest

ad

determinandam

verbi

significationem.

Nā

hoc etiam

in sacramentis

coniciendis

verum est,

cum tamen

verba

sacramentorum

maximè

debeant

esse certa

ac definita:

ergo multò

magis id

sufficit

in censuris

ferendis.

Valebit

ergo

censura

sic la

ta: tamen

vt non

ignoretur,

oportet

vt ex

adiunctis,

& ex

antecedentibus,

& subsequētibz

satis

constet

illa

intentio, & in

qua

significatione

Iudex

vtiatur

verbo

suspensio,

aut alio

simili, quod

multiplicem

significationem

habeat.

Atque hinc

proportionali

ratione

sequitur, quan

do sub aliqua

specie illarum

trium, quas

numerauimus,

alia species

infimè

continentur,

necessa

rium esse

vt determinatio

fiat vsque

ad vltimam

speciem: nam

effectus in

aliqua specie

infimè

fieri

debet: & ideo

eodem modo

debet verbis

exprimi:

nam verba

hæc non

possunt

plus

efficere,

quam

significat.

Distinguntur

autem species

vt infra

dicemus

per effectus:

unde alia

est suspensio

ab offi

cio, alia à

beneficio,

alia ab

utroque: his

ergo

vel

similibz

verbis

necesse

est eam

exprimi.

Dices, et

iam sub

excommunicatione

dantur

duæ

species,

scilicet

maior

& minor: &

tamen non

oportet

hoc

exprimere,

sed si

absolute

verbum

excommuni

candi

proferatur,

valida

est

sententia,

&

Quid si censura sub forma disiunctiua feratur.

Hic verò curiosè inquirunt Doctores, quid, si species censuræ sub disiunctione feratur, vel sub communi genere, vt, *Maneat excommunicatus, vel suspensus, vel sub determinata specie, vt, Suspende te ab officio, vel beneficio.* In qua quæstione aliqui simpliciter negant per talia verba quidpiam effici: quia nihil determinatè significant: ergo nihil determinatè possunt efficere: effectus autem non potest fieri nisi determinatus: ergo nullus effectus potest fieri ex vi talium verborum. Ita tenet Vgolin. dict. tab. i. c. 20. §. 3. n. 4. & citat Nau. c. 27. num. 161. vbi citat Pano. Alij verò & illam sententiam validam esse existimant; & vtrumque inferre effectum. Ita sentit Glossa in cap. *Latores*, verb. *Ab officio*, de Clerico excom. ministr. quamvis solum dicat, tunc rem esse dubiam, & ideo ab vtroque effectu abstinere debere illum, in quem hoc modo censura lata est. Sed qui oppositam sententiam tenent, faciliè negabunt rem esse dubiam. Et sanè vix potest esse dubium, quin per talem modum proferendi sententiam, vterque effectus simul non inferatur, si verba illa disiunctiua in ea proprietate sumantur, vt in quæstione supponendum est.

Aduertendum est ergo particulam illam, *vel*, interdum sumi posse distributiue, & æquiualeat dictioni copulatiua, vt constat ex vfu Latinorum, & ex l. *Cum quidem*, C. de Verbor. significat. Quod maxime accidere solet in propositionibus negatiuis, vt si quis dicat, *Nemo negat, vel docet, vel scribat*: sensum reddit copulatiuum. Vnde, quia verbum *suspendo*, verbigratia, virtuale includit negationem, ideo cum quis profert *Suspendo ab officio, vel beneficio*: non ineptè intelligi potest copulatiue vti illa dictione, *vel*: Quod si hæc fuerit eius intentio, verba quidem erunt sufficientia, iuxta doctrinam supra datam: quia licet tale verbum sit æquiuocum, tamen reuera habet veramque significationem, & per intentionem operantis ad alteram determinatur. Oportebit tamen, vt ex adiunctis, vel alia via sufficienter constet hanc fuisse iudicis intentionem, & hoc sensu verba protulisse. Alioquin nemo obligabitur ita illa intelligere, sed in mitiori sensu erunt interpretanda.

Difficultas verò est, an verba illa disiunctiue sumpta aliquid possint operari: quia vtrumque simul non possunt: & non est maior ratio de vno quam de alio: ergo nihil efficient. Nihilominus oppositum videtur fieri valde probabile hac ratione, quia disiunctiua licet non sit definita ad vnā partem determinatè: confusè tamen est determinata ad vnā earum: nihil ergo impedit quo minus sententia ita sub disiunctione prolata valida sit. Nam intentio iudicis esse potest, vt altera illarum partium executioni mandetur: relinquit autem arbitrio ipsius rei, vt quam maluerit partem illius pœnæ eligat, & accipiat. Ergo censura sub hac forma illata erit valida saltem quoad alterutram partem: erit aut in arbitrio eius, in quem fertur, eligere alteram partem earum, & ad illam determinatè obligabitur. Et potest hoc confirmari, & declarari variis exemplis: nam in indulgentia concedenda valida est hæc forma. *Concedo tibi indulgentiam si tali die ieiunaueris, aut elemosinam feceris*: & ex vi talis formæ relinquitur in arbitrio alterius, vt, quod maluerit, ex illis operibus eligat. In foro etiam pœnitentiæ potest satisfactio imponi sub disiunctione simili, scilicet, *Vel vno die ieiuna, vel te ipsum semel flagella*. Et sine dubio est sententia valida, & in arbitrio pœnitentis manet eligere, quod maluerit ex illis operibus. Imò etiam in externo, & criminali foro ita ferri solet pœnalis sententia, *Vel soluatur centum, vel publice flagelletur*. Et in præceptis ferendis sæpè seruatur eadem forma. Vt est ad rem præsentem accommodatum exemplum in capite

Fr. Suarez, Tom. 5.

A *Acrapula*, de Vita & honestate clericorum, vbi sic concluditur. *Si quis autem in his se culpabilem exhibuerit, & à superiore commonitus non satisfecerit, ab officio, vel beneficio suspendatur.* Quibus verbis non fertur censura, sed, vt feratur, præcipitur sub illa disiunctione: per quam relinquitur in arbitrio Episcopi, vt, quam partem voluerit, eligat: ergo poterit etiam Episcopus sub eadem disiunctione censuram ferre, & in arbitrio delinquentis relinquere, vt quam voluerit, partem eligat.

Denique hæc forma ferendi censuras approbari videtur in c. *Præterea*, 2. de Appellation. scilicet, *Nisi Sempronio intra viginis dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, vel interdictum esse cognoscas.* Nam Pontifex supponit illam formam censuræ validam esse, quamuis ab illa appellari possit. Hic verò textus nihil probat, nam ibi non agit Pontifex de tali forma censuræ, sed de quacunque censura lata sub illa conditione, *nisi satisfeceris*: & queritur an ab illa possit appellari. Et respondet affirmando. Vt verò, & quæstionem, & responsionem extendat ad omnes censuras, illas omnes supra dicta disiunctione numerat: non quia in vna & eadem sententia ita ferri soleant, sed quia in diuersis sententiis nunc vna, nunc alia fertur. Quamuis autem ex prædicto textu hæc pars non probetur, tamen ex ratione adducta, & ex aliis exemplis similibus videtur fieri valde probabilis: & ideo in eo casu consulerem talem sententiam timendam esse, & quoad alteram saltem partem esse seruandam: electionem tamen relinqui arbitrio delinquentis.

Possit autem interdum habere alium sensum illa disiunctiua, vt singule partes eius ad diuersas personas accommodarentur secundum diuersas conditiones earum. Vt, verbigratia, si prohibitio pertineret ad laicos, & clericos, & adderetur sub pœna excommunicationis vel suspensionis, intelligi posset secundum distributionem accommodatam, vt excommunicatio pro laicis, suspensio pro clericis esset imposita. Vel si prohibitio pertineret tantum ad clericos, quorum alij haberent officium tantum, alij etiam beneficium: & in sententia diceretur *ab officio, vel beneficio*, intelligi posset, qui beneficiū habet ab illo suspendi, reliquos ab officio. Et quidē, si de hoc sensu satis constare possit ex materia præcepti, circumstantiis, vel aliunde, non est dubium quin valida sit talis sententia: quæ non est propriè disiunctiua respectu eiusdem, sed diuersorum, ad singulos verò determinata quoad alteram partem vnicuique accommodatam. Persistendo autem in proprio sensu disiunctiuo respectu eiusdem non inuenio alium sensum probabilem præter superius positum: & in eo verisimile est talem sententiam valituram.

Dices, *Quid si pœnitens neutram partem in sententia contentā velit eligere*; & consequenter neutram etiam velit seruare, quale peccatum committeret, aut contra quam censuram delinqueret. Neutra enim videtur tunc obligare: quia neutra obligat determinatè, donec fiat electio. Vnde non est maior ratio de vna, quam de alia. Neque ambæ simul obligare possunt, quia non coniunctim, sed sub disiunctione tantum latae sunt. Quod si in eo casu non peccat delinquens violando aliquam censuram, nihil etiam peccabit ex eo solū, quod neutram eligat: nullo enim præcepto ad hoc tenetur, neque apparet vlla virtus, contra quam id sit. Si verò neutram censuram eligendo, & consequenter neutram custodiendo, nihil peccat, apertè concluditur illam sententiā inuolidam, & inefficacem esse: quandoquidē in voluntate rei positum est, vt per illam ad nihil obligetur. Ex quo vltimè potest concludi, etiam si ipse velit, aut eligat, non propterea obligari censuræ: quia, sicut nemo potest in seipsum censuram ferre, vt supra dicebamus: ita non potest ex arbitrio suo, & voluntate illam contrahere. Ad hoc verò dici potest, huiusmodi

C

reuij

reum obligari ex vi talis sententiae, & ex præcepto iudicis ad subeundam, vel seruandam alterutram censuram. & quoad neutram eligere verum obligari: quia hæc est intentio ferentis, quam satis exprimit per illa verba, cum alio modo nequeant efficaciam habere. Vel certe, hoc ipso, quod talis reus incipit non obseruare vnam ex illis censuris, manet ex vi disjunctionis obnoxius alteri: ita ut illa sit quædam virtualis electio: nam, si in disiunctiua destruat vna, pars necesse est alteram verificari, ut tota disiunctio possit esse vera. Non est ergo illa forma censuræ ita in se perplexa, aut indeterminata, ut ea de causa censeri debeat prorsus inefficax, & nulla. Nihilominus tamen omnino cauenda est talis forma: grauiusque peccaret iudex, qui illa vteretur: tum propter dubium, & difficultatem, tum quia non est in usu Ecclesiæ: tum etiam quia est parum accommodata & consentanea naturæ, & modo huius pœnæ, quæ per censuram imponitur: est enim omnino inuoluntaria: & non pendet, nec pendere debet ex arbitrio, vel acceptatione eius, cui imponitur: quod in aliis pœnis secus est.

Quarto necesse est, verba, quibus censura fertur, esse determinata quoad personam, in quam censura fertur: ad eum modum, quo de formis sacramentorum dici solet. Est enim hic proportionalis ratio, nam sicut formæ sacramentorum efficiunt quod significant, ita etiam suo modo verba censuræ. Vnde, quia effectus non fit nisi in determinata persona, aut subiecto, ideo necesse est, ut per ipsa verba significetur determinatè persona, in quam fertur. Aliis, si verba suspensa sint, ut, *Ego excommunico*, etiam effectus manebit suspensus, & ita nihil fiet. Hæc autè determinatio personæ non eodem modo semper fit, sed iuxta exigentiam sententiæ, aut legis ferentis censuram. Interdum enim fertur censura contra singularem personam distinctè propositam, & cognitam. Et tunc etiam singulariter, & distinctè determinari debet, siue per proprium nomen siue per aliquod pronomen, aut per quolibet alia signa sufficienter designetur. Aliquando verò fertur censura contra singularem personam, quamvis occultam, & tunc designari debet sub aliqua conditione, vel per habitudinem ad delictum: ut verbi gratia, *excommunico eum, qui hoc fecit, nisi satisficiat*. Aliquando denique fertur censura in generali: & tunc etiam generaliter designantur personæ sub habitudine, seu denominatione talis delicti, ut *Omnes hæretici*, aut *percuressores clericorum*, &c.

Quinto necessarium est formam ferendi censuram ita esse determinatam, ut de præsentis & practici censuræ debere significet ipsam censuram, ut actus effectus per talē sententiam, aut legē, seu per talia verba. Quod maxime obseruatur ab autoribus in his censuris, quæ iure feruntur, & in generalibus, quæ feruntur ab homine: nam in iis, quæ absolute feruntur ab homine contra certam personam, res est clara: oportet enim, ut per verbum de præsentis, quod indicet voluntatem iudicis, censura feratur, ut notant autores omnes in principio citati. Vnde si utatur verbo de futuro, ut *Excommunicabo*, aut *excommunicandus eris*, non feret censuram, ut constat, idemque censore de his verbis præcipio *excommunicari*, quia non continent executionem, sed præceptionem. Et ex vi sua suspendunt actum in futurum.

Sed quid, si in actu exercito dicat, *Excommunicetur*, videtur, non illa forma inualida, quia etiam dicitur habitudine ad tempus futurum, non executione de præsentis. Aliunde verò apparet sufficiens, non in forma baptisimi sufficit verbum illud, *Baptizetur Petrus*, &c. quāvis illa etiam significare debeant actum præsentem, ergo idem erit in illa excommunicandi forma, *Excommunicetur*. Quocirca illud verbum æquiuocum videtur, nam, si sit practice imperatiuum, ita ut sit sensus, *Excommunicetur mea potestate*: æquiualeat huic

formæ, *Excommunicetur*, siue sit, aut maneat: Et in hoc sensu erit sufficiens, nam etiam in sacramentali iudicio censetur in eo sensu sufficiens ea forma, *Aboluitur Petrus*, quamuis peccatum sit ea verbi, ut supra dixi: ergo à fortiori similis locutio in eodem sensu sufficit in præsentis. Tamen, si verbum illud, *Excommunicetur*, sit quasi præceptum datum alteri, ut illud exequatur, clarum est nihil per se efficere: & quia communi usu omnium in hoc sensu proferri solet: ideo moraliter censetur insufficiens ad hunc effectum. Atque hoc maxime obseruandum est in præceptis seu legibus ferentibus censuram: nam quoties vrinetur simili verbo, *Excommunicetur*, *suspendatur*, &c. non inferunt censuras ipso iure, sed præcipiunt iudicibus, ut eas imponant, ut notatur Gloss. in cap. 2. §. 1. verb. *In modo ut*, de Hæret. in 6. & est communis sententia Canonistarum. Qui consequenter asserunt, verbum optatiui, & subiectiui non sufficere, quod est per se manifestum: neque ea verba sunt in usu.

SECTIO III.

Quibus verbis indicetur censura lata sententiæ, vel ferendæ.

Ad maiorem declarationem formæ ferendi censuram necessaria præfens questio est, quia varix sunt formulæ, quibus iura, & Prælati præcipientes utuntur ad censuram ferendam, & non semper constat, an ipsi imponant, vel imponi iubeant. Et ideo aduertendum est, censuram, quæ per ius ipsum fertur, interdum appellari censuram ipso iure: quia ipsum ius fert illam sub ea conditione, si ipsi non obediatur; aliquando dici censuram ipso facto, quia posito facto seu inobedientia talis legis, statim nulla alia spectata sententiæ, vel declaratione, incurritur: & ideo etiam dici solet *latæ sententiæ*: quia per ipsam legem lata est sententiæ de illa, etiam ante commissum delictum. Ita ergo tria, *ipso iure*, *ipso facto*, & *latæ sententiæ*, eandem rem significant, quamuis diuersa consideratione ad eam significantiam sint imposita. Quocirca, quotiescunque in lege aliquod horum verborum ponitur, satis clarum est illam esse sufficientem formam, ut lex per se ipsam censuram inferat. Et qui eam, si talia verba adhibeantur (ut ita dicam) in actu signato, res est manifesta, adeo vellicet contingat aliquam ex illis dictionibus coniungi verbo de futuro, nihilominus limitent illud, & trahant ad significandam actualem effectiorem censuram. Est accommodatum exemplum in c. *Sirilegius*, de Elect. in 6. In pœnam præsumptionis illius, electio eadem ipso facto viribus vacatur omnino, ubi verbum *vacatur* per se sumptum solum significaret electionem fore irritandam: tamen propter adiectionem particulæ *ipso facto*, sine dubio per talem legem fit irrita electio: & verbum *vacatur*, aut non habet vim futuri, sed vim efficacis imperij ex tunc operantis, vel, si sumatur ut futurum, intelligatur respectu illius temporis, quo lex lata est, non respectu illius, quo postea delictum committitur. Similia sunt, & eodem modo interpretanda verba illa *Decernimus ipso iure fore suspensos* in cap. *Providus*, de elect. in Sexto. *Vel volumus eo ipso fore suspensos*, in cap. *Cupientes*, §. *Ceterum*, eod. tit. Nam illud, *eo ipso*, perinde est ac *ipso facto*. Idem habetur in Clementina 1. §. *Verum*, de Hæreticis.

At verò, quando similes particulæ formaliter non adhibentur, sed in actu exercito, tunc attendenda est vis, & significatio verborum, maxime prout sunt in frequenti usu iuris, ut nimirum virtute continent aliquam ex dictis periculis. Ut, quando lex fertur per verba, quæ per se ferunt prolationem sententiæ actu inferentis pœnam, tunc plane continet censuram latæ sententiæ: ut si lex dicat, *Excommunicatio sententiæ duximus innotandum*, vel *excommunicatio*.

16
Censuram
debere ferri
de determi-
natam per-
sonam.

17
Forma cē-
suræ debere
significare
sententiam
de præsentis
& practici
effectum.

18
Quid si
forma per
hoc verbum
excommu-
nicetur.
&c. feratur.

Quoties in
sententiis
censuræ po-
nitur par-
ticula ipso
facto &c.
etiam ver-
bum sit de
futuro si-
gnificat ef-
fectum præ-
sentem.

Quod si
particulæ
illa non in
actu signa-
to sed ex-
ercito po-
nuntur.

Injunctio
Greg. X.
Alex. IV.
inationis sententia innodantes. His enim verborum formis videtur Bonifacius VIII. ad inferendam ipso iure excommunicationem: c. vnicō de Schismat. in Sexto. Similem vim habent verba illa, *Sententiam excommunicationis incurrit, vel Ecclesiastico subiacet interdico*: Quibus videtur Gregorius X. in capite vnicō de Iniuriis in Sexto. Item illa, *Excommunicationis sententia se noverim subiacere*: quibus videtur Alexander IV. in capite secundo de Hæreticis in Sexto. Idem indicari solet aliis verbis, quæ significant, ipso facto, sine interuentu alterius rei censuram contrahi, siue id fiat per verba de præsentī, vt anteā dicebamus, siue per verba de præterito, vt in Clementina 1. de Pœnis, *Si huius nostre constitutionis auctoritate anathematis mucrone percussus*. Vel, vt in capite Præterea, 2. de Appellationibus. *Si hoc feceris, te excommunicatum esse cognoscas*. Similia exempla sunt frequentia in iure, vt videtur licet in capite vltimo de Rebus Eccles. non alien. in Sexto, & in cap. vltimo de Pœnis, in Sexto. Ex quibus colligi potest fere generalis regula, quando lex imponit hanc penam per verbum præsentis, aut præteriti, ipso iure imponi. De quâ videri possunt iuris interpretes cum Glossa in verbo. *Sub anathemate*, in capite vnicō de Sagittar. & Glossa cum textu in leg. *Si quis in tantam*, C. vnde vi, & in l. *Si quis maior*, C. de Transactionibus.

De forma excommunicationis nouerit te incursum.
Solet autem dubitari de his verbis, *Excommunicationem, aut suspensionem nouerit te incursum*. Aliqui enim putant continere censuram ipso facto ex Clementina vltima de Pœnis. Ibi tamen additur expressè verbum, *Ipso facto*: sicut etiam in capite 1. de Vfur. in 6. & ideo Felinus in capite Rodolphus, de Refer. num. 28. negat illa verba præcisè sumpta sufficere. Etenim est probabile: quia in rigore illa verba sunt tantum de futuro. Nihilominus tamen timenda sunt: quia non significant censuram esse ferendam, sed contrahendam ex vi talis legis, atque adeo ipso facto. Vnde illud futurum solum videtur respicere tempus, quo talis lex fertur: & ideo probabilius videtur illa verba sufficere indicare censuram ipso facto.

De forma Anathematis sit.
Item quæri solet de his verbis. *Anathema sit*. Nam Glossa in capite final. de Foro compet. negat per ea ferri, sed solum comminari anathema; Sed est omnino falsa sententia, nam grauiora sunt illa verba, quàm hæc *excommunicatus sit*: at hæc continent sententiam latam: ergo & illa: sunt enim executiua, sicut hæc, *Excommunicatus maneat*: & similia. Etque illa forma anathematizandi frequens in Conciliis aduersus hæreticos: & præsertim in Concilio Trident. & ex Concilio Gangrensi referuntur multa in Decreto dist. 30. vbi in cap. 16. satis declaratur per illam formam abscindi hæreticos ab Ecclesia.

De aliis particulis.
Rursus quæri potest, an hæc particula, *Extunc, mox, statim, omnino, prorsus*, & similes declarent satis censuram ipso iure latam. Aliqui enim affirmant absolute, ex Panormitano in c. *Sidilienti*, numero decimo octauo, de Foro compet. sed ibi solum meminit horum verborum, *ipso facto vel eo ipso*: de quibus iam diximus. Quapropter de illis periculis iudicandum existimo iuxta exigentiam verborum, quibus adiunguntur. Nam si dicatur, *statim excommunicetur*, non sufficit: secus si dicatur, *Statim, aut extunc excommunicatus sit*: vt in c. *Quam sit*, de Elect. in 6. dicitur, *Extunc se noverit eo ipso priuatum*.

De forma sub pena talis censuræ.
Tandem dubium est de hac forma. *Sub pena talis censuræ*. Et ratio dubitandi esse potest: quia hæc forma est eiusdem rationis, *Sub interminatione anathematis*: quæ vtitata est in iure, vt patet in c. *Clericis*: Nē Cleric. vel mon. & in c. *Relatum*, §. *Ad hoc*, de Iure patronatus in 6. Et tamen illa verba continent censuram ipso iure latam: vt colligitur ex cap. 1. de Eo qui fur. ord. fusc. nam absolutio censetur indigere sic

Fr. Suarez. tom. 5.

A excommunicatus. Idemque colligitur ex capite Salonitane, dist. 63. in verbis illis, *Quod et sub excommunicationis interpositione madamus*. Vbi Glossa refert varias opiniones, nam quidam censent his verbis contineri censuram ipso iure latam: alij variis distinctionibus vtuntur. Veritas autem est, illis verbis præcisè sumptis non ferri, sed comminari censuram: quod verum est tam in censura lata ab hominē, quàm à iure, quia non plus significant illa verba ab vno, quàm ab alio prolata. Ratio autem est, quia in illis verbis nullum est, quod latam sententiam indicet: sed vt minimum sunt indifferentia, & abstrahunt à censura, tam lata, quàm ferenda: & hoc ipso, de ferenda potius quàm de lata interpretanda sunt. Tum quia odia restringenda sunt, & in mitiore partem interpretanda. Quod principium non solum in iure interpretando, sed etiam in sententiis, vel præceptis ab hominē latis seruandum est: quidquid nonnulli Iuristæ dicant. Tum maxime, quia hoc ipso, quod superior, vel legislator sistit in illis verbis, & non vltra progreditur non proferit sententiam, neque in actu exercito infert censuram, etiam sub conditione. Solum ergo censuram comminatur, vel præcipit vt inferatur, si subditus contumax fuerit. Et hæc est communis sententia Theologorum, Iurisperitorum, & Summistarum, quos supra citauit.

B Dixi autem hoc esse intelligendum de illis verbis præcisè sumptis: nam, si addatur aliquod determinans significationem, continere poterit sententiam censuræ ipso iure lata, vt si dicatur: *Sub pena excommunicationis, statim incurrendæ vel cui mox subiacet, vel alio simili modo*. Idemque censeo, si iudex vel ante, vel post, declaret intentionis suæ esse ipso iure ferre censuram. Quod aliqui verum esse dicunt in iure Pontificio propter supremam Papæ potestatem: nõ verò in aliis inferioribus iudiciis. Sed certe, si verba, etiam adhibita illa interpretatione Legislatoris, non satis declarant censuram ipso iure ferri, neque in iure Pontificio sufficere: quia etiam Pontifex nõ potest censuram inferre sine sufficiente significatione exteriori: si verò in illis verbis cum adiuncta interpretatione est sufficiens significatio externa, etiam in sententiis vel præceptis inferioribus sufficere: quia significatio verborum pro omnibus eadem est: neque Pontifex nõ uam significationem verbis adhibet, vt iura sua efficaciam habeant. Veritas ergo est, quamuis illa verba præcisè sumpta non significant sententiam latam, adiuncto aliquo alio, posse illam significare: quæ additio sufficere fit, cum iudex suam intentionem declarat esse de censura statim lata. Nam hæc est determinatio quædam illorum verborum: & ideo necesse est, vt hæc declaratio tam authentice seu iuridice fiat, sicut ipsa lex, vel sententia: alioqui non sufficere, quia non determinabit significationem verborum in eodem foro, seu prout in tali lege, vel sententia continentur.

E Hic autem occurrebat grauis & difficilis quaestio: cur videlicet in censuris ferendis illa verba, *ipso iure, vel ipso facto*, tantam vim habeant, vs, posito crimine, statim inducant effectum nulla omnino alia sententia expectata: cum tamen in alijs legibus poenalis hanc vim non habeant, sed semper expectanda sit sententia saltem declaratoria criminis, vt poena incurrat, iuxta communem sententiam. In quare, & in differentia assignanda multum laborant authores, & varie respondent iuxta varias sententias supra relatas, sed non satis faciunt, quia supponunt, humanas leges non posse alias poenas ipso facto imponere, cuius oppositum nos docuimus. Et ideo dicendum existimo omnes leges, quæ poenam sub illa forma imponunt aliquid proprium & peculiare operari, quod nõ operarentur, si simpliciter, & absque tali forma poenam comminarentur. Et hoc probat ratio facta: & quia tales particulae nõ

C 2

fructu;

frustra, neque sine fructu adhibentur. Quid autem in vnaqueque lege operentur, ex qualitate materiae, & poenae, & ex communi usu, & consuetudine, & (si fieri potest) ex aliarum legum interpretatione accipiendum est. Hæc enim omnia non eodem modo concurrunt in omnibus legibus poenalibus: & ideo non oportet, ut omnes eundem modum operandi, vel obligandi habeant, quamvis in aliqua verborum forma similes exterius videantur. In præfenti ergo, illa forma ferendi censuram per legem efficax est illius, quia & materia legis, & poena ipsa id patitur, & communis Ecclesiæ usus: & ipsarum legum consensio, & communis ac necessaria interpretatio id requirit, ut ostensum est.

SECTIO IV.

Virum Forma ferendi censuram possit esse sub conditione ad causam censuræ pertinet.

1
Conditio
forma cen-
suræ duplex.

D Vobis modis intelligi potest, censuram ferri sub conditione. Primo sub conditione pertinente ad causam censuræ ferendæ, id est, sine qua non est completa causa ad ferendam censuram; & completa conditione, causa etiam censuræ completur. Secundo sub conditione impertinente ad causam, vel rationem censuræ: quæ potest esse, aut conditio de re præterita, vel præterite, aut futura, ut si quis ita ferat sententiam, Excommunico, qui tale delictum fecerit, si est ignobilis, aut, res talis euenerit.

2
Censura po-
test ferri sub
conditio-
ne ad causam
eius perti-
nente.

Priori modo non est dubium, quin forma ferendi censuram possit esse conditionalis, siue ab homine, siue à iure feratur: imo raro censura fertur, nisi sub hac forma conditionata. Et ratio est, quia censura non fertur nisi ratione delicti, nec pure fertur propter delictum iam commissum ut sic, regulariter loquendo, & utrumque ostendimus disp. sequente, sed fertur semper in ordine ad futurum. Ut verbi gratia, si peccatum iam commissum sit, fertur in ordine ad satisfactionem, vel emendationem illius, quia hæc poena medicinalis est; vel, si non sit commissum, fertur in ordine ad observationem alicuius mandati: tum quia hæc poena, etiam est medicina præseruatiua: tum etiam quia est medium ad constringendos subditos, ut præceptis obediant. Ergo in censura ferenda semper includitur aliqua conditio, scilicet, nisi satisfeceris, vel nisi mandatum impleueris, aut, si tale peccatum commiseris, hanc vel illam censuram incurres. Atque hic modus ferendi censuram vniuersalis est in omnibus censuris, quæ ipso facto feruntur, ut faciliè constare potest ex omnibus decretis, quæ in sect. præcedente adducta sunt: suntque innumera similia in iure, quæ superuacaneum esset nunc referre. Idemque est in generalibus sententiis, seu mandatis censuram ipso facto incurrendam continētibus, nam hæc fere similia sunt legibus ipso iure ferentibus censuras, ut mox dicemus.

3
Etiam cen-
sura ab ho-
mine sub illa
conditio-
ne ferri potest.

De censuris autem, quæ ab homine feruntur in particularibus personis propter peculiare delictum, res est magis dubia, quia tunc absolute, & sine vlla conditione videtur talis poena imponi. Quæ difficultas in primis videtur habere locum in suspensione, & interdicto, quæ semper absolute feruntur, propter delictum commissum. Sed de hoc infra ex professo est disputandum, nunc dicitur, vel nullum esse inconueniens id admittere, vel tunc illas non ferri sub ratione propriæ censuræ, sed sub ratione puræ poenæ vindicatiuæ. Deinde esse poterat difficultas de quacunque censura, etiam excommunicationis, quando post consummatam contumaciam, seu elapsam terminum, intra quem fuerat sub conditione posita, iam absolute fertur, quia tunc non videtur includere conditionem vllam, sed illam iam supponere. Eadem verò est responsio. Forte enim nullum est

inconueniens id admittere, quia licet possit censura sub prædicta conditione ferri, non oportet, ut hoc sit de intrinseca ratione eius. Tangitur verò in illa difficultate quaestio, an post expletum terminum contumaciae, seu conditionem sub qua ab homine posita est in particulari, necessaria sit noua sententia, ut ipsa incuratur, vel solum ut declaretur, seu denunciatur. Sed hoc infra tractandum est, & ibi hoc punctum commodius expeditur.

*Possitne censura ferri ab homine sub conditio-
ne peccati in futurum committendi.*

Hic verò dubitari solet primò, an censura possit ab homine ferri in generali sub conditione peccati in futuro committendi, id est, Si quis commiserit tale peccatum excommunicatus sit. In qua quaestione nullam rationem dubitandi video, si solum diuinum ius, aut (illo supposito) puram rationem naturalem spectemus: quia hic modus ferendi censuram per se nihil habet contra rationem. Item, quia, si per legem in fieri non est contra rationem naturalem, cur erit, fieri per hominem? Dicunt aliqui, quia homo fert censuram ut iudex; iudex autem non potest ferre sententiam nisi de iis, quæ nouit: & ideo solum potest eam ferre in particulari, de facto sibi iuridicè noto. Sed hoc ad summum probat de sententia declaratoria censuræ iam contractæ, non vero de illatiua ipsius censuræ: alioqui etiam per legem inferri non posset: nam lex ab homine fit, & virtute continet huiusmodi sententiam. Item, etiam sententia, cum in particulari fertur sub conditione, ut explicuimus, non supponit notitiam illius peccati, & inobedientiæ, ratione cuius proximè censura contrahitur. Vnde dicendum est, quando iudex per sententiam absolute infert poenam, tunc necessario debere supponi notitiam delicti: quando vero infert illam solum sub conditione pendente à tempore futuro, non oportere, ut supponatur notitia delicti iam facti, nam id repugnat; sed satis esse, ut cognoscatur delictum esse dignum tali poena, & quòd illa imponatur ut contrahenda, quando in re fuerit commissum delictum. Itaque si in solo iure diuino, & naturali sistamus, hoc non est per se, & intrinsece malum.

Dubitari ergo solum potest, an iure positio prohibita id sit. Ita enim apparet ex cap. *Romana*, §. *An repa.* *Caueant*, de Sent. excomm. in 6. ubi specialiter agitur iuri positiuo. Sermo est de sententia excommunicationis, quamuis illa particula *Excommunicationis*, desit in antiquioribus codicibus, ut ibi notatur in margine. Igitur ibi prohibentur iudices, ne censuras ferant per sententias conditionatas pro futuris culpis; sub hac forma, Si tale, vel tale fecerint, excommunicati sint. Neque etiam pro culpis iam commissis sub illa forma, Si de illis intra tale tempus non satisfecerint. Propter quem textum Canonistæ communiter concedunt hunc modum ferendi censuram esse prohibitum, ut videre licet in Abbate in cap. *Licet*, num. 9. de e. *Abbas*, lect. Couarr. & citatis ab ipso in cap. *Alma mater*, 1. p. *Couarr.* §. 18.

Addunt verò in primis, etiam si Iudex malefaciat ferendo sententiam contra illam prohibitionem, non tamen propterea censuram eius esse irritam, sed validam, & rimendam. Quòd quidem verum est, quia in illo textu nullum est verbum irritas factum, neque aliquid præcipientis, quòd sit de substantia, & valore censuræ. Deinde tot adhibent limitationes, & exceptiones ab hac prohibitionem, ut nullam vim fere habeat textus ille, nam in summa dicunt prohiberi iudices ne hoc faciant, nisi ubi rationabilis causa subest in ipsa sententia exprimentia: ipse enim Pontifex hanc ipsam declarationem in fine

4
Iuri diuino
aut natura-
li non repa-
gnat ita
ferri.

5
An repa-
sitio.
Communis
Canonista-
rum opinio.

Abbas.

6

fine illius textus adhibuit. Hoc autem naturali iure cautum videtur: ergo ibi nulla prohibitio facta est, quæ propriè sit de iure positio. Accedit, quod in cap. *A nobis*, i. extrâ de Sent. excommunic. interrogatus Clemens III. de hac forma excommunicandi: *Quilibet furum fecerit, excommunicatus sit*: dicit comprehendere omnes subditos, & simpliciter illam approbare videtur. Verum est hoc ius esse antiquius, sed cum per illud ius non expressè reuocetur, neque aliquid statutum sit, quod absolutè illi repugnet, non est cur dicamus esse abrogatum. Eo vel maxime, quod videmus illud antiquum ius communi Ecclesiæ consuetudine retentum esse: modus enim ille ferendi censuram adeo est vñtatus ab Ecclesiasticis iudicibus, tam inferioribus, quam superioribus, videtur etiam, & tacente ipso Summo Pontifice, vt nulla ratione affirmare possimus illud esse contra Ecclesiæ prohibitionem.

Vnde, in illo c. *Romana*, talis prohibitio contineretur, per contrariâ consuetudinē videretur abrogata. Re tamen vera existimo ibi non contineri absolutam prohibitionem, sed admonitionē quandam, per quam iudices Ecclesiastici sui officij admonentur, ne facile huiusmodi sententias proferant, sed magna circumspectione & cautione. Hanc enim vim in omni proprietate & rigore habet verbum illud, *Caveant*; Et hoc etiam indicant omnes illæ moderationes, quæ in illo textu adhibentur; scilicet, *nisi mora*, vel *culpa præcesserit*, aut *alia rationabilis causa subsit*. Solum videtur illo iure positio additum, vt hæc causa in ipsa sententiâ exprimitur. Quod fortasse ideo factū est, vt iudices prudentiores sint in hoc modo ferendi censurâ. Illa vero circumstantia non est adeo necessaria, vt pertineat ad substantiam talis actionis: imo nec tam graui, vt obliget sub peccato mortali. Vnde in vñtæpe omitti existimo.

Queret vero aliquis consequenter, quid discriminis sit inter censuram ipso iure latam, & eam, quæ fertur per generalem sententiâ hominis sub prædicta conditione de futuro. Videntur enim nihil omnino differre, quia etiam illa hominis sententiâ est quoddam præceptum: præceptum autem, & ius idem esse videtur: & per transgressionem talis præcepti ipso facto incurritur censura: ergo nulla est differentia. Hanc questionem tractat Couar. dict. cap. *Alma mater*, i. p. §. 10. nu. 2. vbi ex sententiâ aliorum Canonistarum ait, censuram generaliter ab homine latam pro futuris culpis similem esse illi, quæ fertur per statutum, vel legem. Vnde quædā ex illis vocibus, quibus censura ab ipso iure lata explicari solet, possunt satis proprie conuenire in censuram latam ab homine per generalem sententiâ pro culpis futuris: nam etiam illa dici potest censura lata sententiâ, & ipso facto, nam & de illa lata est sententiâ conditionata ante factum, & per factum statim contrahitur, nulla alia sententiâ, vel actione intercedente. Atque ita Vgolinus dicto lib. de Cens. tab. 1. c. §. 6. definiens censuram latæ sententiâ, dicit esse illam quæ à iure, vel ab homine generaliter fertur sub prædicta forma. Veruntamen prædicta ratione etiam celsura in specie, & in particulari lata illo modo, pro futura culpa dici potest lata sententiâ, & ipso facto, vt per se constat.

Nihilominus alij existimant, illas censuras, seu modos ferendi censuras esse diuersos, dum à iure, vel ab homine per generalem sententiâ feruntur. Refertque Couarruias supra Henricum, & alios constituentes octo differentias inter illas, & ipse nonnullas ibidem tradit. Quod vero ad nos spectat, duæ videntur esse præcipuæ. Prior est, quia censura lata per statutum respicit territorij, seu diocesis ferentis illam, & intra illam obligat; & non extra: sententiâ vero respicit personas; & consequenter obligat illas, vbicumque sint. Quæ differentia latius à nobis explicabitur infra, dum agemus de iis, qui

Fr. Suarez tom. 5.

ab altero excommunicari possunt: attingit enim propriam materiam illius disputationis. Altera differentia est, quia censura per legem lata ex se est perpetua, sicut & ipsa lex: & ideo durat, & efficaciam habet etiam post mortem legislatoris. At vero censura, quæ fertur per sententiâ, non est de se perpetua, sed pendet (vt ita dicam) in fieri, & in esse à iudice. Ideoque si iudex moriatur, aut amittat iurisdictionem, antequam talis sententiâ effectum habeat, amittit suam vim, vt in sequenti §. ostendimus.

Possitne censura ab eo, qui non viuit, fieri.

Ex dictis enim definitur questio, quam supra huc remisimus, an censura possit fieri ab eo qui iam non viuit. Distinguehdum est enim: quia vel censura est à iure, vel ab homine. In censuris à iure contingere potest, vt censura fiat, quando præcipua causa censure iam non existit: illa enim causa fuit legislator, à cuius voluntate & potestate lex vim habet, qui post mortem celsuram operatur, per legem, tanquam per instrumentum separatum, quod permanet, & in virtute retinet voluntatem, & efficaciam legislatoris. At vero in censuris, quæ feruntur ab homine, nunquam fieri potest, vt post mortem inferentis, censura ipsa esse, aut ligare incipiat, etiâsi per generalem sententiâ pro futuris culpis lata sit. Hæc est communis sententiâ Canonistarum cum Glossa in cap. *A nobis*, i. verb. *Non nisi*, de Sentent. excommunicationis, vbi Abbas n. 12. & in c. *Ad hoc*, n. 9. de Clericis non residentibus, Tabiena verb. *Excommunic.* 2. n. 10. & Nauar. in c. *Placuit*, de Pœnit. d. 6. n. 35. & 161. & late Vgolin. dict. tab. 1. c. 2. §. 2. & c. 9. §. 4. Qui omnes nec textum, nec firmam aliquam rationem asserunt ad hanc posteriorem partem confirmandam. Solum aiunt sententiâ respicere statum præsentem iudicis; vnde, cum iudex in eo tempore, quò impletur conditio, iam non sit iudex, eo quod iam non sit, nec sententiâ eius iam habet vim sententiâ; & ideo ligare non potest. Prima propositio, quæ est fundamentum totius rationis, ita declaratur, nam sententiâ lata sub conditione, ideo, impleta conditione, incipit habere effectum, quia moraliter existimatur, ac si tunc ferretur; quod iuristæ aiunt fictione iuris tunc ferri, ac si esset absoluta, ergo, vt talis sententiâ effectum habeat, necesse est, vt qui eam tulit, adhuc sit habilis ad ferendam illam: ergo si tunc iam non viuat, aut iurisdictionem vel iurisdictionis vñm non habeat, sententiâ, prout tunc lata, nulla est, & consequenter nullum potest habere effectum.

Hæc autem ratio videtur posse applicari ad censuram iure latam: nam tunc etiam moraliter existimatur legislator, vt actu prohibens & ferens censuram, quando impletur conditio: ergo etiam oportebit, vt pro eo tempore sit habilis: ergo vt viuat, & iurisdictionem habeat. Quod si respondeatur, satis esse quod mandatum eius viuat, & firmum maneat; idem dici poterit de sententiâ: nam hoc est quod querimus, cur etiam sententiâ non viuat, & firma maneat, vel cur magis dependeat à præsentē statu superioris, vel cur potius in sententiâ, quam in lege, fingatur superior, vt actu ferens illam. Eo vel maxime, quod & in tali lege includitur virtute sententiâ, vt supra dixi: & illa generalis sententiâ etiâ est quoddam mandatum prohibens actum sub tali censurâ. Accedit, quia, quod talis sententiâ vires amittat per mortem eius, qui illam tulit, vel est ex natura rei, vel ex iure positio; hoc posterius non ostenditur: prius autem dici non potest. Alias, licet superior expresse declararet, vt illa sententiâ vim habeat, etiam post mortem suam donec à successore reuocetur, id non consequetur, quia illa voluntas excedit

C 3 iuris

iurisdictionem eius : hac enim sola ratione existimari potest hoc esse contra ius naturæ. Consequens autem est falsum, nam Romanus Pontifex interdum adhibet illam clausulam in huiusmodi sententiis, vt fecerunt Gregor. XIII. & Pius ac Sixtus V. in Bulla Cœnæ Domini, vt notauit Nauarr. num. 17. c. 73. Neque enim dici potest hoc esse peculiare in Summo Pontifice: nam si hoc est contra ius naturæ, & excedit limites humanæ iurisdictionis, etiam illi repugnabit.

Greg. XIII.
Pius V.
Sixtus V.
Nauarr.

12
Ex alijs
principijs
idem iura
degnr.

Dicendum nihilominus est, prædictam communem doctrinam veram esse, & moraliter certam, vt pote communi vsu receptam, qui pro lege valet. Et quamuis non contineatur expresse in iure positivo, fundari tamen potest in nonnullis principiis eius. Primum, quod odia restringenda sunt iuxta vulgarem iuris regulam. Aliud quod mandatum expirat morte mandantis, quando res est integra in c. Relatum, & c. Licet, & c. Gratum, de offic. deleg. & l. Mada- rum, C. mandati, & §. Relle, Institut. eodem. Hic autem res censetur esse integra tempore mortis ipsius mandantis, quia nondum erat impleta conditio: & ideo ex tunc cessauit mandatum. Præterea est hoc valde consentaneum rationi naturali: nam ad bonam gubernationem pertinet, vt leges quidæ stabiles sint, vt aliquid sit certum & firmum in Reipublicæ gubernatione: mandata vero, quæ per modum actualis gubernationis ab hominibus dantur, non maneant perpetuo, esset enim intolerabile onus: & ideo vt cum illis moriantur, seu cessent, vsu omnium receptum est. Denique, sicut homo non potest ferre censuram, quando iurisdictionem non habet, ita videtur non posse eam ferre pro eo tempore pro quo iam non est iurisdictionem habiturus. Quod autem hoc fiat per legem, peculiare est, propter naturam & conditionem legis, vt explicatum est. Ex quo etiam fieri videtur, vt, cum lex suo modo pendeat à consensu, & acceptione cōmunitatis, quando aliqua lex ferens censuram acceptatur per modum statuti, & legis, eo ipso acceptetur, vt permanens quoad effectum, etiam post mortem legislatoris: quod secus est in sententia ab homine lata. Summus autem Pontifex, cum illam clausulam adhibet, extrahit talem sententiam ab hac generalisatione sententiae, & quoad hoc condit illam per modum legis, vel statuti: quod pro sua suprema potestate, quam ab hominibus non habet, neque ab eis in illius vsu pendet, facere potest, operando præter commune ius: & ideo videtur hoc esse singulare in ipso, & ad inferiores non esse extendendum.

13
Si ante im-
pletam
conditio-
nem iudex
iurisdictionem
aut
vsu eius
amittat
sent. ab illo
lata non
ligat.

Duo tamen hic aduertenda supersunt. Primum est doctrinam hanc communem procedere, non solum quando ante impletam sententia conditionem iudex moritur, sed etiam quando cunque ante prædictum tempus definit esse iudex, aut amittit iurisdictionem, vel si eo tempore, quo impletur conditio sit impeditus ab vsu iurisdictionis, vt si sit excommunicatus, vel alia simili ratione suspensus: in his enim omnibus euentibus eadem ratio militat, nimirum, quod efficacia talis sententiae semper pendet à potestate, & iurisdictione ferentis: neque enim ob aliā causam pendet à vita illius, nisi quia pendet à potestate, quæ vitam supponit: ergo quacunque ratione potestatem, vel vsum potestatis amiserit, sententia vim suam amittit. Præterea, huiusmodi sententia conditionata effectum habet eo tempore, quo impletur conditio, ac si tunc esset pronunciata, & non retrahitur, vt est communis sententia, quam recte declarat, & confirmat Couarr. in c. Alma mater, p. 1. §. 10. n. 6. ergo vt valida sit, & effectum habeat, semper necessarium est, eo tempore, quo impletur conditio, qui illam tulit, habere potestatem legitimam & expeditam ad ligandum alium.

14
Dico tamen hoc esse necessarium pro eo tempore, pro quo impletur conditio, quia non est necesse,

A vt toto tempore, quo expectabatur conditio, iudex Si cum im-
continue habuerit eundem vsum potestatis: nam licet interim fuerit excommunicatus, v. g. si postea
absoluitur, ac tandem cum impletur conditio inue-
nitur habilis ad ferendam censuram, id satis est.
Quamquam in hoc aliud esse videatur, si in eo me-
dio tempore iudex fuit tantum suspensus ab vsu iurisdictionis, vel si fuit omnino suo munere, & iurisdictione priuatus: & postea restitutus, vel iterum electus: nam in priori casu procedit quod dictum est, non vero in posteriori. Et ratio discriminis est, quia quando iudex non priuatur officio, & potestate, sed suspensatur ab vsu eius non annullatur omnino sententia conditionalis ab illo lata, sed suspenditur etiam quare, ablato impedimento ab ipso iudice, tollitur etiam respectu talis sententiae, & eadem perferat vsque ad tempus conditionis impletae. At vero, quando iudex omnino amittit officium, vel iurisdictionem; quodlibet mandatum, & sententia, pendens à futura conditione, prorsus extinguitur, extincta potestate, à qua pendebat: & ideo etiam si illa eadem persona iterum ad eundem munus assumatur, nisi iterum ferat similem sententiam, nullum fortietur effectum prior sententiae, etiam si conditio impletur. Vnde ita censendum est de illo iudice, ac si habuisset alium successorem à se distinctum: quia reuera quoad mutationem potestatis perinde se habet, ac si facta fuisset in persona distincta: quod autem persona sit eadem, materiale quid est respectu actionum, & effectuum talis potestatis.

Ex quo etiam mihi obiter colligo, quando priori modo contingit tempore, quo expletur conditio, iudicem habere suspensum vsum potestatis, & ideo pro tunc etiam impediri censuram; si post illud tempus tollatur suspensio illa à iudice, posse etiam sententiam recuperare vim suam: si talis sit conditio, vt toto illo tempore durare possit, & per totum etiam illud compleatur. Exemplis declaratur: nam si iudex tulit sententiam excommunicationis, Si hominidum, vel periturum commiserit: & quis falso iurauerit eo tempore, quo ipse iudex suspensus est, vel excommunicatus, neque tunc contrahet censuram, quia tunc ipse iudex in habilis est ad ferendam illam; neque postea, etiam si ablata sit iudicis suspensio, quia conditio solum pendebat ex illo actu, & ex illo puncto temporis, in quo delictum commissum fuit: & postea nulla fuit noua contumacia: At vero si forma censuræ fuisset hæc, Nisi intra mensem restitueris, vel satisfeceris, excommunicatus sis, & cum completur illud tempus, iudex sit suspensus, qui tunc non restituit, non statim contrahit censuram, propter rationem dictam: postea tamen ablata à iudice suspensione, si subditus perleueret in non restituendo, ligabitur prædicta censura; quia, vt diximus, sententia illa non fuit extincta, sed suspensa: & conditio eius talis fuit, vt non solum pro illo puncto, vel momento, in quo tempus mensis expletum fuit, sed etiam pro toto tempore sequenti possit compleri, quia ille terminus non est præfixus ad finiendam obligationem, sed potius ad inchoandam, & ad dilatandam solutionem vsque ad illum, & non ultra: & ideo illa conditio melius per negationem explicatur, scilicet, Dummodo ultra mensem non differas solutionem. Ac propterea quo magis ac magis differtur solutio, eo magis expletur conditio: & consequenter noua contumacia committitur in prædicto casu, atque adeo censura incurritur, quandoquidem & iudex iam habet vsum sui potestatis, & per sententiam latam, expleta conditione, satis illam exequitur. Idemque est quoties terminus præfixus conditioni talis fuerit, vt per lapsum ipsius non finiatur obligatio, sed potius maior, seu vegetior fiat, vt dixit Nauarrus in Summa c. 21. ex cap. Cum dilecti, & Abbate ibi n. 12. de Dolo, & contumacia.

Alterum aduertendum erat, quamuis censura non

15
Corolla-
rium ex
dicto.

Nauarr.
Abbat.

16 non dum contracta, & lata per sententiam condi-
tionatam, impediatur, ut diximus, per mortem, vel
depositionem iudicis; eam vero, quæ iam contracta
est ex vi talis sententiæ, vtpote conuenienti tempo-
re expleta conditione, non tolli, etiam si postea iu-
dex moriatur, aut deficiat, ut constat ex c. *Pastoralis*,
§. 1. de Officio ordinarij, & ex ca. vñico de Maior. &
obed. in 6. Et ratio est, quia censura semel contracta
iam non pendet quasi in consensu iudicis, qui il-
lam tulit: & ideo non aufertur per ablationem cau-
sæ neque aliter, quam per propriam absolutionem,
ut notauit Abbas in c. *A nobis*, §. nu. 12. de sent. ex com.
& inferius latius dicturi sumus.

SECTIO V.

*An censura sub conditione lata comprehen-
dat eum qui domicilium
mutauit.*

1 **H**æc difficultas ex resolutione præcedentis puti-
turi oritur. Nam, si in prædicto casu censura im-
peditur eo, quod iudex definit esse iudex ante exple-
tam conditionem, eadem ratione impeditur cen-
sura, si subditus definat esse subditus ante imple-
tam conditionem, vtpote si domicilium mutet.
Consequens est falsum: ergo. Sequela probatur, quia
ratio, cur censura cessat, quando iudex definit esse
iudex, ideo est, quia iurisdicção em amittit: sed quã-
do fit mutatio ex parte alterius extremi, vtpote ga-
do fit mutatio ex parte alterius extremi, etiam definit iur-
isdicção in illam personam, quia definit esse subdi-
tus, iurisdicção enim est veluti relatio quædam, quæ
per mutationem cuiusvis extremi amittitur: ergo,
cum inferre censuram sit actus iurisdicçãois, etiam
cessabit. Minor probatur, quia alias, si Episcopus
sub excommunicatione præcipiet alicui alienum
restituere intra certum tempus, ille possit vim ex-
communicationis effugere mutando domicilium,
quod videtur absurdum ac in fraudem censuræ, &
Ecclesiasticæ discipline.

2 Hæc difficultas controuersa est inter Canonistas,
quos, & varias eorum opiniones late refert V. olin-
nus dicto lib. de Censur. tab. 1. c. 20. §. vltim. num. 4.
Sed eas omitto, quia vel non formaliter, vel non
adequate ad difficultatem respondent: quanquam
opinio, quam ipse Vgolinus præter alios indicat,
mihi vera esse videatur. Dico ergo formaliter ad dif-
ficultatem respondendo, admittendam esse seque-
lam, videlicet, si ex aliqua mutatione subditi con-
tingat ante impletam conditionem illum fieri non
subditum: respectu illius, ut sic, cessare, & vires a-
mittere censuram latam sub tali conditione. Hoc
conuincit ratio facta, & quia censura ferri non po-
test nisi in subditum, ut infra late dicturi sumus, &
constat ex cap. *Romana*, de Sententia excommuni-
cationis. in 6. Quod ergo in controuersiam afferri po-
test, solum est, quãdo aliquis subditus per mutatio-
nem fiat non subditus. Et quia potest aliquis non esse
subditus simpliciter, & nihilominus esse subditus
quoad aliquid, seu in aliqua causa, ideo licet per
mutationem domicilij certum sit, fieri non subdi-
tum simpliciter, eum, qui antea erat subditus, ad-
huc sub quæstione restat, an possit manere subditus
respectu illius causæ, vel actionis, propter quam la-
ta est censura, vel an etiam respectu illius subiectionis
amittat.

3 In qua re dicendum cenfeo in primis, quando-
cunque censura est lata per statutum generale pro-
pter futuram actionem, si quis mutet domicilium
ante completam conditionem, etiam si postea agat
contra statutum: non incurrere censuram. Hoc est
evidens, quia ille iam non obligatur illo statuto, cū
iam sit extra territorium, & extra iurisdicçãoem
alterius Prælati. Et hoc a fortiori conuincitur ex ca-
pitulo fin. de Constit. in 6. ut legenti patebit.

A Ex quo vterius infero, quando cunctique censura
lata est per generalem sententiam ab homine, vel
per speciale præceptum, quibus pure prohibetur,
vel præcipitur aliquid in futurum sub tali censura,
sine villo ordine, vel habitudine ad præteritum fa-
ctum: tunc etiam amittere vim ad inferendam cen-
suram respectu illius, qui mutauit domicilium. Pro-
batur; quia, licet hæc sententiæ dicantur esse ab ho-
mine, re tamen vera solum sunt quædam præcepta;
vnde solum possunt obligare subditos. In eo autem
casu ille, qui mutat domicilium, definit esse subdi-
tus, quare non obligatur præceptis alterius Prælati,
hæc autem præcepta quoad hoc non habent maius
robur, aut maiorem durationem, propterea quod
censura munita fuerint. Et confirmatur, ac declara-
tur, nam cessante causa censuræ sub conditione la-
tæ, cessat censura, ut, si lata est excommunicatio, ni-
si restituas intra tale tempus: & intra illud creditor
donet debitum, iam postea non teneberis censura;
quia ablatum est censuræ fundamentum: at vero in
præsenti casu, de quo agimus, cessat etiam funda-
mentum, & causa censuræ: nam fundamentum est
obligatio seruandi tale præceptum: causa vero est
inobedientia, & contumacia: hæc autem cessant mu-
tato domicilio, ut ostensum est. Denique ibi nullus
interuenit titulus, ratione cuius ille, qui subiectionem
simpliciter mutauit per translationem domici-
lij, maneat subditus quoad talem actionem, cum
neque ipsa actio, nec iudicium aliquod circa illam
fuerit inchoatum tempore prioris domicilij.

B Quapropter addendum est tertio, secus esse quã-
do censura fertur sub conditione, quæ respicit fa-
ctum præteritum, & commissum tempore prioris
domicilij & subiectionis. Tunc enim ratione iuris
acquiriti ex priori facto, fit, ut, licet mutetur subie-
ctio simpliciter cum domicilio, maneat secundum
quid quoad talem causam, & consequenter quoad
talem censuram. Duobus autem modis videtur hoc
posse accidere. Primo, si quis prius commisit deli-
ctum, vel nocumentum fecit, ad cuius restitutionem,
vel satisfactionem intra tantum tempus obligatus
est à priori iudice sub censura ipso facto incurrēda:
tunc enim, licet intra illud tempus mutet domici-
lij, obligatus manet priori præcepto; & si condi-
tionem non impleat, censuram contrahet. Cuius
duplex ratio reddi potest; prima, quia per prius de-
lictum manet subditus speciali titulo præter titulum
domicilij: quod per se sufficit ad constituendum
subditum in tali causa, ut infra ostendemus: & ideo,
quamuis mutetur domicilium, manet subiectio
quoad hanc causam ratione delicti. c. fin. de Foro
competente, & consequenter manet obligatio sub
eadem censura. Quod optime confirmat textus in
capite primo, de Raptoribus, & c. 1. in princip. de
Privilegiis. in 6. Altera ratio est, quia illa sententia ex-
communicationis non est purum præceptum rei
future, sed est veluti iudicium quoddam inchoa-
tum in tali causa, in qua ille constitutus est reus, &
vel formaliter, vel virtute coram tali superiore ci-
tatus est, ut causam agat, & in eo iudicio cōdemna-
tus est; & ita per sententiam præueniens, ut in eo-
dem iudicio reum absoluat: & ideo semper manet
subditus quoad hanc causam, iuxta ea, quæ in se-
quenti puncto adiciemus.

E Alio modo potest hoc contingere, quando non
præcessit delictum, præcessit tamen aliqua causa, quæ
in iudiciū trahi cepta est; ut si præcessit aliquis con-
tractus, vel debitum, cuius executio coram superio-
ri postulata fuerat per citationem partis, & alia, quæ
ad litem inchoandam requiruntur: tunc enim si ex
tali causa, vel in ordine ad progressum eius orta est
impositio censuræ sub conditione intra certum tem-
pus quamuis eo tempore mutetur domicilium, sem-
per manet subiectio in ordine ad talem causam: quæ
est expressa decisio Gregorij IX. in cap. *propositus*,
de Fo-

5
Censura
lata sub
conditione
respiciente
præteritum
factum
tempore
domicilij
mutato
non vitia-
tar.
Prior mo-
dus quo id
contingere
potest.

6
Posterior
modus quo
id accidere
potest.

Glossa
Innocent.
Abbas.

de Foro competent. Simileque habetur in l. Si quis, 7. ff. de Iudiciis. Et in hoc casu vera est sententia Gloss. Innoc. Abbas. & aliorum in capite, *Præterea*, 2. de Appellationibus, quatenus aiunt, per mutationem domicilij, non tolli vim censuræ sub prædicta conditione propolite; id enim procedit solum, quando tale præcessit delictum, aut causæ inchoatio, ut ratione illius maneat aliquis subditus quoad talem causam, etiam si alioqui iurisdictionem muret, ut declaratum est. Videtur tamē in eo casu moderatio adhibenda, nimirum si huiusmodi persona in fraudem, vel proprio motu domicilium mutet. Nam, si ex præcepto Superioris propter commune bonū, vel aliam similem causam cogatur domicilium mutare, tunc omnino definit esse subditus priori iudici, etiam in causa coram illo inchoata, iuxta doctrinā Bart. in l. 1. ff. de Poen. & insinuatam a Gloss. in dict. l. Si quis, 7. ff. de Iudiciis ex l. Qui autem, ff. Si quis cautionibus. Si ergo in eo casu omnino mutatur subiectio, cessat obligatio omnino parendi priori Superiori, & consequenter in præsentī materia cessabit contumacia, ut propterea etiam si adueniente tempore impleatur conditio, non incurratur censura.

Bartol.
Glossa.
Limitatur
doctrina.

SECTIO VI.

Quomodo suspendatur censura sub conditione lata.

Per appellationem
suspenditur
censura.

Per appellationem
non solum
suspenditur
censura
sed etiam
præceptum.

Hæc questio necessaria est ad huius materiæ complementum. In qua primo dicendum est, huiusmodi sententiam suspendi per interpositam appellationem, ut expresse definitur in ca. *Præterea*, 2. de Appellationibus. Quia per appellationem transfertur causa ad alium iudicem. Cum ergo prior sententia conditionalis nihil operata esset ante conditionem expletam, & tempore, quo impletur conditio, iam sit iurisdicō suspensa per appellationem, suam vim amittit: ut sumitur etiam ex c. Cum contingat, de Offic. deleg. c. Per ius, de Sent. exco. m. & c. Soler, eod. tit. in 6. ubi duo sunt aduertenda. Vnum est, per hanc appellationem non solum suspendi censuram, sed etiam præceptum, seu obligationem exequendi id, quod sub censura præcipitur: ita ut expleto termino præscripto in tali sententia, non solum non incurratur censura, sed etiam non peccetur, non exequendo mandatum. Quia in totum hoc appellatio fertur: imo ideo appellatur à censura, quia appellatur à præcepto: quod tibi est principaliter intentum: censura vero est quasi accessorium: parumque utilis esset appellatio, si excusaret à poena, & nō à culpa. Atque hæc est sententia communis Canonistarum in dict. c. *Præterea*, qui limitationem adhibent, quando appellans satis declarat se appellare à sola censura, & nō à mandato. Quod per se manifestum est, raro tamen contingit. Neque est ita interpretanda appellatio, nisi ex verbis satis constet.

Aliud observandum est, oportere appellationem esse legitimam, ut iura tradunt, & ratio ipsa naturalis docet. Vt autem legitima sit, duo potissimum requiruntur. Primum, ut sit ex causa probabili, & sufficiente: & quantum attinet ad externum forum servande sunt Iurisperitorum regulæ, & ad præsentem materiam applicandæ, nimirum, ut si sententia sit interlocutoria, appellatio esse debeat ex causa rationabili, & coram iudice probanda, iuxta c. *Prædictus*, de Appel. & c. *Romana*, §. vlt. eod. tit. in 6. At vero, cum appellatio est à sententia definitiva, ut admitatur, & valeat in illo foro, non est necessarium causam exprimere, sed simpliciter appellare, ut est communis doctrinā in l. 2. ff. de Appel. Censebitur autem in præsentī materia sententia interlocutoria, quado vel confertur servato ordine, & strepitu iudicij, vel non fertur in tota causa, sed circa aliquem eius articulum, interponitur, iuxta doctrinam Abb.

communem in c. *Auditū*, de Procu. n. 5. & Rub. ut si te non contest. n. 4. & tunc oportebit, causam appellationis proponere coram iudice à quo, & illam probare coram iudice ad quem appellatur. Quando vero respectu totius causæ iuridicæ tractata fuerit inposita censura, censebitur definitiva, & tunc sufficiet simpliciter appellare, quantum ad externū forum spectat. Quod vero attinet ad forum conscientie, si quis bona fide appeller intelligens se habere causam sufficientem, & probabilem, id satis erit: si autem mala fide id faceret, solum ad dilutionem litis, sciens appellationem esse inuitam, & sine causa, graviter peccaret, & (ut opinor) non suspenderet vim præcepti, & censuræ, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari, neque illa est vera defensio, sed offensio: nihilominus tamen in foro exteriori, quando non probatur talis defectus, semper habet appellatio prædictum effectum. Nisi esset in causa, in qua fecerit iura non habet locum appellatio, ut in causa fidei, vel in causa religiosi, quando secundum regulam corrigitur, ut habetur in capite, *Ad nostram*, & cap. *Reprehensibilis*, de Appel. & notat Paludan. 4. dist. 18. q. 1. art. 4. conclus. 2. & alij.

Secundo requiritur, ut talis appellatio debito tempore fiat. Quarunt autem circa hoc Canoniste, an huiusmodi appellatio interponenda sit tempore à iure præscripto ad legitime appellandum ab aliis sententiis, q. est tempus decem dierum, iuxta textum in capite, *Quod ad consultationem*, de re iudicata: an vero fieri possit toto tempore, quo conditio impleta non est. In qua re Abbas in dicto cap. *Præterea*, docet etiam ad hanc appellationem servandum esse tempus lege præscriptum, quia illudius est generale, & nulla est in iure facta exceptio de hac sententia: & ideo in illa etiam servandum est. Unde, cum ille numerus dierum computandus sit à die latæ sententiæ, iuxta l. 1. §. *B. diuini*, ff. Quando appell. sit, quæ habetur etiam in c. *B. diuini*, §. q. 6. fit, ut intra primos decem dies à die sententiæ censuræ latæ appellandū ab ea sit, ut per appellationem suspendatur, etiam si terminus impleti conditionis durior sit.

Quæ opinio securior quidem est, & ad tollendas lites aptior: tamen in rigore & in conscientie foro contrariam sententiam existimo esse satis tutam, & an foro exteriori secure possit iudices iuxta illam pronunciare, nimirum, quocumque tempore interponatur appellatio, dummodo sit ante expletum conditionis tempus, legitimam esse, & suspendere censuram. Quæ est opinio Glossæ, & aliorum in dicto capite, *Præterea*, quam referunt, & sequuntur Covarruvias dicto §. decimo, numero quarto, & Nauarrus in caput *Cum contingat*, de Rescrip. causa decima quarta. Quorum autoritas reddit hanc opinionem satis probabilem, & tutam: quæ etiam favorabilior est & mitior: ideoque (ceteris paribus) magis probanda. Favetque illi non parum dictum, capit. *Præterea*, ibi, *Medio tempore*: illa enim particula indefinita æquivalere vniuersali, cū sit quali doctrinalis seu decuriva: ergo totum illud intermedium, tempus est legitimum ad appellationem interponendam: atque in illo iure satis est hæc exceptio insinuata. Accedit, quod hæc sententia conditionata pro eo tempore, in quo nondum est impleta conditio, non simpliciter est sententia, sed secundum quid: quia conditionalis nihil ponit in esse, & ideo, quando conditio impletur, tunc ferri censetur: ergo mirum non est quod toto priori tempore ab ea appellari possit, & quod ea ratione non comprehendatur sub communi iure prægredientis tempus ad appellandum à sententia, utique absoluta, & perfecta.

In quo etiam aliquid singulare in censura, & præsertim in excommunicatione inuenitur, nam ab illa, quando pure, & absolute lata est, appellari non potest, saltem quantum ad effectum suspendendi censuram.

Quod sit
tempus de
terminatum
appellandi
ad censuram.

Abbas
opinat.

Verax
nie.

Glossa.

Covarr.
Blanc.

Disiunctum
inter censuram laicam ab
iuribus, & sub
censuram.

censuram, ut habetur in capite *Pastoralis*. §. Verum, de Appellationibus, & in capite *Is cui*, §. ultimo, de Sententia excommunicacionis in Sexto. Vbi hoc etiam ad suspensionem, & interdictum extenditur. Et optima ratio in priori textu redditur: quia huiusmodi sententia censuram secum affert executionem: à sententia autem iam executioni mandata nemo potest appellare: sed querendum est aliud remedium, nempe absolutionis.

Ex quo obiter colligitur grauer illos errasse, qui putarunt, etiam in sententia excommunicacionis late sub conditione, intra certum terminum habere locum appellationem, post expletam conditionem, dummodo intra decennium fiat. Quae videtur in eo fundari, quod talis sententia tum censetur simpliciter lata, quando conditio impletur: non tamen aduerterunt conditionalem, impleta conditione, transire in absolutam: & ideo in presenti materia secum ferre executionem: quapropter non potest ab illa appellari. Aduertit autem Nauarrus dicto ca.

Cum contingat, causa decima quinta, quod, licet sententia excommunicacionis absolute lata non possit per appellationem suspendi, sententia tamen declaratoria: qua scilicet aliquis declaratur incurrisse, & denunciari, & vitari precipitur, per legitimam appellationem suspenditur. Quod ipse ibi late probat, eamque doctrinam approbat Couarr. dicto num. 4. sed de hoc modo suspendendi censuram per appellationem hac nobis sufficiat.

Ad hanc vero causam suspensionis reuocantur aliae, quae, licet non sint proprie appellationes, illi aequivalent, ut notauit Paludan, in quarto, distinctione decima octaua, quaestione prima, articulo quarto, conclusione secunda. Vna causa est, quando aliquis non potens, aut nesciens appellare, sese protectioni Apostolicae sedis committit, vt expresse traditur in capite *ad Audientiam*, de appellationibus. Atque idem est, quando iter ad Sedem Apostolicam arripitur seu inchoatur, vt in eodem titulo dicitur capit. *Dilecti filij*, secundo, *Quia plus est* (dicitur) ad Sedem Apostolicam facto procurare, quam verbo. Idemque à fortiori erit, si totum negotium Papa, vel superior ad se auocauerit: tunc enim ablata est iurisdictio inferiori. Denique, quacunque ratione ille, cui censura imponitur recurrit ad superiorem provocando, seu petendo iudicium eius, censetur virtute appellare: & ideo id satis est, vt sententia suspendatur.

Alia causa sufficiens ad suspendendam censuram ultra terminum in sententia praefixum esse potest voluntas, & consensus eius, in cuius fauorem lata est: vt verbi gratia, si in fauorem creditoris precipitur debitori sub censura, vt intra tres menses soluat; & postea creditor concedat maiorem terminum; ita vt per quatuor aut plures menses expectare contentus sit, tunc non incurrit debitor excommunicacionem, etiam si conditio videatur impleri in termino per sententiam praescripto. Quia, licet videatur facere contra verba praeccepti superioris, non tamen contra mentem, & voluntatem eius, quae est vt satis fiat creditori: quando autem ipse sententiam pro eo tempore ei satisfactum est. Quae ratio explicatur aliter: nam cessante causa excommunicacionis, cessat excommunicacio: ergo suspensio (vt ita dicam) causa excommunicacionis pro aliquo tempore, pro eodem suspenditur excommunicacio: nam est eadem ratio & proportio: quia pro eo tempore vere tollitur causa excommunicacionis, & materia praeccepti. Quando autem mihi precipitur vt solvam debitum hodie, supponitur me teneri ad soluendum pro die hodierno: at vero, quando creditor contentus fuit vt differatur solutio in crastinum, iam non sum debitor pro hodierna die: nec iudex vult me plus obligare, quam ipse creditor velit. Et ideo etiam iam non sum contumax, eo tem-

pore non soluendo, nec rationabiliter talis presumi possum, cum constet materiam praeccepti esse ablata pro eo tempore. Cessat ergo pro tunc causa incurrendae censurae, & ideo tunc non incurritur. Quae fuit sententia Abbatis, Decij, & aliorum in dicto ca. *Præterea*, quam etiam tenet Ang qui alios refert, ver. *Excommunicatio*, 2. num. 20.

Et mihi videtur tam speculative, quam practice vera, & secuta: quamuis alij contrarium sentiant, vt Syluest. ver. *Excommunicatio*, 2. nu. 1. casu 13. Nauarr. c. 27. n. 25. Vgolin. qui alios refert supra, ca. 20. §. vlti. nu. 5. Hac solum ducti ratione, quod, sicut proferre talem sententiam est actus iurisdictionis, ita etiam disferre, vel suspendere illam: ergo sine consensu iudicis habentis iurisdictionem non sufficit alterius partis consensus ad praedictum effectum. Hæc tamen ratio facile dissoluitur ex fundamento à nobis adducto: nam suspendere sententiam directe, & quasi potestatiue, stante causa, & materia eius in eodem vigore, est actus iurisdictionis: suspendere tamen, vel dilatare sententiam per subtractionem materiae non est actus iurisdictionis, sed dominij circa talem materiam. Sicut etiam reuocare sententiam semel latam, si directe, & ex potestate agentis id fiat, est actus iurisdictionis, omnino vero auferre vim sententiae conditionalis per subtractionem causae, & materiae vt v.g. condonando debitum, non est actus iurisdictionis, sed dominij.

Et ideo in huiusmodi sententiis diligenter obseruandum est, vt talis sententia omnino, & (vt ita dicam) adaequate data sit in fauorem talis personae, quae dominium habet, seu potestatem ad remittendum, vel differendum debitum, seu satisfactionem. Nam, si illa non sit causa totalis, sed partialis, & iudex intendat aliquod commune bonum in executione talis sententiae, tunc non sufficit consensus partis ad differendum terminum eius, vt ex contraria ratione satis notum est. Tamen in simili casu, & seruata proportione, non sufficit consensus eiusdem partis ad tollendam omnino obligationem talis praeccepti, & censurae, etiam si omnino cedat iuri suo; quia etiam tunc maneret ius boni communis, quod iudicem praecipue intendere supponimus. At vero, seruata proportione, quotiescunque per consensum partis remittetur debitum tollitur censura, per consensum eiusdem differentis debitum, censura differtur. Et hoc probat ratio facta, nec discrimen sufficiens assignari potest.

An vero, non expleta conditione, etiam post terminum longiorem praefixum ex consensu partis, tunc incurrat excommunicacio, nonnullum dubium habere potest. Nam iudex solum praefixit terminum trium mensium, v.g. & pro tunc impeditus est effectus ex consensu creditoris: ergo, vt postea incuratur, nulla est causa sufficiens: nam voluntas creditoris non sufficit: voluntas autem superioris non adest, quia iam elapsum est tempus per eam praescriptum. Propter quam rationem ita sentiunt Angelus verb. *Excommunicatio*, primo, numero vigesimo primo, & Syluest. verb. *Excommunicatio*, 2. n. 1. casu 13. Nauarr. vbi supra: Quamplures alios refert Henricus libro 13. summae, capite vigesimo, littera H. Dicendum nihilominus est, postea incurri censuram, quia vere expletur conditio, sub qua lata est. Quod duobus modis explicari potest. Prior, & facilis est, quia, vt supra dicebamus, ille terminus non est ad finiendam, sed ad differendam solutionem: & ideo non tam positue, quam negatiue explicandus est, scilicet vt ultra tres menses non differatur solutio: habet autem subintellectam conditionem, nempe inuito creditore, qui in eius gratiam talis sententia fertur: & ideo, cum primum ipse incipit esse inuitus, impletur conditio: quia iam ultra tres menses differatur solutio inuito creditore. Alter modus explicandi erit, etiam si positue terminum illum,

Abbat.
Decius.
Angel.

Contraria
sententia
improbat.
Syluest.
Nauarr.
Vgolinus.

Notandum
dicam) adaequate data sit in fauorem talis personae, quae dominium habet, seu potestatem ad remittendum, vel differendum debitum, seu satisfactionem.

Incuratur
ne censura
non impleta
conditio
post terminum longiorem
rem. à parte
indultum.
Quorunda
sententia.
Ang.
Syluest.
Nauarr.

Vera sententia.

illum, verb. gr. trium mensium declarare: quia A
tempus illud, nec materialiter, nec continue oportet
intelligi, sed de tribus mensibus, pro quibus vr-
geat obligatio solvendi debitum. Totum autem il-
lud tempus, quod adiectum est ex voluntate credi-
toris, ex eadem constitutum est extra obligationem
pro tunc solvendi debitum: quare statim ac illa vo-
luntas cessat, iterum clauditur illa obligatio sub priori
tempore trium mensium, quo tunc moraliter ac for-
maliter censetur terminari: quam obrem, si tunc non
solvatur debitum, impletur conditio, sub qua exco-
municatio lata est. Quo fortasse sensu recte dicunt
Iurista, prorogatione termini facta, eodem termi-
num esse, censeri: quia sub ea conditione proroga-
tio fieri existimatur, ut sumitur ex lege *Sed et si*, ff. de
Precario, & l. *Si cum die*, ff. de Arbitris. Qui etiam
recte distinguunt inter invocationem & proroga-
tionem termini ex l. 4. ff. de Damno infecto: nam
innovare est novum terminum concedere: proro-
gare vero est eum, qui erat assignatus, extendere.
Atque ita in presenti, licet creditor non possit no-
vum terminum autoritate sua facere, potuit tamen
prorogare priorem, & ita idem ipse est, qui postea
expletur suspensione ablata. Et ita solvitur facile
fundamentum oppositæ opinionis, nam tunc ex-
communicatio non incurritur nisi ex vi prioris sen-
tentia: & ideo non est necessarius novus consensus
iudicis, quem Angelus, & Sylvestre requirunt.

SECTIO VII.

*Utrum, Censura ferri possit sub conditione ad cau-
sam pertinentem.*

¹
Male fertur
sententia
censura sub
conditione
impertinens
de.

¹
Sperest ut de alio genere conditionalis censuræ
dicamus, quando scilicet conditio talis est, ut ad
complendam causam censuræ nihil referat, ut v.g.
si hac forma feratur, *Excommunico te, si navis ex India
venierit, aut venis*. Potest enim hæc conditio esse, aut
de re præsentem, seu iam factam, aut de re futura con-
tingenti: nam, si sit omnino necessaria, est superua-
canea. Dico ergo, quotiescunque talis conditio ad-
ditur huic sententiæ, quæ ad causam, vel rationem
ferendi censuram nihil spectat, imprudenter addi,
& male fieri. Probat, tum quia tunc maxime pro-
cedunt leges, quæ hoc vetant, ut l. 1. §. *Biduum*, ff.
Quando appell. sit; tum etiam quia si illa conditio nihil
refert ad causam censuræ, si ratione fertur censura
dependeret ab illa: tum denique, quia in re tã graui
& spiritali non debet aliquid impertinens adiungi.

²
Conditio
non augens
culpam po-
tuit esse cau-
sa rationa-
bilis limi-
tandi cen-
suram.

Dixi autem, conditionem debere esse talem, ut
ad rationem ferendi censuram nihil referat: nam
interdum dari potest conditio, quæ licet non auge-
at, vel minuat culpam: nihilominus tamen possit
esse rationabilis causa limitandi, vel suspendendi
censuram. Et hæc forma, *Excommunico clericum
hoc facientem, nisi sit in tali dignitate constitutus*, con-
ditionalis est: & illa conditio non minuit culpam imò
fortasse interdum augeat: nihilominus tamen pro-
pter honorem, & estimationem dignitatis Eccle-
siasticæ expedire potest ita limitare censuram. Quod
attente observandum est in omnibus similibus con-
ditionibus: aliquando enim possunt rationabiliter
addi, ut explicatum est: aliquando vero continere
possunt acceptionem Personarum, ut si generali cẽ-
suræ addatur conditio, solum ad excludendas ali-
quas personas sine rationabili causa propter singu-
larem affectum, vel cognitionem ad illas.

³
Sententia
censura sub
conditione
impertinen-
ti de præsen-
ti, aut præ-
terito tenet.

Secundo dicendum est, quoties talis conditio
est de præsentem, aut de præterito, si iam extat, vali-
dam esse censuram, quantumvis conditio sit impertinens:
sicut de contrario si non extat, censura est
nulla. Ratio est, quia conditionalis nihil ponit in
esse, si conditio non sit appositæ: si autem sit appo-
sitæ, æquivaleret absolutæ: unde non impedit esse-

etiam ex hoc præcisè, quod conditio sit impertinens,
aut nihil ad causam referat. Confirmatur, nam
etiam in sacramentis ministrandis talis conditio, aut
concepta in mente & intentione, aut verbis expres-
sa, non impedit valorem sacramenti, si reuera con-
ditio extet, ut diximus superiori tomo, disputatione
decima tertia, sectione tertia.

Dico autem, ex eo præcisè quod sit impertinens, nam,
si ex tali additione ulterius eveniat, ut sententia con-
tineat intolerabilem errorem: iam ex eo capite po-
terit censura impediri; vel etiam, si talis sit condi-
tio, ut perplexitatem inducat. Ut est in illo vulgato
exemplo de duobus habentibus æqualem potestatem,
simulque proferentibus sententiam sub hac
conditione, *si alter tenon excommunicat*. Nam talis cõ-
ditio, vel intelligi debet de sola prælatione senten-
tiæ, & sic neutra ex parte impletur conditio, & con-
sequenter neutra ex parte tenet sententia. Vel, si cõ-
ditio intelligatur de valore censuræ, id est si alter
non te valide excommunicat, sic includit perplexi-
tatem, nam si demus, vnius sententiam non esse va-
lidam; hoc ipso videtur apponi conditio necessaria,
ut altera sit valida, quod si vna valida est, etiam erit
altera, quia non est maior ratio de vna, quam de
alia: & ideo talis modus ferendi sententiam merito
continetur sub illis, qui continent intolerabilem
errorem. De quo in simili diximus de sacramentis
disputatione citata.

⁴
Nisi conti-
neat im-
tolerabilem er-
rorem.

Tandè addendum est, quoties conditio posita est
de futuro contingente, & est omnino impertinens,
ad causam & rationem ferendi censuram probabi-
lius videri, talem sententiam statim esse nullam, ne-
que oportere expectare eventum conditionis ap-
positæ ad iudicandum de valore censuræ. Ita sentit
Vgolinus dicto capite vigesimo, §. ultimo, in vlti-
mis verbis: & idem nos loco citato censuimus de
simili modo ministrandi sacramenta. Et ratio in præ-
senti est, quia talis sententia continet intolerabilem
errorem: actus enim spiritualis potestatis non de-
bet esse ita pendens a casuali conditione, quæ ad ta-
lem actum omnino impertinens sit. Aliàs etiam pos-
set Petrus sub hac forma excommunicare Paulum,
Si Ioannes confesserit: quamquam voluntas Ioannis
nihil vel ad potestatem, vel ad causam, seu rationem
excommunicandi pertineat. Hoc autem est valde
absurdum, & intolerabilis abusus spiritualis pote-
statis. Et ideo censeo talem sententiam a principio
continere intolerabilem errorem, ac propterea nul-
lam esse iuxta decisionem capitis, *Per suas*, de Sen-
tentia excommunicatio, & capitis *Solet*, eodem titu-
lo in sexto.

⁵
Censura la-
ta sub con-
ditione im-
pertinente
de futuro
contingente
est nulla.
Vgolinus.

SECTIO VIII.

*Utrum Debeat admonitio precedere, antequam
censura feratur.*

¹
Explicuimus ea quæ videntur esse substantialia
in forma censuræ ferendæ: nunc solennitas
accidentalis explicanda est. Hæc autem solennitas
esse potest, aut antecedens, aut concomitans, aut sub-
sequens: de quibus sigillatim dicendum est, quoni-
am fusiorem declarationem requirunt. In hac ergo
de admonitione, quæ censuram antecedit, inquiri-
mus.

Principio ergo certum est, iuxta canonum dis-
positionem sufficientem admonitionem ante censuram
debere antecedere. Quod frequentius tradi-
tur de excommunicatione, ut patet ex cap. *Sacro*, de
Sent. excom. & in c. *Romana*, eod. tit. in 6, & cap.
Cum speciali, de Appellation. & alibi frequenter: ta-
men etiam extenditur ad alias species censuræ, ut
patet ex c. *Reprehensibilis*, de Appellation. Vbi de so-
la suspensione & excommunicatione sermo est. In
c. vero *Statutum*, de sententia excom. in 6, ad inter-
dictum hæc regula extenditur. Et in c. *Indigne* 12. q.
2, gene-

²
Admonitio
sufficiens de-
bet antece-
dere cen-
suram.

generatim dicitur, debet esse prouisum, ut vindictam
admonitio precedat. Solum circa interdictum oportet
advertere, quia interdum propter vnius culpam
toti vniuersitati imponitur, iuxta ca. Si sententia, de
Sententia excomm. in 6. tunc admonitionem non om-
nibus, sed illi, ob cuius culpam censura fertur, faci-
endam esse. Quod per se notum est, quia alij non
sunt contumaces, aut inobedientes. Sic ergo in om-
nibus censuris ferendis admonitio sufficiens præ-
cedere debet. In quo Doctores eisdem locis, & mo-
derni scribentes de censuris consentiunt.

Obseruare autem oportet hæc omnia iura loqui
de censuris, quæ ab homine feruntur, in iis quæ
per legem ipso iure imponuntur, nec necessaria est
admonitio alia, nec ferè locum habet. Primum pa-
tet, quia ipsa lex sufficienter admonet, non semel,
aut iterum, sed quasi continue. Vnde omnino cesset
ibratio, vel necessitas alterius monitionis. Ratio e-
nim præcipua, propter quam iura admonitionem
requirunt, est, tum propter poenæ grauitatem, tum
maxime, quia iuxta Ecclesiæ morem, vt infra dice-
mus, non fertur nisi in contumacem: non censetur
aut contumax nisi qui prius admonitus, nõ obedit:
at verò qui non obedit legi prohibenti sub censura
ipso facto incurrenda, satis est contumax: non indi-
get ergo alia admonitione. Secundum patet, quia, si
alia admonitio præter legem ipsam necessaria esset,
non posset censura ipso facto incurrì, contra inten-
tionem legum, quam supra ostendimus. Sequela pa-
tet, quia, si post violatam legem, alia admonitio neces-
saria esset, & admonitus respiceret, iam non contra-
heret censuram: ergo non contraheretur ipso iure.
Quod si admonitus non respiceret, & contraheret
censuram, non tam propter legem violatam, quam
propter contumaciam in non respiscendo, seu non
satisfaciendo, illam contraheret. Ipsa ergo lex satis
admonet: & ideo iura solum requirunt, vt non igno-
retur: quia ignorantia impedit admonitionem, &
excusat contumaciam, c. 2. de Constit. in 6. de quo
plura inferius. Limitandum verò hoc est, quando do-
lupsum ius monitionem requirit, vt in Clementina
vltima §. fin. de Stat. monach. ibi. Nisi moniti respi-
cant; ipso facto excommunicationis sententiam se noverint
incursuros. Et simile quid habetur in Clem. 1. de Deci-
mis. Hoc autem speciale est: & inde amplius firma-
tur generalis regula tradita, quod, vbi ius est abso-
lutum, & censuram ipso facto fert, aliam admoniti-
onem non requirit.

Ex quo infero, idem dicendum esse de censuris latis
per sententias generales pro peccatis futuris, etiam si
tales sententia non attingant statum & perpetuitatem
legum: & ideo ab homine vocentur. Nam in
modo, quo feruntur, sunt simillima: censuris à iure
latis. Vnde ratio facta æque de illis procedit: nam et-
iam huiusmodi sententia continent censuram latæ
sententia: & præceptum, quod, dum permanet per
se admonet subditos, non tantum semel aut ite-
rum, sed continue: ergo in tali modo ferendi censu-
ram non requiritur alia admonitio, verum potius
repugnare videtur cum tali modo censuræ latæ sen-
tentia: Vnde iura eodem modo loquuntur de cen-
suris latis per has sententias generales, sicut de iis,
quæ iure feruntur, vt patet ex ca. A nobis, de Sent. ex-
comm. Quod aliqui de statuto, seu lege interpretan-
tur. Sed neque in textu est aliquod verbum, quo id
significetur, sed potius oppositum, vt patet ex illis
verbis, quibus quæstio proponitur, Si quis ita pronun-
tauerit, &c. & ex verbis quibus Pontifex respondet,
Quod hac sententia non nisi subditi obligantur. Neq; hæc
decisio posset commode in concordiam redigi cum
decisione textus in cap. 2. de Constit. si in vtro-
que esset sermo de statuto, vt late tractat Couarr.
dict. relect. part. 1. cap. 10. & infra dicemus. Expres-
sus verò in c. Quia periculosum, de Sent. excomm. in 6.
distinguitur excommunicatio, quæ ipso facto in-

curritur, in eam, quæ per sententiam generalem, &
per statutum inferitur, & declaratur illa non com-
prehendi Episcopos, & superiores Prælatos, nisi de
eis expressa fiat mentio. Vnde constat sermonem
esse de censura generatim lata, siue per sententiam,
siue per statutum; & tamen de vtraque supponitur
incurrì ipso facto, ergo etiam supponitur non re-
quiri aliam admonitionem, siue per sententiam, si-
ue per legem feratur.

Contra hoc verò obici potest textus in c. Roma-
na, de Sent. excommunic. in 6. vbi excommunicatio
prohibetur ferri absq; monitione præmissa, tam in
specie, quam in genere. Propter quæ verba id etiam in-
distinguitur assertit Abbas in c. 2. n. 11. de Officio ordi-
narij. Veruntamen textus ille non loquitur de cen-
suris generalibus, quæ feruntur propter peccata futu-
ra, sed pro culpa, & offensis præteritis, vel presentibus:
hæc enim sunt verba textus. Quæ quidem sententiæ
semper sunt speciales quoad delicta, quia delictum
semper est in specie, seu in particulari commissum;
possiunt autem esse speciales, vel generales quoad perso-
nas. Et in his est longe diuersa ratio, quia, quado de-
lictum commissum est, non præcessit contumacia,
quia nec lex, nec sententia prohibens sub censura
præcessit; quod secus est in sententiis, quæ propter
peccata futura feruntur. Quamobrem idem verum
censeo de censuris pro futuris delictis, etiam si in
specie ferantur per præceptum tali personæ imposi-
tum, vt hoc vel illud faciat, aut viter sub tali cen-
sura ipso facto incurrenda; quia tunc reuera illam in-
currer absque alia admonitione præuia propter e-
andem rationem. Et ex ipso vsu id satis probari vi-
detur. An verò tunc ad denunciationem faciendam
sit necessaria admonitio, postea dicemus.

Igitur necessitas admonitionis solum inuenitur
in sententiis latis ab homine propter præteritas seg-
iam commissas culpas, vt constat ex dicto c. Romana,
sententiis. Et plane alia iura, quamuis nõ semper id exprimant
illis verbis, semper tamen loquuntur de sententiis
ab homine latis supposito delicto; & ideo vtuntur
hoc verbo pro vulgandis sententiis in aliquem, vt patet
ex dict. ca. Sacer, & ex ca. Cum special, de Appellatio-
nibus. Sic autem explicata hæc lex Ecclesiastica ge-
neralis est, & omnes homines ferentes censuram, seu
omnes censuras à quocunq; homine latis compre-
hendit; quia iura indistincte, & generatim loquun-
tur, & quia rationes supra factæ in omnibus locum
habent. Vnde, sicut in superioribus dictum est, sub
homine ferente censuras comprehendit collegia, seu
communitates, quæ hanc potestatem habere pos-
sunt; ita hic dicendum est, conditionem hanc non
minus in eis esse requisitam, quam in aliis. Quod la-
te declarat Vgolinus libr. de Cens. tab. 1. cap. 18. in
princ. Sed id omitto, quia res est clara. Neque est du-
bium, quin hæc leges ex genere suo grauius obli-
gent, vt constat ex tenore canonum quos attuli-
mus, vt in ca. Sacer, & aliis, & ex materia earum, quæ
grauis est, & bono animarum necessaria. Quapro-
pter ex suo genere graue peccatum erit, illam præ-
termittere, vt notauit Ledesm. 2. p. 4. q. 23. ar. 3.

Solum potest de Summo Pontifice, dubitari, an
teneatur hanc circumstantiam seruare in seruandis
censuris. Et breuiter respondeo, aliquid esse posse
pertinens ad ius naturale, nimirum, vt sine suffi-
te causa nemo puniatur, & quod contra inauditam
partem sententia non feratur, in quibus principiis
etiam hæc admonitio fundatur; & quoad hæc tene-
bitur Pontifex huc ordinem seruare. Aliquid verò
in hoc est pertinens ad ius positium, vt v. g. quod
admonitio fiat tali modo, & quod non sufficiat
euidencia, & grauitas delicti absque illa, & similia,
& quantum ad hæc, ita tenebitur Pontifex hoc iu-
re, sicut in vniuersum legislator suis legibus obli-
gari potest. Non quidem ex vi potestatis directiue,
sed ex naturali obligatione ad commune bonum
tuendum,

Cap Ro-
mana ob-
icitur &
exponitur
Abbas.

Solum in
sententiis
pro præteritis
culpis,
est necessa-
ria admo-
nitio.

Vgolin.

Ledesma.

Teneatur
ne Summus
Pontifex in
censuris
ferendis
monitionem
præmittere

tuendum, & ad conformitatem, seu proportionē debitam capitis cum corpore, de quo aliās. Itaque non rectē faceret Pontifex, si absolute & sine vlla causa hunc ordinem ferendi censuram inueneret. Ex causa tamen, sicut posset in hoc dispensare cum alio, ita posset interdum iuste agere ferendo censurā absq; alia admonitione, supposita gravitate delicti, & publica euidētia facti, & aliqua vrgēte necessitate. Non est enim tam intrinsecum cēsurę, vt propter contumaciam ad Ecclesiam feratur, quin possit etiam propter simplex delictum ferri de absoluta Pontificis potestate. Quę doctrina tota confirmari potest ex c. *In causis*, de Sent. & re iudicata.

8
*Debeatne
censuram
latam in
defensione
proprie
præcedere
admonitio
Quorundā
opinio
Couar.
Vgolin.*

Quoniam verō dictum est hanc admonitionem solum requiri in censuris ab homine latis per sententiam ob culpam commissam, dubitare quis potest, an, quando censura non fertur per modum iudicii, sed per modum defensionis iuxta superius dicta in sect. 2. teneatur munitionē præmittere. Multi enim Canonistę negant tunc esse necessariam monitionem, quos refert Couar. in dicto §. 9. num. 6. & alios refert Vgolin. dict. c. 18. lib. 2. quos ipse sequitur ex fundamento iam insinuato. Quia tunc excommunicatio non est à iudice, vt iudex est, sed à persona priuata defendente ius suum: præmittere autem monitionem solum est præceptum iudici, vt ex citatis iuribus sumitur, præsertim ex c. *Sacro*. Addi etiam potest, tunc esse notoriam contumaciam, & ideo non esse necessariam monitionem.

9
*Secundā
opinio.
Couar.
Abbas.
Innocent.*

Contrariam sententiam defendit Couar. citato loco, & eam tenet expressē Abbas (quamvis soleat in contrarium citari) in capit. *Venerabili*, de censib. num. 3. Imo refert Hostiensis tenentem contrarium, & dicit hanc partem esse tutiorem: & idem tenet Innocentius ibi, cuius doctrinam Abbas exponit. Fundamentū esse potest, quia iura non limitant hoc præceptum de præmittenda monitione ad solos iudices, cum ea formalitate iudicandi, sed absolute prohibent, ne quis in aliquē excommunicationis sententiam, nisi competentē monitione præmissa, promulgare præsumat: quę sunt verba capit. *Sacro*, ille autem, qui in defensionem sui iuris alium excommunicat, verissimē dicitur in eum promulgare excommunicationis sententiam: nam illa vox *sententiam* non necessario sumitur in eo rigore, quo est actus iudicii propriē sumpti, sed prout cōmuniter dici solet de censura excommunicationis, etiam si per præceptum feratur. Adde, eum, qui censura vitur in sui defensionem, nunquam posse ita exuere potestatem, vel actum iudicis, quin eis vtatur: quia censura necessario est actus iurisdictionis, & poena, quę supponit condignam culpam. Neque est verum ibi intercedere aliquam contumaciam ante admonitionem, etiam si delictum aliquod præcedere possit: quia nondum ille fuit inobediens formaliter præcepto Ecclesię, si eēt fortasse in re aliqua ius suum Prælato denegauerit: quod interdum sine peccato posset contingere, vt iam explicabo.

10
*Posterior
sententia
præfertur
& explicatur.*

Hęc itaque posterior sententia mihi verior videtur. Adde, si res ad praxim reducatur, vix posse aliter talem censuram prudenter ferri. Constituamus ergo communem casum de Episcopo, qui visitans suam diocēsim, ab aliquo Parocho, vel Abbate nō admittitur ad visitandum, eō quod se asserat exemptum: in quo casu aiūt omnes dicti auctores, si huiusmodi Episcopus antea erat in possessione visitandi illam Ecclesiā, posse excommunicationis sententiam ferre in talem Parochū, etiam si appellationem interposuerit, iuxta superius dicta in sect. 2. Interrogo ergo, an ille Parochus denegās locum visitandi titulo tuendi ius suum, grauer peccauerit ante admonitionē Episcopi, necne? Nam, si non peccauit, nec censura fertur quasi in punitionem commissi delicti, ergo non potest ferri nisi per modum præcepti, & pro peccato futuro, id est, secon-

A tradicendo, & resistendo perseverauerit; & tunc iā non sumus in casu, in quo decreta statunt, vt admonitio præcedat, vt ex dictis constat. Vnde in eo casu verissimum censetur nō esse necessariam aliam admonitionem præter præceptū, quia ipsum præceptum satis admonet. Quoniam vero huiusmodi præcepta semper imponuntur sub aliquo termino peremptorio, vt si intra illum conditio impleatur, statim ipso facto cēsurā incurrat, oportebit terminum illum seu tempus tantum esse, quantum ad deliberandum, & humano modo agendū moraliter sufficiat: quod iuxta causę & negotij qualitatem prudenti Prælato committendum est. Præceptum autem toto tempore illo vrgēs, sufficienter æquiualeat etiam trine monitioni. Si autē Parochus cēsetur, vel præsumatur grauer peccasse, hoc ipso quod suum Prælatum à sua possessione perturbare tentauit, tunc rursus interrogo, an Prælatus illum excommunicet propter delictum commissum, nimirum, vt pñiat illud, vel vt cogat delictum à vi inchoata. Sub priori ratione non fegit Prælatus tanquam se defendens, sed tanquam verus iudex, quia punire delictum commissum, nil refert ad defensionem, sed solum quod delinquens ab incepto delistat: vnde ille est propriissimus actus iudicis, vt sic: ergo tunc habent locum omnia iura, quę admonitionem præmittendam statuunt: debet ergo illam præmittere, si ea intentione, & ratione censuram ferre velit. Si autem ad hoc ferat excommunicationem, vt ille ab incepto delistat, non potest aliter hoc facere, quam hoc ipsum præcipiendo sub censura ipso facto incurrenda: atque ita iam illa est censura sub conditione futurę culpę, & admonitionem continet in ipso tempore præcepto: ergo, moraliter loquendo, nullus hic videtur relinqui quæstioni locus. Neq; in hoc modo ferendi censuram aliquid nouum, aut peculiare fit; nam seruantur illę duę regulę, quod pto peccato præterito non fertur censura nisi monitione præmissa; sub conditionem de futuro fertur cum sola monitione in præcepto inclusa. An verō hæc debeat esse triplex, vel sufficiat vna, & circa hoc aliquid singulare in eo casu inueniatur, iam explicabo.

SECTIO IX.

Quotuplex debeat præcedere admonitio.

NON solum statuunt iura, admonitionem præmittendam esse, sed etiam modum, quo faciendā est, præscribunt. Et primo quidem in dicto cap. *Sacro*, statuitur, vt hac admonitio conpetens sit. Vbi Glossa competentem monitionem declarat, id est, trinam, quę aliās solet in iure dici *canonica*. Tanta enim, & tam suauis prouidentia voluerunt Ecclesiastici canones huiusmodi censuras ferri, vt pri^o triplicem monitionē præmitti voluerint, vt patet ex capit. *contingit*, 2. de Sent. excommunic. quanquam ibi non videatur generalis lex tradi, sed in quodam peculiari casu, & negotio præcipi. At verō in cap. *Constitutionem*, de Sentent. excommun. in sexto, §. *Statuimus*, satis declaratur, statutum esse per iura, vt trina monitio præmittatur. Vnde videtur hoc ius esse antiquissimum: nam iura, quę de illo loquuntur, non significant illud de nouo statuere, sed illud supponere vt perpetuū in Ecclesia obseruatum, vt patet ex c. *Delictis*, 24. qu. 3. & c. *De Presbyterorum*, 17. q. 4. vbi indicatur, hanc formam trinę admonitionis sumptā esse ex ordine correctionis fraternę, quem Christus docuit. Vnde in Cap. *Omnes decime*, 16. q. 7. dicitur *Secundum Domini nostri præceptum admonentur semel, & secundo, & tertio*. Non q; hoc sit præceptum iuris diuini: tum quia ostensum sit totam hanc censurarum institutionem Ecclesiasticam esse: tum etiam quia ad forum contentiosum pertinet, non ad fraternam correctionem. Solum ergo id dicitur, quia ad instar, & imitationē

1
Terna monitio debet antecedere censuram.

1
Terna monitio debet antecedere censuram.

ordinis à Christo propositi hæc institutio facta est. Vnde in capit. *Præfati*, quæstion. 2. alius admonendi ordo à Syluestro Papa olim seruatus commemoratur: in quo quinque monitiones fiebant, antequam anathema proferretur post singulas verò monitiones paulatim etiam indicabatur censura, & crescente contumacia augebatur, priuando prius ingressu Ecclesiæ, postea communione, seu communicatione fidelium, postea anathema pronuntiando. Veruntamen ritus trine monitionis in Ecclesia retentus est. Quem obseruare tenentur omnes Ecclesiastici iudices cuiuscunque ordinis, vel conditionis sint, infra summum Pontificem: nam ius, quod hoc statuit, generale est, & commune omnibus, & super omnes. De ipso verò pontifice Summo ita censendum est, sicut supra de admonitione diximus.

In seruanda verò hac formâ trine admonitionis ea moderatio adhibenda est, quæ in dict. capit. *Constitutionem* ponitur: nimirum non semper necessariū esse, vt hæc tres monitiones tribus temporibus distinctis fiant, sed vnam pro tribus fieri posse, dummodo aliquorum dierum competentia intervalla concedantur, vt si sub hac forma fiat, *Admoneo te, vt intra tres dies satisfacias, singulos dies, pro singulis admonitionibus tibi concedendo*. Et (quod aduertendum est) in illo textu nulla causa postulat, vt hoc modo possit fieri admonitio vna pro trina, sed generatim & absolute conceditur: & ita indistincte fieri potest vtroque modo. Ideoque fortasse posterior modus vnius admonitionis pro trina magis est vsu receptus, quia facilius. Et in his Doctores conueniunt.

Dubitant tamen quantum temporis necesse sit pro vnaquaque admonitione concedere. Aliqui enim putant, vt minimum, oportere, vt pro vnaquaque admonitione duorum dierum spatiū concedatur: quia textus ille ait. *Aliquorum dierum competentia intervalla*. Quod indicat Nauarrus c. 27. n. 11 sub hac limitatione, *Quando non est periculum in mora*. Ex illo autem textu non satis colligi videtur, hoc esse necessarium: quia ibi non dicitur, quod pro singulis admonitionibus detur aliquorum dierum spatium: sed quod iudices inter monitiones seruent aliquorum dierum conuenientia intervalla. Hoc autem propriissimè, & iuxta literam seruabitur, etiam si tres, vel duos dies tantum pro omnibus admonitionibus index concedat, ex illis diebus conueniens intervallum singulis admonitionibus designando: tunc enim verè ac propriè aliquorum dierum intervalla pro omnibus, vel pro vna omnibus admonitionibus æquivalente, tribuuntur. Nihilominus tamen, quia prior sensus planior videtur, tutius erit id obseruare, vbi nulla rationabilis causa cogit ad tempus illud coarctandum: ex illa verò id facere licebit, quod prudenti arbitrio iudicis relinquendum est, pro negotij qualitate, vt Glossa circa eundem textum annotauit. Si quis autem rectè consideret, iam tunc iudex non seruabit formam admonitionis præscriptam simpliciter in illa parte illius canonis, sed vt rerum facultate concessa in eodem textu in vltima parte illius, quæ superest explicanda.

Additur ergo ibi, *Nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda*: vbi illud relatiuum *ea*, intervalla dierum refert: igitur ex rationabili causa potest illa dierum pluralitas coarctari, vel etiam ad diem vnum aut breuius tempus, si necesse fuerit, redigi. Ponderari autem potest vis illius vocis: *moderanda*: nam ex vi illius non videtur permitti, vt propter vllam necessitatem admonitio omnino prætermittatur, nullumve tempus ad resipiscendum concedatur, sed solum vt terminus coarctetur, & limitetur: hanc enim vim habet verbum *moderandi*. Et factum, si quis consideret propriam materiam, in quâ

Fr. Suarez, Tom. 3.

A versatur hæc admonitio, vix potest cogitari casus, in quo admonitionem omnino prætermittere oporteat, iuxta Ecclesiæ intentionem in his censuris ferendis. Nam, aut agitur de delicto commisso, aut de vitando damno, aut opere aliquo, quod timeatur. Quando censura est huius posterioris generis, iam diximus, non esse necessariam aliam admonitionem præter illam, quæ in peccato ipso, vel lege continetur, & iura, quæ de hac admonitione tractant, non loqui de huiusmodi censura: ideoque certum est, Prælatum, qui hoc modo fert censuram in ordine ad futurum, posse terminos eius coarctare quantum iudicauerit expedire, iuxta negotij qualitatem, & periculum, quod imminere potest. Si autem censura respicit delictum iam factum, non fertur absolute ad puniendum illud, eo quod factum sit, vt supponimus, sed vt ab illo resipiscat, vel pro illo satisfiat, vt ex hac parte iam respicit futurum: & ideo ferri non potest sine aliquo genere admonitionis, quia non potest absolute ferri, sed conditionali modo, vt supra tactum est, scilicet, *Nisi intra tale tempus resipueris, vel satisfeceris, talem censuram incurres*. In hac autem forma ferendi censuram intrinsecè includitur admonitio. Voluerunt autem iura, vt hæc admonitio sit trina, vel formaliter vel virtute, id est, vna pro trina, cum eo temporis intervallum, quod & ad mortalem interruptionem, & ad humanam consultationem, & deliberationem sufficeret. Quia verò negotiorum qualitas, vel instantia non semper permittit tantum tempus concedere sine graui periculo maioris damni, ideo ipsamet lex humana prudenter addidit ex necessitate posse iudicem tempus illud moderari, in quod includitur, vt possit etiam, si necesse sit, nullam aliã admonitionem præmittere, præter eam, quæ in ipso præcepto, seu sententia conditionata includitur.

SECTIO X.

Verum, Admonitio ideo necessaria sit, vt nullam exceptionem patiatur.

Varij solent à prædicta necessitate casus excipi, quos hoc loco examinare necesse est. Primus est, quando censura absolute fertur pro delicto commisso, sine ordine ad futurum. Tunc enim admonitio non habet locum, tum quia admonitio, non est de re facta, sed faciendâ, tum etiam quia admonitio fit, vt expectetur contumacia, quando autem censura illo modo fertur, non expectatur contumacia noua, sed pro delicto facto imponitur. Vnde, licet reus corrigatur non effugiet talem poenam. Atq; hæc est communis doctrina Canonistarum, quos statim referam.

Supponit autem hæc exceptio censuram posse ferri illo modo, pro delicto commisso, sine noua contumacia, quod difficile est. Et ideo distinguunt dupliciter posse ferri censuram, scilicet, vt formaliter in ratione censura, & tunc aiunt nec exceptionem, nec modum illum imponendi censuram locū habere: quia censura vt sic significat medicinalem poenam, vt infra videbimus: potest autē etiam imponi per modum puræ poenæ vindictiue, & tunc aiunt procedere dictam exceptionem. Ita Innocentius in c. 1. de Excess. Prælat. Panormit. in c. Reprehensibilis, de Appellat. nu. 4. & ibidem alij. Qui præterea limitant hanc sententiã, vt in excommunicatione locum non habeat, quia hæc nunquam est pura poena, sed semper medicinalis, vt infra suo loco videbimus. Et nunc breuiter sumitur ex cap. *Qua fronte*, de Appellat. vbi dicitur, Ecclesiam semper esse paratā ad dandam absolutionem excommunicato cum debita subiectione & dispositione illam petenti:

D ergo

Censura imposita per modum poenæ non indiget monitione. Innocent.

ergo multo magis parata est ad non excommunicandum, si peccator resipiscere velit, vel obedire: ergo de hoc semper admonendus est.

De suspensione autem videtur certa prædicta doctrina & distinctio. Probari autem solet ex capit. *Eos*, & capit. *ult. de Temp. ordin.* in 6. & capit. *Tam litera*, de Testib. in quibus iuribus est sermo de suspensione, & propterea specialiter de illa hoc affirmat Abbas sequens Innocentium in capit. *Siquis Presbyter*, de Clerico. excommunic. min. numero 2. & in dicto capit. *Reprehensibilis*, numero 3. ubi etiam adducit capit. *In loco*, 5. quæstion. 4. in quo textu potius de excommunicatione quadam sermo est. Et responsio clara ad illud ibi ferri excommunicationem quandam pro delicto futuro, & ideo non esse necessariam aliam admonitionem: idem autem responderi potest ad ea, *Eos*, & cap. *ultimò de Temp. ordin.* in sexto. Nam eodem modo ibi feruntur suspensiones ipso facto pro futuris delictis. Solum in dicto capit. *Tam litera*, videtur Summus Pontifex quosdam suspendere ob præcedens quoddam delictum absque vlla monitione prævia, nullavē satisfactionem aut resipiscencia eorum expectata. Vnde non est dubium, quin hæc censura possit per modum pænæ imponi, sine vllò ordine ad futurum. Iura ergo, quæ vetant suspensionem ferri nisi admonitione præmissa, videlicet c. *Reprehensibilis*, & c. *Sicut*, de Cohabitatione clericorum, & mulierum, intelliguntur de suspensione, quæ fertur per modum censure: non verò quando imponitur per modum simplicis pænæ.

De interdicto verò maior est difficultas, Nam licet Abbas supra idem asseruerit, non affert tamen positivum (ut sic dicam) testimonium iuris, quod id probet, sed solum negativum ex capit. *Romana de Sent. excommunic.* in sexto, ubi sola excommunicatio promulgari prohibetur absque monitione præmissa cum tamen prius de interdicto, suspensione & excommunicatione, sermo quantum ad alia fuisset. Et possumus hoc confirmare ex dicto capit. *Reprehensibilis*, ut eadem prohibitio extenditur ad suspensionem, & tacetur de interdicto. Quod si, ea non obstante, adhuc probabile est, suspensionem sub ratione pænæ posse aliter ferri à fortiori idem erit de interdicto. Nam licet in capit. *Statutum*, de Sentent. excommunic. in sexto, illa prohibitio ad interdictum extendi videatur; non tamen videtur ibi statui generale ius, sed in quadam particulari materia, ut infra, textum illum circa aliud punctum pertractando, amplius declarabimus. Vel dici etiam posset ibi esse sermonem de Interdicto, quod ut propria censura, non de illo, quod est pura poena. Atque ita hæc pars probabilis est, sed incerta, quam infra in propria materia commodius decidemus.

Denique idem sentiunt Innocentius, & Abbas de excommunicatione minori, solumque maiorem excipiunt. Sed licet de aliquo genere excommunicationis imperfectæ, prout dicitur de temporali priuatione usus Eucharistiæ, vel alterius sacramenti hoc verum habeat & nonnullis iuribus probari possit ut infra videbimus; in excommunicatione tamen minori, prout, nunc est in usu, contrarium servari puto, ac servandum esse: quod non potest hic amplius explicari, donec propria ratio illius censure intelligatur: & ideo in proprium locum id remitto.

Secunda exceptio assignari solet, quando aliquis fert censuram non ut iudex, sed ut executor, ex cap. *ult. de Offic. Deleg.* Ibi tamen nulla de hac re mentio est, sed solum dicitur, huiusmodi executori non committi jurisdictionem, sed certum ministerium: ex quo non licet inferre, posse illum ministerium suum exequi contra ius. Debet ergo aut supponere admonitionem factam à iudice, vel præmittere. Quod si illi præceptum sit, ut absolute, &

sine admonitione, vel conditione censuram proferat, & alioqui sit certum, & publicum, admonitionem non esse factam, non video quomodo possit licite exequi tale mandatum: nam est cooperari ad sententiam manifestè iniustam. Itaque, ad summum poterit statim censuram ferre sub illa conditione, *Nisi comparueris*, vel simili: supponendo (ut in rebus dubiis faciendum est) iudicem habere iustam causam omittendi trinam admonitionem: omnino autem prætermittere monitionem, etiam inclusam in illa conditionali, & statim absolute, & inevitabilem censuram ferre, iuste non poterit.

Tertia exceptio est, quando est periculum in mora, quæ est frequens apud Canonistas, ut notat Nauarrus in capite *Cum contingat*, caus. 5. de Rescriptis. Veruntamen ut exiis, quæ ibidem subiungit, aperte sumitur, hæc exceptio solum est respectu trine monitionis, non verò respectu illius, quæ in præcepto conditionato includitur, sine quo nunquam posse ferri talem censuram ipse Nauarrus ibidem docet.

Quarta exceptio est, quando iam est cognita & manifesta contumacia, ut quia reus antea prædixit, & publicavit se non paritum. Quæ exceptio, ut aliquam probabilitatem habeat, explicari debet per illam, quam Theologi adhibere solent ad præceptum de correctione fraterna: tunc enim dicunt omittendam esse, quando non est spes fructus: quia tunc actio esset otiosa; ita ergo in præsentia, si tanta sit cognita contumacia, & moraliter nulla sit spes fructus admonitionis, merito videbitur omittenda. Quæ quidem causa videtur mihi sufficiens, quantum ad forum conscientie spectat, ad omittendam trinam admonitionem, seu preuiam, & ut statim ferri possit censura, quæ ipso facto incurritur perseverante contumacia, non tamen videtur hæc causa posse aliquando sufficere, ut iuste omittatur hæc conditio, & admonitio in illa inclusa. Quia quancunque appareat in præsentia contumacia peccatoris, potest, quando contra illum profertur, censure sententia mutari, & semper manet in illo hoc ius, ut si pravam voluntatem mutet: & parere velit, possit censuram evitare. Neque refert, quod sit parva, vel moraliter nulla spes talis mutationis: quia hoc non tollit, quin illi servandum sit ius suum. Deinde, quia retentio etiam Ecclesiæ in his censuris ferendis est, ut non ita ferantur propter peccata commissa, ut existimentur inevitabiles ex parte ipsius Ecclesiæ, si peccator illam audire velit, & obedire. Vnde talis admonitio non fundatur solum in spe fructus, sed etiam in debito, & iuridico usu ipsius censure. Verum est, quia hæc poena medicinales sunt, interdum esse omittendas, quando non est spes fructus, ut inferius dicemus: tamen, quia per eas non solum intenditur bonum eius contra quem feruntur, sed etiam aliorum, & præsertim communitatis, ideo interdum iuste feruntur absque morali spe privati fructus ipsius peccatoris. Et tunc dicimus, servandam esse formam talem in ferenda censura, quæ admonitionem contineat.

Quod verò spectat ad forum contentiosum, proprium est Iurisperitorum id definire. Mihi tamen videtur, idem esse iudicandum in illo foro: nam quantumvis aliquis asseruerit, vel etiam iuret se non comparitum, licet citetur, vel non obediatur, licet ipsi aliquid precipiatur, nihilominus, donec actum citetur, vel præceptum ei imponatur, & ipse non pareat, vel compareat, non poterit iuste excommunicari, aut excommunicatus declarari. Quia propter prius delictum ut sic excommunicari non potest sine ordine ad futurum, & prior contumacia non tam fuit in effectu, quam in affectu, nec tam in re, quam in signis, seu verbis: censura autem circumspecte

Abbas.

A
Probabile
esse interdi-
ctum ferri pos-
se per modum
pure pænæ.

5

6
An verus ex-
ecutor o-
mnino ad-
monitionem
prætermitti-
re possit.

7
Cum est per-
iculum in
mora, an
possit omitti
admonitio.

8
An propter
nimiam con-
tumaciam rei
possit omitti
admonitio.

9

cadit in contumaciam externam, seu actu ipso, vel omissione consummatam.

10
Presumpta
contumacia
non sufficit
ad censuram
ferendam.

Quod verò quidam aiunt propter præsumptam contumaciam posse fieri censuram ex c. Venerabilibus, §. Porro, de Sentent. excommunic. in sexto, non recte ad præsens adducitur, iuxta veram illius textus intelligentiam. Non enim præsumpta contumacia in futuro actu ad censuram sufficit, sed in actu præterito: quia Ecclesia non iudicat de futuris, quantumvis in præfenti affectu, & determinatione causæ contineri videantur: quia mutari homo potest, & de facto illa non commisit. Imò nec Deus ipse illa punit etiam si euidenter sciat, an futura sint: sed punit præfentem affectum. De quo Ecclesia non iudicat. Vnde talis præsumpta contumacia semper supponit aliquod præceptum Ecclesiæ, re ipsa impositum sub tali conditione, cui peccator non obedit in re: quia tamen dubitari potest, an id fecerit ex impotentia, vel rationabili causa, an verò ex rebellivoluntate, ideò quando non probatur illa excusatio, præsumi contumacia dicitur. Et hic est proprius casus illius §. Porro, qui non caret sua difficultate, infra suo loco tractanda: est tamen longè diuersus ab illo, in quo nunc versamur: in quo non supponitur præceptum latum, sed solum timetur, vel moraliter cerè creditur futura contumacia, si præceptum feratur: & propterea dicitur omitti posse præceptum, & fieri transitum ad censuram immediate & absolute ferendā: quod credibile non est. Quin potius (quod etiam est notatum dignum) in illo §. Porro, non fertur censura propter præsumptam contumaciam, sed supponitur lata ipso facto incurrēda & præsumitur incurra. Quia præsumitur contumacia, quando oppositum non probatur in ordine ad absolutionem præmittendam, quia id securius est: nunc autem agimus non de præsumptione censura, sed de impositione illius: quæ fortasse ferri de nouo non potest propter contumaciam tantum præsumptam etiam in præterito actu, ne dum in futuro. Sed de illo puncto in sequenti disputatione dicendum est.

11
An delictum
publicum cum
eius actio
reprehen
ditur possit
moneri.
Covar.
Abbat.

Quinta exceptio fieri potest, quando delictum publicum est, & notorium, simul cum auctore eius. Sed hæc exceptio per se improbabilis est, & à nemine fortasse asseritur in eo sensu quamuis Covarr. dict. §. 9. n. 6. referat Felin. & Anton. de Butrio aliter loquentes, & eodem modo loquitur Abb. in c. Illud, de Cleric. excom. minis, dicens in notoriis monitionem non requiri. Addit tamen, id esse intelligendum iuxta doctrinam alius locis, quæ ibi citat, ab ipso traditam. Aliqui verò id exponunt, quando non solum delictum, sed etiam contumacia notoria est. Et ita loquuntur Covarr. Vgolin. & alij. Sed certe, si contumacia præcessit, necesse est monitionem præcessisse: si autem futura creditur, non sufficit, ut iam dixi. Vnde in dict. ca. Illud, quod ipsi citant, non fertur absoluta excommunicatio pro peccato notorio, sed sub conditione, nisi intra viginti dies hoc fecerit. Hæc autem conditio admonitionem continet, ut satis constat ex dictis. Quare ad propriam censuram ferendam semper est necessaria monitio, secus aliquando est ad declarationem censuræ late in notoriis criminibus: ut infra dicam.

12
Gratianus
Gloss.
Abbas.
Covar.

Addit verò Gratianus 2. quæst. i. suo §. vltim. qui incipit, Quod autem, in eo casu omitti posse secundam & tertiam monitionem, si ad primam peccator incorrigibilis appareat. Vnde Glossa ibi potius aduertit admonitionem debere præcedere etiam in notoriis, & alia iura citat. Idemq. docet Abbas in cap. Cum sit Romana, de Appellationib. nu. 32. & Covarruias dict. §. 9. nu. 6. Et ratio est clara ex dictis, quia censura talis non fertur propter delictum præcisè, ut præteritum, sed cū ordine ad futuram contumaciam: ergo quod delictum sit publicum, nec ne, parum refert, donec per admonitionem con-

Fr. Suarez. tom. 5.

stet, an sic delinquens etiam incorrigibilis sit. Vnde etiam illud, quod Gratianus ait, hanc causam publicitatis delicti esse sufficentem ad excusandam trimam admonitionem, & ut una sufficiat, mihi non videtur vniuersaliter verum: sed solum, quando occurrens necessitas hoc postulauerit, iuxta decisionem textus, quem nunc declaramus in cap. Constitutionem, de Sentent. excommunicationis, in Sexto. Verisimile autem est, in huiusmodi publicis criminibus sæpe huiusmodi necessitatem occurrere ad scandala, vel alia damna vitanda.

Possunt censura ab homine sine præuia monitione ferri ob delictum cui in iure est annexa.

Sexta, apparentior exceptio est, quando delictum tale est, ut propter illud sit in iure imposita censura, verbi gratia, excommunicatio ipso facto incurrenda. Nam tunc potest reus iterum ab homine excommunicari, absque vlla alia monitione præmissa. Ita tenet Additio ad Abbatem in dict. ca. Reprehensibilis, n. 6. & probat ex illo textu, qui sic habet, Prælati non proferant sententias suspensionis, vel excommunicationis in subditos: nisi forte talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis, vel excommunicationis poenam inducat. Sed hic textus apud me nullam vim habet: nam propriissime, & satis ad literam intelligitur de sententia declaratoria, qua aliquis publice denunciatur excommunicatus: cumq. materia sit odiosa, non est amplianda, sed restringenda potius. Vnde Gloss. ibi solum ait, tunc posse delinquentem puniri sine admonitione. Estq. hoc eosentaneum rationi, quia iam ille excommunicatus est per ius, & id eò mirum non est, quod possit denunciari per sententiam, nam talis denunciatio purè respicit præteritum abique noua contumacia: & id eò potest absolute ferri sine admonitione in futurum.

13
Additio ad
Abb.

Gloss.

At verò quod homo ferat in illum nouam censuram, quod reuera est nouum vinculum, & nouum documentum inferi (ut declarat Gloss. in c. Ita quorundam, de iudeis) idq. faciat sine vlla admonitione præuia: neque in illo textu habetur, neque in villo alio, estq. contra commune ius, & id eò non est facile asserendum. Maxime, quia ille, qui deliquit contra ius, licet in eo fuerit contumax respectu Legislatoris tamen non fuit contumax respectu alterius hominis, à quo iterum excommunicatur. Quin potius, si ab illo admoneatur, fortasse respiscet: ergo præter rationem est, ut absolute, & sine villo respectu ad futurum, nouo vinculo ligetur. Necq. satisfaciet, qui dixerit illum iam fuisse admonitum per legem: & id eò opus non esse, ut iterum admoneatur. Nam illud verum est respectu censurae late per legem vel ad summum etiam ad denunciationem eius. Ut verò noua censura imponatur, noua contumacia necessaria videtur: ideoq. noua etiam admonitio. Atq. ita sensit Hostiens. citatus ab Abbate supra: & in eadem sententiam inclinat Covarr. dict. §. 9. n. 5. Et hæc sententia est sanè magis pia, magisq. probabilis, præsertim quoad hoc ut non possit talis censura absolute ferri ab homine sine villo respectu ad futuram contumaciam, vel respicientiam: in quo respectu admonitio quædam includitur, ut sæpe dixi. Trina verò monitio facilius omitti posset, quamquam sine aliqua necessitate, vel causâ probabili non video cur fieri debeat.

14
Pars negatiua probatur.
Glossa.

Hostiens.
Covar.

Imò addit Covarr. etiam denunciationem seu declarationem iuridicam de censura ipso iure contracta non esse faciendam, nisi prius, citata parte, iudicè de crimine constet: & aliter factam declarationem nullam esse ipso iure, ex illo generali principio iuris, quod contra inauditam partē, nihil potest in iudicio definiri, c. 1. de Causa poss. & propriet. & ex alijs

15
Declaratio
de censura
ipso iure contracta sine
citatione &
probatione
fieri non debet.

D 2

aliis Glosis, & Doctoribus, quos ibi citat. Et à simili probari potest ex c. *Cum secundum leges*, de Hæret. in sexto, ubi dicitur, licet hæreticus ipso facto amittat dominium suorum bonorum, non tamen esse illis priuandum, donec per sententiam declaratoriam de crimine constet: ergo à fortiori idem dicendum est de bonis spiritualibus, quibus per censuram aliquis priuatur. Quāquam in hoc sit diuersitas, quod hæreticus non tenetur se suis bonis, seu illorum usu priuare ante sententiam: Excommunicatus autem ipso iure statim tenetur sese abstinere, & non communicare cum aliis: quia pena hæc est diuersæ rationis, & diuerso etiam modo fertur ipso iure, ut supra tactum est, & latius dicendum est in materia de hæresi. In eo verò est similitudo, quod publica executio pœnæ per legem impositæ, quatenus ab humano iudice sit, semper supponit proportionatam scientiam criminis, publicam & iuridicam: ad quā, per se loquendo, requiritur citatio partis, nisi fortasse in delictis publicis, & notoriis. Quod latius prosequi ad Iuristas pertinet.

16 Non declarant autem Couarruias, & alij, an si in prædicto casu, quando pars citatur ad denunciationem faciendam, illa etiam compareat, & suum crimen recognoscat, & paratam se ad satisfaciendum ostendat, nihilominus iuste denunciarī valeat. Videtur autem posse, quia alias illa citatio etiam esset admonitio, quandoquidem denunciationem impedire potest, si alter velit resistere: ergo, si denunciatio fieri non potest sine citatione præuia, fieri etiam non poterit absque admonitione, etiam in criminibus, propter quæ ipso iure incurritur censura. Consequens est contra dictum capit. *Reprehensibilis*, & interpretationem eius, quam tradidimus. Et contra rationem, nam denunciatio non est noua censura, neque amplius ligat, ut dicitur in capit. *Paforalis*, §. *Verum*, de Appellat. Ergo per se non pendet ex eo, quod reus satisfactionem, vel emendationem offerat, sed absolute ferri potest propter delictum commissum, statim ac iuridice de illo constat.

17 In contrarium verò est, quia statim, ac reus se subdit Ecclesiæ, & satisfactionem offert, absolendus est à censura, quæ medicinalis pœna est, capit. *Qua fronte*, de Appellat. ergo iniuste faceret iudex in eo casu procedendo ad denunciationem censuræ: nam licet denunciatio non liget amplius, retinet tamen prius vinculum, & aliquo modo illud auget, saltem respectu aliorum, qui ante denunciationem non tenebantur vitare reum, præsertim post Concilium Constantiense. Vnde etiam augetur infamia ipsius delinquentis: quæ omnia videtur esse contra Ecclesiæ intentionem, quæ est salus delinquentis, & condigna satisfactio, quæ obtenta, non vult maius nocumētum illi inferre. Cuius sufficiens argumentum est, quod vult illum absolueret. Hæcigitur pars vera videtur. Neque obstat c. *Reprehensibilis*, nam in eo sermo est de canonica monitione: & hæc dicitur non esse necessaria in his criminibus: non verò ideo excludit admonitionem iuridicam, ut ita dicam, quæ in citatione ipsa includitur: & non tam propter emendationem, vel contumaciā nouam expectandam, quam propter iuridicum ordinem, seruandum necessaria est. Cuius argumentum est, quia, ubi in aliquo casu citatio prætermitti potest, talis etiam admonitio necessaria non est ad denunciationem faciendam.

18 Et iuxta hanc limitationem, & declarationem intelligi potest, quod sententia excommunicationis, vel alterius censuræ in criminibus notoriis absque præuia monitione ferri possit. Id enim verum erit in sententia denunciatiua censuræ, non infligtiua: & consequenter non in omnibus criminibus, sed in eis, quæ ipso iure habent censuram annexam: tunc enim, cum ob facti notorietatem noua citatio pe-

A cessaria non sit, & censura iam sit contracta, statim potest ad denunciationem procedi. Ad quod facit text. in c. *De manifestis*, 2. q. 1. & c. *Euidenti*, de Accusat. & cap. illud, de Cler. excomm. ministr. Et melius c. *Bona memoria*, de Electione.

An in d. *Etis*, propter quæ iubetur ferri ab homine censura, possit monitio prætermitti.

P Otest autem hic inquiri, an hæc exceptio ad illa crimina, quæ sub aliqua censura in iure prohibentur, non ipso facto incurrenda, sed ferenda, ita ut possit iudex, statim absque vlla monitione præuia illam inferre. Videtur enim posse, quia iam per legem facta erat sufficiens admonitio: ergo iam ille est contumax Ecclesiæ: ergo statim potest censura ligari. Item, quia alias nullius efficacit, aut momenti esset illa comminatio censuræ: quæ per talem legem fit: quandoquidem ob transgressionem eius nunquam potest excommunicatio imponi, sed propter contumaciam, quæ postea subsequitur.

Nihilominus dicendum est etiam in hoc casu præmittendam esse admonitionem. Imò, per se loquendo, requiri trinam. Quod aperte sentit Caietanus in Summa, verbo *Clericorum peccata*, & ver. *Præceptum*. Couarruias supra num. 5. ubi alios refert. Quin potius inde probat, prohibitionem legis non sufficere loco admonitionis, ut censura ab homine feratur. Et videtur hoc satis colligi ex dicto capite *Reprehensibilis*, ubi solum excipitur censura, quæ ipso iure lata est propter culpam: exceptio autem firmat regulam in contrarium. Cuius præcipua ratio est, quia de necessitate censuræ est, ut præcedat admonitio, & ideo semper debet cum proportionem procedere. Vnde, cum à lege fertur, admonitio legis sufficit: cum vero fertur ab homine, eius monitio præcedere debet, ut ita etiam contumacia sit respectu eius, à quo censura manat. Quod etiam iura disposuerunt propter maiorem suauitatem in censuris ferendis, & ideo seruanda sunt cum moderatone, quæ ab ipsis adhibetur, scilicet, si necessitas aliquid moderari coegerit: hæc autem nulla in præfenti occurrit, ex eo solum quod peccatum sit sub censura ferenda prohibitum.

Nec sequitur, hanc legem imponentem talem censuram carere effectu, nam in primis potest, & interdum debet prælati, præsertim quando imminet periculum agendi contra tale præceptum, aut quando abusus contra illud paulatim introducit, potest (inquam) admonere subditos, ut seruent legem, quia alioqui exequetur in eos pœnam legis: & tunc sine alia admonitione poterit absolute ferre censuram in transgressores legis: quia iam præcessit sufficiens admonitio ante violatam legem. Deinde, si delictum iam est patratum, potest exigere condignam satisfactionem, quam si reus nolit exhibere, tunc poterit in eum ferre censuram lege præscriptam; quam fortasse sine tali lege ferre non posset. Ex quo infero, si delictum tale sit, ut nullo modo extendatur in futurum, sed simul, ac consummatur omnino transeat, nulla relicta obligatione restituendi, vel satisfaciendi respectu hominum, sed tantum respectu Dei, tale delictum non posse prohiberi per legem sub comminatione censuræ ferendæ, sed vel ipso iure imponi debere, aut nullo modo. Et hoc apud me conuincit ratio facta.

Septima exceptio plures continens.

S Olent præterea à prædicta generali regula excipi casus illi, de quibus statuitur in ca. *Eos*, de Sententia excommunicationis, in Sexto, nimirum de illis, qui absoluntur à censuris sub conditione satisfaciendi.

16 An recognoscens parte sui crimen, declaratio possit fieri. Pars affirmans.

17 Pars negans vera.

18 Ad declarationem in delictis notoriis habentibus ipso iure censuram, non requiritur citatio.

19 Pars affirmans.

20 Pars negans vera. Caiet.

Couarr.

21 Rationi in contrarium satisfi.

Cervellari.

22

Quando ad solutionem conditionis datur, non impleri.

conditio, ipso iure incurratur censura.
 satisfaciendi, vel se presentandi suis ordinariis, aut coram Summo Pontifice, vel alia similia: illi enim si conditionem non impleant debito tempore, in eandem censuram incidunt sine alia admonitione; in eandem (inquam) specie, non numero, ut per se constat. Hæc verò exceptio nulla est, quia illa censura posterior ipso iure incurritur: est enim in eodem capitulo lata. Adde, cum absolutio illa conditionalis sit formaliter, vel virtute, ipsa metus æquivalere admonitioni de actu futuro præstando sub pena similis censuræ ipso facto incurrenda. Quocirca potius ex principiis positis statuenda hæc est generalis regula, quotiescunque absolutio à priori censura non est conditionata, sed absoluta, ut similis censura iterum imponatur, necessarium esse nouam monitionem, neque sufficere admonitionem, quæ ante priorem censuram præcessit, etiam si de reuocanda data absolute tractetur, eo quod male data fuerit. Ita docet Couarruias dicto §. nono, numero quarto, ex Rota & Felino, quos refert. Et ratio est, quia re vera illa est noua censura: & ideo ius generaliter statutum pro censuris ferendis in illa etiam seruandum est. Quo fit, ut necessarium id debeat intelligi, quando absolutio fuit valida, licet probetur male concessa. Nam, si nulla fuisset, prior censura semper mansisset: & ita non esset noua monitio necessaria.

Cur in censurâ laici in mortem non requiratur monitio.
 Ultimo excipiunt aliqui eam censuram, quæ ferri interdum solet in hominem iam defunctum, iuxta c. A nobis, 2. de Sent. excom. & c. fin. 24. q. 2. Quia, qui defunctus est, iam non est capax admonitionis, ut per se constat. Veruntamen neque hæc exceptio necessaria est. Primo, quia regulariter, tunc quando profertur sententia censuræ circa mortuum, non fertur seu efficitur censura, sed declaratur, eum, cum viueret, censuram incurrissæ, & iam dictum à nobis est ad declarationem non requiri semper monitionem. Secundo, quia si fortasse aliquando nouus aliquis effectus sit ex vi illius sententia, non est proprie censura aliqua circa ipsum defunctum, sed est prohibitio, quæ aliis viuens, sit, ne pro tali defuncto orent, aut suffragia pro illo offerant, vel etiam ut corpus eius de loco sacro expellant, aut aliquid simile: quæ poena iam non est medicinalis respectu defuncti, sed ad terrorem & correctionem aliorum, & supponit in defuncto non solum contumaciam, sed etiam extremam perditionem, moraliter certam in foro Ecclesiæ. Et ita etiam illa sententia est ad declarandum illum esse indignum, & incapacem talium beneficiorum.

Summate huius sectionis.
 Igitur loquendo de propria censura, quæ est medicinalis poena, nunquam fertur sine admonitione præuia. Nec ferri debet sine trina, nisi necessitate urgente. Est enim præ oculis habenda differentia inter admonitionem absolute, vel trina. Nam hæc ex iusta causa omitti potest, & ad vnam reduci, & talis esse posset casus, tantaque necessitas, ut possit terminus ita coartari, ut nec vna pro trina possit moraliter, ac virtualiter reputari: de quo nullam regulam, præter iudicis prudentiam assignare possumus. At verò admonitio simpliciter, seu saltem vna, ita necessaria est, ut nulla sit adhibenda exceptio: quia intimè includitur in ratione poenæ medicinalis: & ad minimum necessarium est ferri sub ea conditione, Nisi satisfeceris, respueris; hoc vel illud feceris, aut omiseris, quæ forma intrinsecè admonitionem includit.

SECTIO XI.

A quo, & cui facienda sit admonitio.

Prior pars præsentis quæstionis facillè ex dictis definitur. Nam ex his quæ dicta sunt de hac ad-
 Fr. Suarez 2. Tom. 5;

Admontione sequitur, fieri debere auctoritate, & nomine ipsius iudicis, qui censuram laturus est. Ratio est manifesta, quia admonitio talis esse debet, ut, si quis non pareat, contumax, & inobediens exiit, quod esse non potest, nisi admonitio auctoritate superioris facta sit. Canonistæ addunt aliam rationem, nimirum, quod hæc admonitio habet vim citationis: citatio autem, ut sit alicuius momenti, iudicis auctoritatem requirit. De quo late Abbas in capite de iudiciis, numer. 33. Qui etiam addunt, quando censura ferenda est in commodum alicuius priuatae personæ, tunc oportere admonitionem fieri ad instantiam eius, quia habet vim citationis: & citatio, ut valida sit, ad instantiam partis fieri debet: quia propter priuatam utilitatem non debet iudex proprio motu suum officium interponere. Quod late tractat Abbas supra numer. 4. & in capite Propter de dolo, & contumacia, numer. 19. At verò si censura feratur propter commune bonum, in quo casu potest iudex ex officio procedere, tunc etiam potest ex officio admonere, sicut etiam potest ex officio citare, ut notauit idem Abbas in capite Veritate, de dolo, & contumacia, numero quinto, & sumitur ex c. Venerabilibus, §. Porro, de Sent. excommunic. in. 6.

B Additur præterea in capite Sacro, de Sententia excommunication. admonitionem hanc fieri debere, presentibus idoneis personis, per quas possit probari monitio, si necesse fuerit. Vnde infert Abbas ibidem n. 3. necessarium non esse, ut hæc admonitio in scripto fiat: nam ideo (inquit) requiritur presentia personarum; Vnde insinuare videtur, quando admonitio in scriptis fit, non esse necessariam presentiam testium. Quod affirmat expressius Tabiena in verb. Excommunicatio, 2. in principio, quia tunc cessat ratio illius textus, scilicet, ut possit probari admonitio, si necesse sit: nam, si admonitio in scripto facta est, per scripturam poterit sufficienter probari. Quia verò admonitio non habet vim & rationem admonitionis ex eo solum quod scripta sit, nisi notificetur alio audiente, vel legente, ideo necessarium semper erit, ut hoc fiat coram, testibus: quia alia via probari non potest, & ideo presentia testium, quam illa lex generaliter, & sine exceptione præscribit, necessaria semper est: scriptura autem ideo necessaria non est, quia lege non requiritur.

D Addit præterea Glossa, in c. Constitutionem, de Sent. excomm. in 6. vers. Seruatis, in huiusmodi admonitione inferendam esse causam, super quæ sit monitio. Quod in nullo textu scriptum reperi, & merito, quia, si sit sermo de causa, quæ est ipsa materia admonitionis, per se notum erat, quo modo enim poterat aliter fieri admonitio? Si vero sit sermo de causa, quæ mouet iudicem ad illam monitionem faciendam, eam explicare non semper necessarium est, sed solum quantum necessarium fuerit, ut constet admonitionem iudicem, & ritè fieri.

An admonitio in presentia delinquentis fieri debeat.

Addunt præterea Doctores, admonitionem hanc faciendam esse personaliter ei, qui monetur, id est, non satis esse, ut in eius domo, aut in Ecclesia, aut alio loco publico admonitio legatur: sed in eius presentia proferri debere, ita ut ab ipso audiri possit. Ita docet Couarr. n. 4. cū multis Canonistis, quos refert. Quamquam hoc etiam nullo decreto expressum sit: & in aliis citationibus sufficere soleat, ut in domo eius qui citatur, fiant. Et ratio hæc specialis esse videtur, quia admonitio hæc tendit ad correctionem: quam, si quis audire nolit, eius contumacia consummatur: & sic iusta censura locum habeat: ad hoc autem est necessarium, ut ipsa metus persona moneatur.

Admonitio debet fieri auctoritate iudicis, à quo ferenda est censura.

Abbas. Debet fieri ad instantiam partis, si priuata est utilitas.

Admonitio coram testibus fieri debet, & in scriptis.

Tabiena.

In admonitione non est necesse insinuari eius causam.

Couarr.

5
Quando ce-
sura contra
inertem per-
sonam fertur
sufficit fieri
in loco pu-
blico.

6
Si admoni-
tio domi fa-
cta ad rei
notitiam de-
ueniat, suf-
ficit in foro
que foro.

Si autem ipso
ob dolu im-
pediat, suffi-
cit fieri in
loco publico

Admonitio
debet fieri
sub comina-
tione talis
censura.

Hoc verò in primis intelligendum est in his cen-
suris, quæ contra singulares, & determinatas per-
sonas feruntur: nam in iis, quæ generales sunt cõ-
tra personas, quæ hoc vel illud delictum commis-
erunt, cum personæ delinquentes ignorentur, non
potest eis admonitio personaliter fieri: satis ergo e-
rit, quod fiat in aliquo loco publico, & visitato mo-
re, vt in Ecclesia coram populo, nam id satis erit, vt
ad notitiam delinquentium perueniat admonitio.
Et in foro quidẽ exteriori ita semper præsumitur,
quandiu oppositum probatum non fuerit: in con-
scientia verò necessarium semper est, vt ad notitiã
personæ deueniat. Alioqui excusabitur, vt latius se-
quenti Disput. videbimus.

Ob contrariam verò rationem, si admonitio do-
mi facta pro particulari persona, postea ad eius no-
titiam sufficienter deueniat, non solum in consciẽ-
tia sufficit ad obligandum, sed etiam in foro exte-
riori, si probari possit ad eius notitiã deuenisse, vt
Couarr. supra affirmat, cum multis aliis. Qui argu-
mentum sumunt ex Clementin. 3. de Elect. in illis
v. verbis, Nisi ad appellatum eius plena & certa noti-
tia tempus prædictum aliter peruenisset, Et subditur ibi-
dem, Idem quoque in aliis casibus obseruari volumus, in
quibus requiritur intimatio faciendã. Quir textus vide-
tur expressus. Et ratio etiam est per se satis clara.
Rursus addendum est, si sit sententia specialis con-
tra certam personam, & ipsam per vim, aut fraudẽ
impediat ne sibi talis monitio fiat, tunc sufficere ad-
monitionem in domo fieri, aut, si domum vel cer-
tum domicilium non habeat, in Ecclesia matrice,
vel principali illius loci, quia tunc ipse est in causa,
vt ei non possit admonitio fieri personaliter: vis au-
tem & dolus non debet ei prodesse: & ideo ille iam
merito contumax censetur, vt expresse habetur in
Ch. Quoniam frequenter, §. i. de Dolo, & contumacia.
Alios præterea casus ponit Couarr. in quibus satis
est admonitionem fieri ad domum: qui ad forum
externum fortasse prodesse possunt: ad forum autẽ
conscientiæ non multum referunt: nam regula pro-
posita seruanda est.

Non declarant autem dicti auctores, an oporteat
hanc admonitionem expresse fieri sub tali censura
ferenda, si non pareant, vel satis sit admonere, præ-
cipiendo simpliciter, vt hoc fiat. Neque etiam de-
clarant, vt quando admonitio fit tantum vna pro
trina, oporteat etiam hoc expresse dicere, vel suffi-
ciat in re ipsa talem terminum assignare, qui tripli-
ci admonitioni æquivalere possit. Et quoniã de his
circumstantiis nihil expresse iura statunt, neq; ex
sola rei natura possumus sufficiens argumentum
sumere, ideo id seruandum erit, quod consuetudi-
ne receptum fuerit, quæ est optima legum interpret.
Consuetudo autem esse videtur, vt admonitiones
fiant sub expressa comminatione talis censuræ:
quoniam ex sola transgressione simplicis præcepti
Ecclesiastici absque comminatione censuræ non
censetur homo sufficienter contumax, vt absolute
statim censura feratur. Alioqui pro transgressione
cuiusq; legis Ecclesiasticæ, præsertim sæpius re-
perita, posset quis statim excommunicari, vel in ex-
comunicandis. Ex quo etiam videtur in posteriori
puncto dicendum, quando sit vna monitio pro tri-
na, oportere ita hoc explicari ei, qui admonetur, vt
intelligat terminum sibi tunc præfixum ad paren-
dum esse vltimum, post quem statim sit censura fe-
riendus: siue expresse ille intelligat illud æquuale-
re trinæ monitioni, siue non: hoc enim parum vi-
detur referre: multoq; minus refert, vt tempus illud
in tres partes expresse diuidatur, vnicuiq; moni-
tioni singulas partes accommodando. Quamuis e-
nim bonum sit, visitatam formam, & solennitatem,
præsertim pro exteriori foro, seruare; tamen, si
tempus in tali monitione concessum reuera suffi-

ciat pro trinâ monitione, & iudex declaret se illud
concedere pro vltimo termino, & monitione com-
pleta, ibi virtute continentur reliqua, & ad substã-
tiam actus non spectant. Quod autem illud saltem
necessarium sit, patet, tum quia, dum nihil aliud ex-
plicatur, bona fide poterit admonitus credere illam
esse primam monitionem tantum: non ergo erit
sufficienter contumax, vt statim censura feratur.
Tum etiam, quia ius disponit, vt sit trinâ admoni-
tio, vel vna pro trinâ: ergo cum ius disponit, vt vna
non sufficiat nisi pro trinâ, intelligitur exterius cõ-
stare debere illam monitionem, licet vna formaliter
sit, pro trinâ fieri, quia ius maximè disponit de i-
psa exteriori forma. Non potest autem exterius id
constare, nisi saltem illo modo declaretur illum de-
signari, vt postremum terminum: nullus enim mo-
dus potest esse magis impeditus: ergo, Ex quo potest
prior pars confirmari: ideo enim necessarium est
declarare ei qui monetur, illum esse vltimum ter-
minum, vt censuram timeat, vel inexcusabilis sit, si
adhuc resistat, ergo multo magis necessarium erit,
vt intelligat præceptum imponi in ordine ad cen-
suram ferendam, nisi obediatur.

Potest vero obici factum Pauli 1. ad Corinth. 5.
qui fornicarium absentem excommunicauit, nulla
monitione præmissa. Quod si quis forte responde-
at, credendum esse prius Paulum admonuisse; dici
poterit, illud esse voluntarie assertum, cum ipse so-
lum dicat. Omnino audite inter vos talis fornicatio,
& c. statimq; Ego quidem absens corpore, præsens autem
spiritu, iam iudicauis, vt præsens, eum, qui sic operatus est,
& infra, Tradidit huiusmodi hominem Satanae. Vbi so-
lum fit mentio de peccato commissio, & statim fit
iudicium, & fertur sententia. Et, quamuis daremus
aliquam monitionem præcessisse, tamen verisimile
non est, præcessisse sub comminatione censuræ. Et
certe cum Christus dixit Matth. 18. Si Ecclesiam non
audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & c. non intellexit, Si
non audieris Ecclesiam, præcipientem sub comminatio ne
censuræ.

Respondetur primò, nos non affirmare hoc esse
de necessitate simpliciter, ita vt nulla ratione possit
Ecclesia aliter vi sua absoluta potestate. Vnde con-
cedi potest, & Christum illam dedisse, & Paulum il-
la vsum esse: quia forte tunc fuit expediens illo ri-
gore vti. Nihilominus tamen potuit ipsa Ecclesia a-
liud ius ordinarium statuere, quod esset suauis, &
fragilitati hominum magis accommodatum. Pro-
pria vero responsio est, Christum in illo loco non
tractasse de modo ferendi censuram in particulari,
sed de ordine correctionis fraternæ. Vnde, quod
ait, Si Ecclesiam non audierit, absolutum quoad modum &
indefinitum, cuius determinatio quoad modum &
ordinem Ecclesiæ institutioni relicta est. Quod ve-
ro spectat ad factum Pauli, verisimilius est, eum
prius monuisse, & fortasse sæpius, fornicarium il-
lum. Et iuxta interpretationem D. Thomæ, & ali-
quorum id colligi potest ex verbis, quæ paulò infe-
rius subiungit, Scripsi vobis in epistola, ne communi-
caminis fornicariis. Et infra, Cum huiusmodi nec cibum sume-
re. Vbi D. Thomas intelligit, Paulum mentionem
facere alterius epistolæ prioris, quæ non extat, in
qua scriperat huiusmodi peccatores esse separandos,
& excommunicandos. Quod certè, si ita est, videtur
scriptum fuisse à Paulo occasione huius fornicarij.
Per illam ergo epistolam satis fuerat admonitus et-
iam sub comminatione censuræ. Imò addo, nihil
nō satis constare illam excommunicationem Pauli
fuisse omnino absolutam, & non potius sub ea con-
ditione: nisi statim separaretur, & prauum statum relin-
quat: nam peccatum illud non omnino præterierat,
sed per dubitabatur continere, vt patet ex illis verbis, Ita
vt uxorem patris sui aliquem habeat: ergo verisimile sa-
tis est, illam censuram fuisse latam sub hac condi-
tione, nisi statim illam relinquat: Nam intentio Pauli
solum

8
Obicitur
locus Pauli
1. Cor. 5.
Matth. 18.

9
Prædictu lo-
cus responde-
tur.

D. Thom.

Solūmerat, ut ille resipisceret, ut declarant sequentia verba; *Ut spiritus saluus sit in die Domini*: ergo si ille statim à peccato resurgeret, & scandalum tolleretur, iuxta Pauli intentionem non incurreret excommunicationem latam: ergo verisimile est fuisse latam sub ea conditione. Quod si hoc ita est, non erat necessaria alia admonitio, præsertim in delicto ad eod publico, & scandaloso: ut satis ex dictis constat.

SECTIO XII.

Verum censura sit valida, quando admonitio non præcessit.

Vltimo dubitari potest circa hanc admonitionem, an ita sit de necessitate censuræ, ut si præmittatur, censura sit nulla. Communicer Canonistæ absolute respondent, esse quidem iniustam, non tamen nullam. Iniustam (inquam) id est inique datam, & contra legem; seu contra iustitiam legalem, licet non contra commutativam: Non tamen nullam, quia lex, quæ præcipit servari hunc ordinem in censura ferenda, non præscribit illum ut substantialem, nec irritat sententiam aliter latam: ergo, si alius iudex habet iurisdictionem, & sufficientem causam, erit sententia valida, etiam si iustitiam non præcedat. Assumptum probatur ex dict. capit. *Sacro*, ubi post latum illud præceptum subditur, *Si contra præsumperit* (scilicet iudex) *etiam si iusta fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesie per mensem sibi noverit interdictum*. Si ergo iusta esse potest sententia, etiam si monitio non præcedat, non potest esse nulla. Verum est in capit. *Romana*, de Sentent. excommunic. in 6. de huiusmodi sententiis è contrario dici, *Si contra præsumperit, iniustus noverit esse illas*. Sed in hoc posteriori loco *iniustus* sumitur prior sensu à nobis declarato: in posteriori verò, *iusta sententia*, dicitur intra rationem commutativæ, vel distributivæ iustitiæ, quia nimirum poena est æqualis, seu proportionata causæ. Et licet in dicto c. *Romana*, tales sententiæ iniuste dicantur, non tamen dicuntur nullæ, ut Glossa notat: atque ita nullum est verbum irritans huiusmodi sententias.

Propter quod hæc sententia cõmunis est. Tenet eam Abbas in dict. cap. *Sacro*, & in cap. *Reprehensibilis*, de Appellation. num. 13. & alij, quos referunt, & sequuntur Couarr. dict. §. 9 nu. 7. & Nauar. in c. *Cum in singulis*, de Rescriptis, causa 5. Qui omnes etiam addunt hoc verum esse, non solum in sententiis latis à iudicibus ordinariis, sed etiam à delegatis, contra quosdam qui de sententiis delegatorum oppositum senserunt. Sed sine fundamento, quia nullum est ius, quod circa hoc statuat peculiare aliquid de iudicibus delegatis: sed virtute eiusdem legis generalis tenentur ipsi admonitionem præmittere, cuius & iudices ordinarij: ergo non est cur illa lex potius annulet sententias illorum, quam istorum. Generaliter ergo de sententiis quorumcumque iudicum asserendum est ex hoc solo capite, quod E admonitio in iure præcepta non præcesserit, non reddi nullas.

Hanc autem communem sententiam intelligendam in primis existimo de trina admonitione, hæc etiam canonica, & competens, propriè appellatur, ut declaratum est, & de illa solum loquuntur iura allata. At vero si loquamur absolute de admonitione, etiam de illa, quæ includitur in omni lege, vel mandato, quod respicit futurum, & non cadit in præteritum nisi sub aliquo ordine ad futurum, sic censeo monitionem adeo esse necessariam ad valorem censuræ, ut si omnino excludatur, censura nulla sit. Quod rectè notavit Victoria in Summ. tract. de Excom. numer. 6. Tamen pendet ex illa quæst. an

A censura possit pure & absolute ferri pro peccato præterito, quam in Disputatione sequenti ex professo tractaturi sumus.

Deinde ab illa generali regula excipiendi sunt casus in iure expressi, irritantes censuram aliquam ob defectum canonice admonitionis omisæ. Huiusmodi est casus in cap. *Statutus*, de Sent. excom. in 6. ubi excommunicatio maior lata ab eodem iudice contra participantes cum excommunicatis in locutione, & aliis, absque canonica monitione præmissa, irrita decernitur illis verbis, *Aliter excommunicatio in participantes prolata non teneat*. Et inferius in cap. *Statutus*, eadem lex extenditur ad suspensionem, & interdictum in eosdem participantibus lata. Vbi expresse etiam dicitur, *Decernentes easdem sententias non tenere aliter promulgatas*, & in c. *Constitutionem*, eod. tit. declaratur in hoc casu, præter alia etiam requiri, ut hi, qui monentur, nominatim exprimantur. In hoc ergo casu, qui singularis videtur esse in iure censura sit nulla ob prætermissam canonicam admonitionem; nec ex illo licet argumentum sumere ad alios, quia ius speciale est: imò potius sumitur argumentum, generale ius esse in contrarium. Et ratio huius specialitatis esse potuit, ut coerceretur facilitas, vel nimia licentia, quam in hoc iudices sumere possent cum magno animarum periculo. Etenim cum iudices nimium studeant, & procurent ut censuræ à se late serventur, excedere facile in hoc possent, idem genus censuræ ferentes in participantibus, & primo in excommunicatis.

Ex quo verisimile sit, quod nonnulli Canonistæ annotarunt, etiam hanc exceptionem non esse generalem de omni censura lata in participantes, sed de lata ab eodem iudice in participantes cum ligato à se ipso. Itaq; si vnus Episcopus excommunicatione maiori liget participantes cum excommunicato, ab alio Episcopo, etiam si id faciat sine admonitione canonica præmissa, non erit irrita censura: quia exceptio solum sit de participantibus cum excommunicato ab eodem iudice. Hæc enim sunt verba legis, *Statutus*, *ut nullus iudicum participantes cum excommunicato ab eo, &c.* Et ratio esse potest, quia iudices non sunt ita solliciti in tuendis alienis censuris, ac propriis. Verum est, in cõclusionem illius decreti absolute colligi. *Aliter autem excommunicatio in participantes prolata non teneat*. Et in c. *Constitutionem*, ita simpliciter refertur hæc lex, *quæ prohibet participantes cum excommunicato, &c.* Et id est in ca. *Statutus*. Vnde videtur fieri probabilis etiam hæc pars; maxime cum sit fauorabilis & ideo extendenda. Nihilominus prior videtur magis iuridica. Quia & conclusio primi capituli, & narrationes aliorum accommodanda necessario sunt ad verba expressa, quæ in prima lege prohibente habentur: prohibitio autem expressè facta est cum illa limitatione, *ab eo*.

Atque hinc ulterius sequitur, similem exceptionem esse faciendam in censuris latis à iudice qui iurisdictionem accepit sub hac expressa cõditione, ut canonica monitionem præmittat: quod solum potest accidere in iudice delegato, nam ordinarij per se loquendo absolutam habent potestatem, & ea utantur iuxta commune ius. Delegatus autem illam recipit iuxta arbitrium delegantis. Vnde quidam generaliter dixerunt, censuras latis à iudice delegato absque canonica monitione præmissa, nullas esse. Sed id non est probabile ita generatim sumptum, quia iura absolute loquuntur, & delegatus absolute etiam recipit iurisdictionem, ut ea utatur iuxta cõmunem ius, nisi à concedente limiteretur, secus vero est, si limiteretur dicto modo, quia delegatus non potest excedere formam, & concessiõnem sibi factam: alias nihil facit cum nullam potestatem habeat, nisi concessam à delegante, cap. *Cum dilecti*, de Rescriptis: & cap. *Pisani*, de Rescriptis. Talis autè limitatio satis exprimi censetur quoties in ipsa forma mandati

Excommunicatio lata in participantes cum excommunicatis, nisi trina monitio præcedat, est nulla.

Debet tamè excommunicatio esse lata ab eod à quo prima censura lata est.

Censura lata à delegato sub cõditione, ut canonica monitionem præmittat, illa omisæ, est nulla.

Censuram sine monitione latam esse quidem iniustam non autem nullam commutativè resolutio.

Penam. Couarr. Nauar.

Præcedens resolutio in primis.

Victoria.

Covarr.

seu delegationis expresse habetur, ut non ferat censuram, nisi monitione premissa. Quia tunc censetur addi ad aliquid statuendum, & cauendum ultra commune ius, ut ex communi sententia Canonistarum docet Covarr. dicto §. 9. nu. 8. ubi hoc latius declarat. Nec obstat iuris axioma, quo asseritur ea, quæ tacite insunt, si exprimentur, non inducere nouam dispositionem in formal. 3. ff. de Legat. 1. & in l. Conditiones, §. 8. ff. de Conditionib. & demonstrat. Illud enim principium intelligendum est, nisi illud, quod tacite inest, aliter exprimitur, id est, ut specialem habeat effectum quem implicite tantum contentum non haberet, ut notant Iurisperiti in l. Si ita, §. 6. ff. de Legatis 1. & quoties conditio expressa aliquid operari potest, quod tacita non operaretur, ne sit otiosa expressio, in eum finem explicatam esse intelligendum est, nisi aliunde constet solum ad instructionem additam esse huiusmodi expressionem. De qua re Abbas latius dicit. capit. Cum dilecti, numero duodecimo.

SECTIO XIII.

Quæ circumstantia seruanda sint in censura ferenda.

In hac sect.
sermo est de
censura ab
homine.

Socin.

Vide Henri.
quez. lib. 13.
de excom. c.
16, num. 2.

Censura de
bet ex scripto
proferri.

Debeatne
satis scriptu
ra, esse au
thentica,
Innocenti.

HAtenus explicuimus solemnitatem, quæ antecedere debet censuram ferendam, nunc declaranda est forma & solennitas seruanda in ipsamet sententia, quæ fertur censura. Ex quo statim intelligitur sermonem esse de censuris latis ab homine, nam in his, quæ sunt à iure, vel statuto humano, solum ea solennitas necessaria est, quæ ad legem ferendam requiritur. Vnde quæ de hac forma ferendi censuram specialiter statuuntur in cap. 1. de Sent. excom. in 6. de censuris ab homine latis intelligenda sunt, ut ibi expostiores sentiunt, & specialiter annotat Socinus in cap. Peruenit, num. 69. & in cap. Sacer, nu. 110. de sentent. excom. & non obscure colligitur ex illis verbis eiusdem cap. 1. Cautè provideat Iudex Ecclesiasticus, ut in ea ferenda, & c. & subditur postea, Quisquis igitur excommunicat, & c. Loquitur ergo illud capitulum de iudice Ecclesiastico, à quo fertur censura, quæ ab homine dicitur.

De hac ergo censura primo statuitur in dicto cap. 1. ut iudex in scriptis eam proferat. Et ut hoc semel adnotemus, quamuis in principio illius textus sermo sit in particulari de excommunicatione, tamen postea expresse subditur, omnia quæ ibi statuuntur, etiam in suspensione, & interdico esse obseruanda: & ideo nos semper de censura in communi loquimur. In illa ergo prima clausula in primis statuitur, ut censura sententia, priusquam proferatur, scribatur: non enim posset ex scripto proferri, nisi prius scriberetur. Secundo, ut ex scripto ipso proferatur: ita ut non satis sit eam prius pronuciare, & postea scribere, seu dictare, sed necesse sit, dum proferitur, legendo per scriptum eam proferre. Hæc enim vim habet prædictum verbum illius legis, ut expostiores ibi notant. Et ratio eiusdem legis id requirit: ideo enim statuitur, ut hæc scriptura intercedat, ut de modo, & causa censuræ, & reo, & aliis certo constet, ut statim dicitur: ergo oportet, ut ipsa sententiæ promulgatio ex scripto fiat, alioqui posset iudex aliter illam prius describere, aliter verò postea proferre. Idque confirmat satis aperte capitulum vltimum de Sentent. & re iudicata in sexto.

Queri vero potest, an oporteat talem scripturam esse authenticam, id est fide publici notarii, vel etiam testibus munitam. Et communiter respondent Doctores cum Innocentio ibi non esse necessarium: quia in dicto decreto hoc non exprimitur, neque est cura à nobis addatur. Quæ ratio conuincit quod

eam scripturæ auctoritatem, quæ ad finem illius legis necessaria non est: quia vero finis illius, ut statim dicemus, est, ut & reo, & superiori iudici, si oportuerit, de tenore talis sententiæ constare possit, ideo necessaria erit, ut scriptura eam auctoritatem habeat, quæ ad hanc fidem faciendam sufficiat, alioquin lex illa suo effectu frustraretur. Oportebit igitur ut saltem ab ipso iudice subscripta sit, vel ut sufficientibus testimonijs probari possit, per illam scripturam prolatam fuisse sententiam.

Denique colligunt aliqui ex illis verbis oportere, ut iudex per se ipsum, non per alium talem sententiam promulget, & ex scripto publice legat. Ita Vgolinus capit. 21. §. 1. citans Philip. Francum, Geminianum, & Socinum. Et fundari videtur in cap. fin. de Sentent. & re iudicata in 6. Vbi præcipitur iudicibus, ut per se ipsos sententiæ ferant: excipiunt autem Episcopi ob suam dignitatem. Sed si ea generalis lex censuras etiam comprehendit, fiet ut omnis censura aliter lata sit nulla: quod ipsi non admittunt. Si vero sententia censura sub illa generali lege non comprehenditur, quantum ad omnia, quæ in illa statuuntur, sed habet suum peculiare ritum & formam, ut infra videbimus, etiam quoad dictam circumstantiam non comprehenditur sub illa lege. Quare probabile est necessarium non esse, ut iudex Ecclesiasticus per se ipsum proferat censuram, quia & consuetudine magis receptum esse videtur, & ad finem intentum in illo cap. 1. hoc non est necessarium. Nec verba eius in omni proprietate sumpta id continent: dicitur enim iudex proferre, siue per se, siue per ministrum proferat: alias oportere etiam per se ipsum talem sententiam scribere, quod nemo dicit: Et hoc certius est in Episcopis, quos etiam dicti auctores excipiunt, propter eorum dignitatem.

Secundò præscribitur in illa lege, ut in tali scriptura, in qua censura fertur, simul conscribatur causa propter quam proferatur. Quod quidem in alijs sententijs proferendis necessarium non est, ut sumitur ex cap. Sicut, de Sent. & re iudicata, & ideo ut in hac sententia necessarium sit, hoc speciali iure statui oportuit. Et merito, intercedit enim specialis ratio: tum propter ipsum reum, ut causam sciat, quæ tollere & emendare debet, qui est finis præcipuus censuræ; tum propter alios, ut scientes crimen, propter quod alter ligatur, possint vitare illum in cooperatione talis criminis, tum propter ipsum iudicem, ut cautior sit in censura ferenda, cum eius rationem in scripto sit redditurus; tum propter iudicem superiorem, quem reus adire potest, ut per spectata causa censura de illius iustitia possit melius iudicare. Quæ autem, & qualis esse debeat hæc causa, explicandum à nobis est latè Disputatione sequente: nunc satis sit dicere (quod in cap. Sacer, extra. de Sent. excommunic. admonetur) huiusmodi causam debere esse rationabilem & manifestam: erit autem rationabilis si sit tali poenæ, & censuræ proportionata: manifesta autem, si sit non solum ipsi iudici priuatim nota, sed etiam iuridicè probata, iuxta varia decreta, quæ habentur 6. quæst. 2. & in cap. Nemo, 2. quæst. 11.

Hoc autem intelligendum est, quando censura fertur in speciali contra determinatam personam: nam, si sententia feratur in generali, vel contra personam ignoratam in particulari, scilicet contra eum, qui tale scelus patrauit, tunc satis est quod delictum sit publicum, vel sufficienter probatum, etiam si de persona non constet, nam hoc repugnat cum tali modo ferendi censuram. Imo considerandum est ex superius dictis, censuram dupliciter ferri, primo omnino absolute post sufficientem admonitionem: secundo in ordine ad futurum, siue ordinetur solum, ut caueatur crimen, siue ad exigendam satisfactionem pro crimine commisso. Quando ergo hoc

4
Quæ debe-
sententiam
promulgare.

5
In scriptura
censura de-
bet conti-
neri eius cau-
sa.

6
Cum censuræ
feratur pro
præterito de-
licto in incur-
sa personam
satis est de-
lictum, esse
publicum, et
sufficienter
probatum.

Secundo modo fertur, propriè non requiritur, vt causa proxima censuræ sit nota, vel probata; quia illa contumacia, quæ nondum completa est: postea verò, statim ac consummatur contumacia, poterit censura ipso facto incurrere, si ita sit imposita; etiam si talis contumacia aliis nota non sit, sed tantum ipsi reo, quamvis ad declarandum, vel denunciandum, illum in currisse talem censuram, necessaria sit legitima probatio, vt statim dicitur: quia ille est actus iudicialis, & proprius iudicis, vt persona publica est, & ideo requirit publicam scientiam. Quæ ratio à fortiori procedit, quando ipsa censura non incurritur ipso facto, sed absolute ferenda est post sufficientem monitionem. Et iuxta hæc intelligendū est, & explicandum nouum ius Concilij Tridentini sess. 25. c. 3. de Reformatione.

Tertio præcipitur in dicto capit. 1. de Sentent. excommunic. vt iudex exemplum scripturæ continētis sententiam censuræ, reo tradat, quod tamen non absolute præcipitur, sed sub conditione, si intra mensem fuerit requisitus, &c. Vbi Ioan. Andr. in Gloss. aduertit tale exemplum debere esse integrum, & de verbo ad verbum vsque ad annotationem diei, & anni; quod variis iuribus confirmat, sed nobis satis est vis, & proprietates ipsius nominis *exemplum*: & quod alio modo non satisfieret intentioni legis. Item, vna ex præcipuis causis, ob quas statutum est, vt censura ex scripto feratur, videretur fuisse vt posset fidele, & authenticum exemplum illius dari reo ad sui defensionem, vel emendationem. Vnde etiam constat (quod Glossa ibi notauit) hoc habere locum in censuris, quæ contra determinatas, & nominatas personas feruntur. Addit verò Ioannes Andr. ibi ex Hostiensis, quod si in sententia lata in generali, vel contra innominatam personam, aliquis sub illa comprehendere poterat: exemplum petat, illi tribuendum est. Quod verum censet: quia verba illius legis generalia sunt, tam ex parte iudicis, quam ex parte sententiarum, seu censurarum: & ideo omnes comprehendunt, siue in speciali, siue in generali ferantur; distributione tamen accommodata, ita vt in singulis, iuxta vniuersiusque capacitatem, dicta forma: eiusque circumstantiæ ferantur.

Vltimo imponitur poena suspensionis iudicibus, qui dictam formam in censuris ferendis non seruauerint: & declaratur, eam suspensionē esse propriam & rigorosam censuram, ita incurrendam ipso facto, vt si ea durante, id est, intra mensem, iudex qui illam incurrat, diuina officia exequatur, irregularis fiat, & cum eo solus Papa possit dispensare. Nihilominus tamen significatur ibidem, censuram latam à tali iudice, prætermittit dicta forma, ex vi huius defectus non esse nullam. Ratio autem non est alia, nisi quia Pontifex noluit eam formam præscribere, vt essentialem, sed solum, vt necessariam, ex præcepto ipsi iudici. Hoc autem ita esse colligitur ex illis verbis textus, Superior vero, ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans: relaxare enim proprie est soluere quod ligatum erat: supponit ergo illam sententiam verè ligasse: illum tamen defectum esse sufficientem causam, vt statim sine difficultate absolutio detur: id est, sine villo grauamine ipsius rei. Et ita exponunt Glossæ & expostores ibi & Abbas capit. Sicet, de Sentent. & re iudicata, numero decimo secundo.

Sed obici potest, quia omnis sententia lata absque scriptura nulla est, iuxta capitul. 1. de Sentent. & re iudicata, propter quem textum oppositum tenuit Ripa in Rubr. de Constitution. num. 48. Respondetur illud esse generale in aliis sententiis definitiuis: hic verò specialiter excipi eas, quib. censuræ profertur, fortè, vt censuræ magis timeantur.

Sed instabis, nam talis exceptio in hoc capite expressè non sit, & non est absolute necessaria ad ver-

ba illius textus explicanda: ergo non est facienda. Explicatur minor, nam tria in illa lege præcipiuntur, vt vidimus. Et de tertio quidem manifestum est non esse de substantia, & valore sententiæ: nam est quid posterius, scilicet dare exemplum sententiæ reo censura irretito. Ex aliis vero duabus conditionibus prima, scilicet, quod sententia ex scripto recitetur, non est peculiariter instituta in eo capite, sed est generalis ad omnes sententias: & in hoc textu fuit applicata ad sententiam, qua fertur censura. Altera vero conditio non erat de necessitate sententiæ, vt sic, sed in hoc capite fuit specialiter propolita pro tali genere sententiæ, scilicet continentis censuram. Dicit ergo potest eam formam censuræ quantum ad id quod peculiariter additum est in eo capite, non esse de substantia, & si id tantum delit, non esse nullam, sed facile relaxandam; & hoc voluisse Pontificem, id est, si causa censuræ in sententia non scribatur. Et, si attente legatur, hoc tantum docuit Abbas citato loco. At vero quantum ad alia, quæ generalia sunt omni sententiæ, & de substantia, ac valore eius, non videtur voluisse Pontifex aliquid innouare, vel aliquem valorem addere sententiæ censuræ alias nullæ ex vi aliorum iurium.

Hic discursus redderet probabilē sententiam Ripæ, si de censuris, tanquam de propriis, & rigorosis sententiis iudicandum esset. Responderetur tamen potius esse de illis censendum, tanquam de quibusdam mandatis Ecclesiasticis, & medicinis quibusdam quæ magis ad emendationem, quam ad punitionem applicantur: ideoque non ex communi modo & forma ferendi sententiam, sed ex proprio iure, ac modo in talibus sententiis statuto, de valore earum iudicandum esse. Quapropter, cum verba illius legis generalia sint, scilicet censuram latam contra tenorem illius decreti relaxandam esse, absolute, & simpliciter sunt intelligenda de quacunque sententia continēte censuram, etiam si illi defint omnia, quæ in illo capite specialiter statuuntur, vt habet communis sententia.

SECTIO XIII.

An necesse sit, post latam sententiam censuram, denunciationem subsequi.

Ad perfectam, & consummatam solennitatem, in forma censuræ seruandam, est hæc denunciatio, quæ est veluti caremonia consequens ipsam censuram. Post censuram enim illatam debere subsequi hanc denunciationem statutum est in iure. De excommunicatione quidem in capite *Cura*, si quaestione tertia, vbi dicitur, debere Episcopos nomina excommunicatorum mittere ad conuicinos Episcopos, & ad parochos: ac denique in celebri loco posita; pro foribus Ecclesiæ cunctis conuenientibus inculcare. Duplexque ratio redditur huius publicationis. Prima, vt ipsi excommunicatis vbique occurratur aditus Ecclesiasticus. Secunda, vt excusationis causa omnibus auferatur. Idemque colligitur ex capite *Peruenit*, primo, & capite *Pastoralis* §. Verum, de Appellatione. & ex Clement. vltim. de Censib. vbi de sententia interdicti idem præscribitur. Et de suspensione idem significatur in Clementin. secunda in Penis. Atque ita denunciationem hanc communem esse omnibus censuris docent Felicianus in Enchiridion de Censuris, capite quinto, de Interdicto, & Vgolius dicto capite, vigesimo primo, §. 2.

Verum est, in iure magis expressum esse hoc quoad excommunicationem, quam quoad alias censuras. Estque sine dubio in illa maior ratio, & necessitas: quia eius effectus magna ex parte pendet ex aliorum notitia, præsertim nunc post Concilium

Replicat.

Abbas

11
Censura lata contra omnes conditiones, ea i. de Sent. excom. non est nulla.

1
Post latam censuram debet sequi denunciatio

Felicianus
Vgolius

2
Magis necessaria est denunciatio in excommunicatione quam in aliis censuris

lium Constantiense, in quo non obligatur ad vitandum excommunicatum, donec sit nominatim denunciatus, aut declaratus, excepto manifesto clerici percussore. Quocirca nullum video sufficiens preceptum, quo teneantur iudices Ecclesiastici denunciare, aut peculiari diligentia procurare, ut censura suspensionis, vel interdicti in aliquem lata publicetur. Poterunt tamen id facere, quando & quo modo expedire censuerint; & interdum poterunt obligari, vel in casibus à iure expressis, vel quando iuxta delicti gravitatem, & contumaciam id fuerit necessarium, vel etiam quatenus ad executionem censuræ talis publicatio, & notitia necessaria esse potest. In censura verò excommunicationis magis per se requiritur hæc denunciatio, ideoque est, per se loquendo, necessaria, & interdum repeti potest & debet ad maiorem peccatoris confusionem, quando, & delicti gravitas, & obstinatio peccatoris id exigere videtur, & maxime quando id est in iure expressum, ut in Clementina prima de Pœnis, & in extrauagant. vnic. de Furtis.

Ut verò distinctius intelligatur, quando Episcopus, aut iudex teneatur ad hanc denunciationem faciendam: quando verò licite possit, non verò teneatur; & denique quando nec teneatur nec possit, sed ab illa debeat abstinere, distinguamus oportet inter excommunicationem ab homine & à iure. Et rursus excommunicationem ab homine in eam, quæ contra determinatam, & nominatam personam, & quæ fertur per sententiam generalem vel contra indefinitam & incognitam personam. Denique, excommunicationem ab homine lata contra determinatam personam duobus modis ferri, & contrahi potest. Primum ipso facto, si non impleat preceptum impositum tali personæ in particulari sub censura ipso facto incurrenda. Secundò quando post trinam admonitionem, & perfectam contumaciam absoluta sententia excommunicationis in aliquem nominatim fertur.

Censuram ab homine contra certam personam latam, trina monitione premissa, necessario sequitur denunciatio.

Que denunciatio sit sufficiens.

Ab hac ergo ultima incipiendo, in ea maxime verum habet ad officium iudicis pertinere, post latam sententiam huiusmodi excommunicationis eam sufficienter publicare, ut & ab aliis feruari possit, & ipse etiam excommunicatus ad eam seruandam compellatur. Et de huiusmodi censura videtur maxime sermo esse in dicto cap. *Cura sit*, vnde dicitur, quod. 3. An verò teneantur Episcopi statim seruare omnia quæ in illo capite præcipiuntur, difficile est definire: non enim videtur esse in usu, ut Episcopi statim admonerent alios vicinos Episcopos de omnibus, qui à se excommunicantur: imò neque omnes parochos sibi subditos, sed solum in propria Parochia eius qui excommunicatur, vel in Ecclesia matrice faciunt publicari, vel ad summum in foribus Ecclesiæ, aut alijs locis publicis censuræ sententiam scriptam designari. Item, si solum ex natura rei consideremus Episcopi officium, non videtur ex vi illius obligari, ut summam diligentiam adhibeat, ut sententia excommunicationis ad omnium notitiam deueniat. Cur enim non satis erit eam publice pronuciare, & promulgare cum in præceptis etiam & statutis hoc sufficiat? Quamvis enim canones statuant, ut excommunicatus vitetur ab omnibus, & Episcopus curare debeat, ut canones seruentur, non tamen tenetur adeo sollicitè procurare, ut ignorantia facti circa aliquid excommunicationis, ab omnibus alijs tolleretur: quia id directe & per se non spectat ad ipsius observationem. Si autem loquamur de iure positi-

uo, nullum est, quod hanc formam denunciationis stricte instituere, ac præcipere videatur. Maxime enim caput illud *Cura sit*. At verò illud neque continet verbum aliquod, quod rigorosum preceptum indicet: solum enim habet verbum hoc, *Cura sit*: & nullam penam postea imponit: & non videtur usu receptum quoad omnes illas circumstantias.

Quocirca dicendum mihi videtur, publicationem, seu denunciationem moraliter sufficientem esse in precepto Episcopi, vel iudicis, ex vi sui muneris, tum quia decreta illam requirunt, vel supponunt fere semper, tum etiam quia considerata natura talis censuræ est moraliter necessaria ut habeat effectum, & ut digne tractetur. Vtrumque autem procurare pertinet ad munus iudicis ferentis illam. Modum autem huius denunciationis, vel qui ponitur in illo capite. *Cura sit*, vel alium, qui exco-gitari facile possit, non arbitror esse nunc determinate in precepto vniuersali, sed magna ex parte relinquendum esse arbitrio iudicis, ut iuxta gravitatem delicti, & contumaciam delinquentis, magis, vel minus faciat publicari excommunicatum; cuius contumacia tanta esse possit, & tam graue delictum, præsertim si sit alijs nocivum, ut teneatur iudex denunciationem facere iuxta formam præscriptam in illo capite. *Cura sit*. Semper verò excipiuntur peculiari casus in iure expressi, in quibus denunciationis modus præscribitur: ut videre licet in capite. 1. de Treuga, & pace, & in capite. *Parochianos*, de Sentent. excommun. Et in element. 1. de Furtis, & in Clement. 1. de Priuileg. & in clement. ultim. de Censib.

Ex quo intelligimus minorem esse hanc obligationem, quotiescunque censura ipso iure, seu per violationem præcepti contrahitur ante propriam sententiam declaratoriam. Tunc enim, cum censura nondum sit iuridice publicata per sententiam, non ita urget necessitas deducendi in aliorum notitiam: præsertim nunc, quando alij non tenentur vitare excommunicatum, donec declaratus, vel denunciatus sit. Adde, ante denunciationem huiusmodi censuræ necessarium esse, ut antecedar sententia declaratoria criminis etiam si alioqui notorium sit: Nam hæc denunciatio est quedam executio pœnæ impositæ: executio autem pœnæ requirit iuridicam declarationem culpæ, etiam si alioqui notoria sit. Et ita sumitur cap. *Peruenit*, 1. & ex cap. *Consultis*, de Appellat. ite docet Couar. cum alijs, quos refert in cap. *ma. 1. part. 5. secundo numero nono*. Ad hanc autem sententiam declaratoriam ferendam non semper tenetur iudex, nisi, vel ad petitionem partis, vel quando ad commune bonum est ita necessarium, ut ratione sui publici muneris ad id obligetur. Post sententiam autem declaratoriam criminis eodem modo tenebitur iudex ad denunciationem censuræ faciendam, quo dictum est in censura ab homine lata: est enim eadē ratio. Et iuxta hæc intelligenda sunt iura, quæ iubent hanc denunciationem fieri etiam in censuris ipso iure latis: nisi quando modus denunciationis in eisdem præscribitur, ut supra dictum est. De quo vide Abbate in capite. *Parochianos*, de Sentent. excommunicationis.

A quo possit licite hac denunciatio fieri.

Ex quo præterea intelligitur à quo possit licite hæc denunciatio fieri. Nam in primis necesse est ut habeat iurisdictionem, vel legitimam potestatem delegatam, quia, ut dixi, hæc denunciatio est quedam executio censuræ, & sine dubio, est actus potestatis coercitiuæ. Quocirca in excommunicatione ab homine primo & per se fieri potest ab eo, qui censu-

cenfuram intulit: nam ad illum pertinet exequi sententiam suam. Colligitur ex ca. *Pastoralis*, §. *Verū*. de Appellat. Deinde verò ab aliis pastoribus, & episcopis fieri poterit, & debet, qui fuerint ab excommunicatione requisiti. Idemque erit (proportione servata) in censuris ipso facto contractis per violationem statuti proprii Episcopi: nam est eadem proportionalis ratio. At verò in censuris latis iure communi denunciatio fieri potest, vel à proprio Episcopo ipsius delinquentis, vel, si in alterius dioecesi deliquit, & consequenter ibi censuram contraxit, ab Ordinario illius loci poterit denunciari, nam ratione delicti quoad hoc factus est subditus. Et sumitur ex Clem. 2. *verū*. *Locorum*, de Penis, & ex alijs supra citatis & ex cap. *De illis*, c. qu. 3. quod ferè idem est cum c. 1. de Raptorib.

Quidam verò addunt, quando crimen est notorium, & illi est ipso iure censura annexa, à quocunque denunciari posse. Ita refert ex Geminiano Vgolinus dict. §. 2. circa initium & approbare videtur sub hac limitatione, scilicet, dummodo crimen non tantum quoad factum ipsum, sed etiam quoad rationem criminis sit notorium, ut fit etiam inexcusabile, ita ut hoc etiam ipsum notorium sit. Sæpè enim contingit factum esse notorium, ut verbi gratia, Petrum occidisse clericum, non est tamen ita notum illud fuisse crimen, nam poterit Petrus excusari, quod in suam defensionem fecerit, aut aliquid simile. Sed, utcumque crimen sit notorium, semper ad denunciandum reum est necessaria iurisdicção, vel potestas ad exequendam penam, & ideo nunquam existimo posse fieri à quocunque, sed cum debito ordine superius explicato, alioqui magna esset confusio, & occasio scandali. Eò vel maximè, quod sententia declaratoria semper antecedere debet quantumvis factum sit notorium: nam quòd sit etiam prorsus inexcusabile, vix est moraliter possibile. Et ideo id non venit in moralem considerationem, nec impedit, quominus debitus iustitiæ ordo servandus sit, ut nemo non auditis damnetur. Manifestum est autem non posse à quocunque ferri sententiam declaratoriam, sed à legitimo iudice, ab eodem ergo fiet denunciatio.

Igitur ut denunciatio iustè fiat, primò supponi debet potestas. Deinde, si cum potestate sit etià obligatio denunciandi iuxta superius dicta, clarum est tunc iustissime fieri denunciationem. Si verò non sit talis obligatio, quamvis iudex possit absque peccato illam, vel omittere, vel differre, & ideo videri possit debere etià id facere, ut minus infamet proximum, minusque nocumentum illi inferat: præsertim quia denunciatio interdum reddit difficiliore absolutionem, ut patet ex cap. *Tua*, de Sent. excom. nihilominus dici generaliter non potest, quoties iudex non tenetur denunciare, malè facere denunciando, aut teneri etiam non denunciare. Quia sæpè intervenire potest prudens arbitriū, & esse possunt causæ probabiles, ob quas, vel ob commune bonū, vel alterius tertij, vel ipsiusmet excommunicati, iudicetur expediens illum denunciare. Quapropter in huiusmodi euentibus, si iudex id faciat, quod probabiliter existimat magis expedire, & alioqui servet ordinem iuris, non peccabit, sed sua potestate legitime utetur.

SECTIO XV.

Vtrum, Aliquando teneatur iudex non denunciare censuram.

Questio hæc gravis est, & annexa præcedentibus, & ideo non potest hoc loco prætermitti. Potest autem tractari de duplici iudice, aut persona

scilicet de principali iudice cognoscente de causa aut de mero executore ab ipso requisito, seu misso. Item procedit dubium tam de censura ab homine lata per sententiam, quam à iure subsecuta sententia saltem declaratoria penæ. Et quidem si sententia iusta fuit, non est dubium quin denunciatio subsequi possit, per se loquendo. Difficultas ergo solum est, quando sententia fuit iniusta. Et de ipso principali iudice regulariter loquendo, non est dubium quin, si iniustam sententiam tulit, non debeat ad denunciandum progredi, quia illud nihil aliud est, quam in iniustitia inchoata progressum facere, & iniustam sententiam executioni mandare. Solum potest hoc limitari, quando iniustitia, quæ præcessit, fuit omnino transiens, & non habet (ut sic dicam) tractum suum cessivum, quod in fine magis explicabitur.

At verò de iudice merè executore difficultas est, an possit, vel debeat exequi, vel denunciare hanc personam, etiam si illi constet sententiam ipsam excommunicationis iniustam esse. Et ratio dubitandi est, quia iuris Pontificij interpretes communiter ita affirmant, & videtur expresse definitum ab Innocent. III. in cap. *Pastoralis*, §. *Quia vero*, de Officio delegati, ubi ad similem questionem propositam ita respondet. *Attendentes itaque, quod non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem, respondendum, quod, cum ordinarius obsequi teneatur delegato, etsi sententiam illam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat.* Ratione item, quæ ex hoc textu sumitur, confirmatur hæc pars: quia mero executori non committitur causæ cognitio, sed mera executio, ac propterea neque exceptionem, neque appellationem admittere cogitur, l. *Ab executione*. Codice, Quor. appell. non recip. quia nimirum ad ipsum non spectat discernere, an iuste vel iniuste iudicatum sit. Et confirmatur, quia executor in eo munere gerit personam publicam, ergo operari debet ex scientia publica, & non ex scientia priuata: scientia autem publica respectu illius est illa, quæ ex publica sententia resultat: ergo secundum illam operari debet, etiam si alioqui per scientiam priuatam cognoscat illam esse iniustam. Secundo specialiter confirmatur in præsentia materia, quia denunciatio non tam est executio, quam denunciatio executionis: ipsa enim sententia excommunicationis læcum affert executionem: & denunciatio non addit vinculum, sed declarat impositum, cap. *Pastoralis*, §. *ultim* de Appella & maximè ad hoc ordinatur, ut excommunicatus ab alijs vitetur: quod ipsi facere debent, etià si sententia iniusta sit: ergo non est cur tunc impediat.

In contrarium verò est in primis naturalis ratio, quia executio talis sententiæ est intrinsecè mala: ergo nulla ratione fieri potest, quantumvis à superiori præcipiatur. Consequentia per se evidens est, & probatur ex c. *Inquisitioni*, de Sent. excom. ubi idem Innocent. III. propter hanc causam ait, coniugē, cui certo constat matrimonium fuisse nullum, non debere cum altero coniungi, etiam si per excommunicationem compellatur: quia accedere ad talem personam est intrinsecè malum, cum sit fornicatio. Antecedens autem probatur, quia exequi sententiam iniustam est ad iniustitiam cooperari vel potius iniuriam ipsam efficere. Nec satis est respondere denunciationem hanc excommunicationis non esse propriam executionem sententiæ, eo quod ipsa sententia censuræ secum illam afferat, quia si denunciatio talis sententiæ sumatur respectu ipsius excommunicati, est saltem conditio necessaria, ut ipse possit tali sententia ligari: unde est quasi applicatio causæ inferentis iniustum nocumentum, quod in moralibus perinde est, ac ipsum met nocumentum inferre: si verò sumatur respectu aliorum, quamvis talis

An excommunicatus possit denunciare excommunicatum, qui sententiam esse iniustam. Ratio dubitandi. Innoc. III.

Ratio in contrarium.

lis denunciatio non plus liget denunciatum quoad ipsum: ligat tamen amplius quodammodo quoad alios: quia tenentur illum vitare, cum antea non tenerentur, præsertim post Extravagantem, *Ad evitanda*: & præterea addit novam infamationem publicam, atque adeò grane nocumentum, quod cum iniustum sit, ad illud cooperari intrinsecè malum est.

Neque enim satisfacit responsio, quòd executor tunc operatur ex scientia publica tanquam publica persona: nam cum hæc scientia publica non habeatur nisi per sententiam, si de illa constat esse iniustam, non potest veram publicam sententiam conferre, quæ sufficiat ad formandum dictamen conscientie rectum, quod liceat talē sententiam exequi, aut secundum illam operari. Et confirmatur primò, quia milites etiā subditi principi eos vocanti ad bellum, si constet eis bellum esse iniustum, non possunt licet illi obedire, nec bellū agere iuxta sententiam receptam Theologorum omnium, quæ sumitur ex Aug. 22. cont. Faust. c. 74. & 75. & habetur in c. *Quid culpatur*. 23. q. 1. vbi ait, licere sub rege sacrilego militare, si quod iubetur, aut non esse contra Dei præceptū certū est, vel vtrum sit, certū non est: vbi ergo est certū, quod iubetur esse contra Dei præceptum, illud exequi militando non licet. Est autem eadem ratio & proportio, quæ in illo casu, in præsentia: nā princeps indicēs bellū auctoritate publica id facit, tanquam gerens sententiam in alium principem vel regnū, cui bellū indicit tanquam reo criminis, vel auctore nocumenti, cuius vindicta vel reparatio ad ipsum pertinet: milites autē sunt veluti executores huius sententiæ, qui etiam operantur vt organa & instrumenta huius potestatis, & sub ea ratione vt per sonæ publicæ: est ergo eadem proportio. Similisque est in criminali iudicio, quando licitori constat sententiam mortis in alium prolatam esse euidenter iniustam: tunc enim non potest iuste illam exequi: aliās excusare possemus à culpa omnes martyrum carnifices, imò & milites gentiles Christi crucifixores: quia licet aliās eis constaret de martyrio, vel Christi innocentia, tamen excusari possent, dicēdo illos operari vt personas publicas, ex publica scientia per sent. comparata.

Questionis resolutio.

Hæc quæstio latè disputatur à Doctoribus tam Theologis in 2.2. quæst. 67. artic. 2. quàm Iurisperitis in dicto §. *Quia verò*. vbi Panormitan. varias refert opiniones, & in c. *Ad aures*, de Temp. ord. vbi latè Innoc. & in c. *Quia pleriq.*, de Immun. Eccl. Estq. amplissima hæc quæstio, quia non solum in sententia censuræ, sed in qualibet aliā locum habet, & tam de execute, quam de ipso iudice tractari potest, an possit secundum allegata, & probata, contra propriam scientiam iuste iudicare. Sed prætermittimus alius, quæ ad præsentem locum non spectant, solū hic agimus de execute, merè deputato ad denunciandam sententiam excommunicationis, seu censuræ, de qua videtur esse specialis ratio. Distinguentū ergo in primis est de sententia ita iniusta, vt sit etiam nulla, & de illa, quæ non obstante iniustitia, valida est. Et hæc posterior subdistingui potest, nam quedā est non solum valida, sed etiam iusta, secundum allegata & probata quauis re ipsa iniusta sit: alia verò est iniusta etiam secundum allegata & probata, ita vt de ipsius iniustitia ex ipso processu, seu actis litis cōstare possit. Vnde dupliciter etiam potest executori constare de iniustitia sententiæ. Primò per priuata mōticia, facti, aut aliarum circumstantiarum, ex quibus certò sibi persuadet sententiā esse in re ipsa iniustam, simul tamen ignorans, an secundū allegata & probata iusta sit. Secundò potest esse certus de iniustitia sententiæ, per acta, seu processu i-

psiusmet litis: quia nimirum ex ipso constat iniustitiam esse commissam in sententia. Hæc verò iniustitia duplex etiam esse potest, vna contra accidentalem formam iudicij, alia contra substantiam & essentia ipsius iudicij. Denique iniusta sententia duplicem potest habere statum, vnus est ante elapsū tēpus ad appellandum concessum in quo vel nodum appellatum est, vel licet fuerit iuste appellatum, iudex tamē noluit appellationem admittere. Alius status est post elapsū tempus ad appellandū concessum, in quo appellatum non fuit, sed sententia trāsiuit in rem iudicatam.

Primo ergo dicendum est, quoties executori certò constat sententiam censuræ esse nullam, quacunque ratione illi hoc constet, non potest licite illam denunciare. In hoc conveniunt omnes auctores citati, & sumitur ex cap. 2. de Crim. falsi, vbi laudatur executor, quod sententiam auctoritate fallarum litterarum latam, noluerit executioni mandare, quia nimirum talis sententia nulla erat. Eadem autem ratio est de omni sententia nulla. Idem probatur ex c. *Ex literis*, de Offic. deleg. vbi id notat Glossa verb. *Denunciatus*, & Abbas numero secundo & quinto. Probaturque generaliter, quia talis denunciatio esset falsa, simpliciter loquendo, & in omni sensu: quia si excommunicatio fuit nulla: ergo neque in re ipsa, neque in exteriori foro, ille est excommunicatus: ergo si excommunicatus esse denunciatur, falsum est quod de illo refertur. Est autem illud mendaciū graue, quia perniciosum & iniuriolum: ergo nemi- ni potest esse licitum illud proferre, etiam si ab alio requiratur.

Secundo dicendum est, si excommunicatio sit iusta secundum allegata, & probata licet executori constet in re esse iniustam, & contra veritatem causæ, potest & debet, si superior ei præcipiat, eam denunciare. Probatur ex dicto c. *Pastoralis*, §. *Quia*, quod vt minimum probat hanc partem, vt paulo inferius magis expendemus. Ratio etiā superius insinuada id conuincit, quia illud præceptū superioris est iustum: ergo publicus minister tenetur ei obedire, alioqui esset bellum iustum ex vtraque parte inter illos, nam vnus posset alium iuste cogere, & alter si obedire non tenetur, iuste se defendere. Nec satis est respondere, hoc interdum contingere intercedente ignorantia (vt videre licet in casu c. *Inquisitioni*, de Sent. excommuni.) Quia hic reuera non intercedit ignorantia proportionata, nec sufficiens ad excusandū à præcepto, sicut contingit in casu illius text. scilicet quando superior præcipit alicui viro, vt matrimonium consummet cum ea femina, quæ in foro Ecclesiæ sufficienter probatur esse eius vxor, tamen ei euidenter constat non esse, vt quia habet aliam priorem, quam probare non potest, vel propter aliud simile impedimentum, nam in eo casu nullo modo debet obedire superiori præcipienti, quamuis ille iuste præcipiat, quia actio illa quæ præcipitur, in re ipsa semper manet intrinsecè mala, scilicet, simplex fornicatio, & alioqui est actio merè priuata, & à tali coniuge vt priuata persona exercenda, & idēd nunquam est licita: scientia verò, & ignorantia, quæ ibi interueniunt, efficiūt vt ex parte iudicis possit præceptum esse iustum ob iuris præsumptionem, seu probationem: & ex parte subditi simul sit iustum non obedire: quia nimirum talis scientia proportionata est ad illum actum. At verò in præsentia non ita est, quia tam superior præcipiens, quā inferior, operantur vt personæ publicæ, & idēd debent scientia publica informari & secundum illam operari: cum ergo scientia veritatis, quam inferior habet, sit merè priuata, non excusat quominus obedire debeat in publico ministerio superiori iuste præcipienti. Et confirmatur, quia iudex tenetur iudicare secundum allegata & probata, etiam si necesse sit eum condemnare, quem scit reuera esse innocentem.

Aug.

S

Panorm.

Innoc.

Varia diuisiones dubij resolutione proponuntur.

Glossa Abbas

Secunda Conclusio

centum, vt est verior, & communior sententia Theologorum cum Diuo Thoma 2. 2. quaestio. 67. articulo. secundo, & Iurisperitorum cum Glossa in dict. cap. Pastoralis §. Quia: ergo & minister publicus, cui ipse executionem mandat, teneatur ei obedire: alias frustra esset talis sententia, talisque potestas, cum nec debeat, nec possit iudex per seipsum sententiam exequi, neque ad hoc cogendus sit. Quod si hoc verum est in sententiis criminalibus, quae sepe ingerunt detrimentum irreparabile, multo magis habebit locum in sententia excommunicationis, cuius damnum reparari facile potest.

Tertio addo, quando executor nouit sententiam quidem esse iniustam per comparationem ad rem ipsam, scientia omnino priuata: ignorat autem an sit iusta secundum allegata, & probata, tunc etiam potest, & debet sententiam exequi, denunciando excommunicationem, si ab eo, qui potestatem habet precipiatur, si non possit commodè se excusare, vel superiorem à priori sententia mutare. Recte enim faciet in hoc casu subditus recurrendo ad superiorem, iuxta cap. Si quando, de Rescriptis ibi, Quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum. Potest ergo huiusmodi subditus coram superiore se excusare, & legitimam excusationis causam allegare. Si tamen superior id non admittat, quia iuridice non probatur, nec velicem à tali munere liberare, iam tunc dicitur executor, non solum posse sed etiam debere obedire. Probatum primo, ex dict. c. Pastoralis §. Quia vero, in illis ultimis verbis, Et si sciat, sententiam illam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem, nisi apud eum efficere possit, vt ab hoc onere eum absoluat. Vbi absolute ponit illam conditionem, & si cognouerit esse iniustam, scilicet priuata cognitione. Non requirit autem vt positius cognoscat esse sententiam iustam secundum allegata, & probata, sed significat satis esse, vt illi oppositum non constet: hanc enim vim habet illa ratio, Attendentes autem, quid non cognitio, sed executio tantum demandatur eidem: ergo non tenetur executor iustitiam sententiae iuridice inquirere, aut examinare: ergo, si non constet ei esse iniustam iuridice: id est, secundum allegata, & probata, potest, & debet illam exequi. Et confirmatur, nam inferior quoties ei non constat preceptum superioris esse iniustum, debet praesumere esse iustum, & consequenter illi obedire: in eo autem casu non constat sententiam esse iniustam; nam, licet scientia priuata constet in re ipsa non habere aequitatem, cum hoc tamen stare potest, vt illa sit iusta iuridice; & consequenter simpliciter non constat esse iniustam: ergo praesumi debet iusta: ergo executor, cui committitur eius denunciatio, seu executio, cum non teneatur amplius cognoscere, vel inquirere de iustitia causae, potest & debet tali mandato sui superioris parere.

Executor sciens sententiam secundum allegata & probata esse iniustam, non debet nec potest illam denunciare. 4.

Conclus.

Quarto vero dicendum est, si puro executori constet sufficienter, sententiam esse iniustam secundum allegata & probata, quia condemnatur vnocens, qui reuera in processu litis non probatur nocens, tunc non debet, nec potest licite talem sententiam exequi. Haec est communior sententia Doctorum in illo §. Quia vero. Et probatur ex dictis à contraria ratione: nam tota ratio obediendi iudici precipienti executionem sententiae, quae in re est contra innocentiam partis, est, quia talis sententia vel cognoscitur, vel praesumitur esse iusta secundum allegata & probata: ergo quando cognoscitur etiam secundum hanc rationem esse iniustam, nulla ratione potest ei obediri, nam tunc nullus relinquitur locus

Fr. Suarez. tom. 5.

A praesumptioni. Preterea, illa sententia omni ratione iniusta est, & praesertim sub ratione sententiae, quae fundari debet in iuridica notitia: ergo non potest executor illam denunciare, nisi cooperando iniustitiae: quia iam nulla illi relinquitur iustitiae ratio, sub qua possit ab iniusta cooperatione excusari: praesertim cum in eo negotio se gerat vt persona publica, quae maxime formari debet notitia, & scientia publica, quae ex probationibus sumitur.

Sed dicunt aliqui notitiam publicam à iudice sumi ex probationibus, ab executore vero non inde esse sumendam, quia ad illud non pertinet acta processus examinare: quia non est illi cognitio causae demandata, vt dicitur in praedicto textu, sed sumendam esse ex ipsa publica sententia, quae per se sumpta iusta praesumenda est. Vnde aiunt etiam si ex ipsis actis & processu executori constet sententiam fuisse prolatam contra merita causae, & sine sufficienti probatione, nihilominus debere illam exequi; quia textus in dict. §. Quia vero, indistincte ait, Et si iniustam esse cognouerit, vel sciat: ergo siue sciat priuata, siue ex actis, illa decisio procedit, tunc quia lex illa nihil in hoc distinguit; tum etiam, quia ratio eius aequè procedit in omni casu, scilicet, quia executori non demandatur causae cognitio, sed executio.

Haec vero sententia nullo modo probanda est, alias quoties ipsa sententia in se ipsa non expresse continet iniustitiam, ita vt per se conferat notitiam iniustitiae, quae continet, semper erit licitum executori illam exequi, licet euidentissimè & publice alias constet esse iniustam, etiam secundum acta, & iuridicas probationes. Consequens est valde absurdum, alias datur occasio exequendi innumeras iniustitias, & actiones iniquas, licebit enim cuilibet inferiori, vel famulo obedire superiori praecipienti rem iniquam, quoties in ipsis verbis, seu externa specie actus non apparet iniquitas, etiam si alias de illa euidenter constet. Preterea, argumentum supra factum de bello iusto videtur esse manifestum, quia etiam Princeps indicens bellum, gerit personam publicam, & se habet quasi proferens sententiam in alium contra què bellum indicit. Preterea, quando sententia est nulla, non oportet vt de nullitate eius constet ex ipsa sententia per se ac nuda sumpta, sed quacumque ratione alias id sufficienter constet, satis est, secundum sententiam ab omnibus receptam & supra probatam: ergo pari ratione idè erit de sententia iniusta secundum ius. Quia vel illa etiam est nulla frequentius, aut semper, vt multi volunt, vel certe continet publicam iniustitiam: quae, licet in sola forma, seu verbis sententiae iudex non exprimat, ex actis tamen, & processu publicè de illa constat, sicut constat de nullitate. Et quod attinet ad rationem iniuriae, perinde est exequi sententiam iniustam, ac nullam. Nec potest reddi vlla ratio, ob quam notitia, quae executor habet de nullitate sententiae, etiam si aliunde, quam ex illa sententia habeatur, satis sit publica, vt propterea non sit executioni mandanda, & tamen similis & aequalis notitia de iniustitia legali non sufficiat ad impediendam executionem in conscientia.

Quocirca quamuis executor sit persona publica, & vt sic regi debeat per scientiam publicam: haec tamen scientia publica non est sumenda ex solis verbis sententiae: alias tota niteretur auctoritate ipsius iudicis proferentis sententiam, & haec sola praevaleat semper deberet apud executorem contra omnem aliam notitiam quantumvis euidentem, & publicam, tam ex facto, quam ex processu, quod est plane absurdum, & expositum multis moralibus periculis, absque aliqua publica utilitate, & sufficienti ratione. Quae est enim necessitas vt tanta fides adhibeatur solius iudicis auctoritati, aut verbis sententiae eius, quando contrarium constat ex actis, ex quibus potest publicè constare, an executor iuste reclamet, vel iudici resistat? Quod enim iudex contra scientiam

id Obiitio.

ii Solutio.

12

tiam priuatam possit & debeat iudicare secundum allegata & probata, ideo est, quia cum de priuata eius notitia non possit constare Reipublice, esset magna eius perturbatio, & multorum malorum occasio, si illa licentia iudici concederetur. At vero in presenti, cum de iniustitia sententiae possit ex actis, atque adeo publice constare, nulla sequitur perturbatio, aut malorum occasio, quod executor allegando talem iniustitiam sententiae, nolit eam executioni mandare, aut denunciare. Nec refert, quod ei non sit demandata causa cognitio: sensus enim horum verborum in praedicto textu solum est, executori non esse demandatam iuridicam causae inquisitionem, & examinationem: propterea tamen non est illi denegatum id, quod naturale est, atque etiam morale, ac politicum, vt regi debeat in actione sua per cognitionem, quam de causa habet proportionatam Reipublicae, & muneris suo: haec autem est notitia, quae resultat non ex nuda sententiae praecise sumpta, sed vt coniuncta actibus & processui, vt ostensum est. Textus autem in dicto §. Quia vero, cum ait, licet iniustam esse cognouerit, aperte loquitur de priuata & particulari scientia, & ita omnes interpretantur: hanc enim vim habet verbum illud cognouerit, vel sciuit, scilicet ipse sua priuata scientia.

Quando sententia in se & secundum allegata & probata iusta est, licet quoad modum sit iniusta, tamen executori illam exequi

Vltimo dicendum est, quando sententia censuræ, & in re ipsa, & secundum allegata & probata valida est & iusta secundum iustitiam commutativam, & causae equitatem, licet sit iniusta quoad modum, vel quoad ordinem iuris non seruatum, vel quoad alium similem defectum à iudice commissum, potest, & debet (regulariter loquendo) merus executor illam exequi, etiam si illi constet de tali iniustitia. Hoc fortasse habet nonnullam maiorem difficultatem in aliis sententiis, praesertim criminalibus, de quibus nunc non agimus, in presenti tamen fere nullam habere videtur. Nam in primis ille executor denunciatus talem sententiam, verum dicit, quia cum supponatur sententia valida, verum est eam ligare, & consequenter constituere excommunicatum, vel suspensum, &c. sed executor nihil aliud, quam hoc affirmat: verum ergo profert: ergo ex hac parte non peccat. Rursus, si aliqua ibi interuenit iniustitia, ille non cooperatur illi, cum commissa fuerit in modo procedendi non seruato iuris ordine, & illa non obstante, sententia valida fuit, quam ipse exequitur sub ea ratione: nam ex vi sententiae iam alter ligatus erat, & ipse solum denunciavit quod factum est, non tamen modum (& ideo haec executio minor est in hac sententia censuræ, quam in aliis, vt sumitur ex cap. Pastoralis, §. Verum, de Appellat.) ergo ex nullo capite denunciatio talis sententiae illicita est ex parte executoris. Quapropter: non solum hoc procedit, quando per scientiam priuatam nota est illi iniustitia sententiae, quod clarum est ex dictis, sed etiam quando ex ipsis actis, seu processu illam notitiam comparauit, quia, cum actio illa, prout ab executore manat, non contineat specialem deformitatem, non impeditur, quacunque ratione corripitur & iniusto modo procedendi iudicis.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Obiectio.

Dices, Iudex ipse etiam post latam talem sententiam, iniuste facit illam denunciando, cum teneatur potius illam reuocare, & rescire iniuriam factam. Cuius signum est, quia id praestabit, seu ad id coget iudex superior, si ad eum recursus detur: ergo inerat haec obligatio ipsi iudici, qui talem sententiam tulit, ex intrinseca ratione iustitiae: ergo, dum prosequitur talem sententiam usque ad denunciationem, iniuste operatur: ergo iniuste praecipit executori, vt talem denunciationem faciat: ergo ipse executor non potest iuste illam facere, quia alias cooperabitur iniustitiae, maxime quando ex ipsis actis & processu illi constat de iniustitia. Et confirmatur, nam, licet denunciatio non inferat nouum vinculum: infert tamen nouum detrimentum, tum ob maiorem infamiam, quam ex se affert, tum etiam quia plures effectus habet excommunicatio denunciata, quam non denunciata, maxime post Extrauagant. Ad eundem, & aliquando censura post denunciationem reservata est, cum antea non esset, vt colligitur ex cap. Tuos, de Sent. excommunic. ergo si talis denuntiatio re ipsa sit iniusta, & hoc constet executori per scientiam publicam, id est, per acta, & processum causae, non potest iuste talem denunciationem facere.

Respondeo ad priorem partem, non semper teneri iudicem ad suspendendam denunciationem, etiam si in progressu, & ordine censuræ aliquem defectum contra iustitiam legalem commiserit, si alioqui ei constet sententiam esse iniustam secundum equitatem causae, sufficienter in processu probatam: quia ille defectus non est substantialis, & magis est contra obedientiam legis respicientis commune bonum, quam contra ius debitum huic particulari personae: & ideo ex illo defectu praecise sumpto non oritur obligatio restitutionis respectu talis personae. Eadem ratione non semper obligat ad suspendendam executionem, vel denunciationem sententiae. Quod maxime verum habet in censura, seu excommunicatione, quae secum affert substantialem executionem: & sicut non impeditur ex illa iniustitia accidentali, vt sic dicam, quominus valida sit, ita nec vt substantialem executionem secum afferat: ergo, per se loquendo, & ob eam solam causam non impeditur iudex, quominus, non obstante illo defectu praeterito, possit sine noua iniuria sententiam validam denunciare. Sic enim propter similem, vel proportionalem rationem statuitur in cap. Pastoralis, §. Verum, de Appellatione, vt non obstante appellatione à sententia, censura denunciari possit.

Deinde dicitur, licet aliquando defectus in censura sententia commissus talis sit, vt iuxta iuris ordinem legibus praescriptum non possit iudex, qui sententiam tulit, ad denunciationem progredi, etiam si sententia valida fuerit, ideoque iudex ipse peccet praecipiendo talem denunciationem; nihilominus executor non tenetur, vel iniustitiam illam examinare, vel exceptionem sibi propositam admittere, sed simpliciter potest munus suum exequi. Quia ad ipsum non spectat alium iuris ordinem seruare, neque de causa cognoscere, aut appellationem admittere, sed simpliciter exequi quod sibi mandatum est, vt dicitur in dicto cap. Pastoralis, §. Quia vero, de Offic. Deleg. & sumitur ex l. Ab executione. C. Quando appell. non recip. Quod maxime verum habet, quando is, in quem talis sententia lata est, vel non appellauit, vel conuenienti tempore appellationem profectus non est: nam tunc sententia transiit in rem iudicatam, & ideo merito voluit iura vt quauis fuerit iniusta, executioni mandetur, ne lites in infinitum extendantur. In quo casu intelligunt Parnormitanus, & alij responsum Pontificis in dicto §. Verum, de Appell.

Nihilominus verò addo, si talis fuerit iniustitia sententiae, vt considerata causa, & negotij statu, adiungere denunciationem noua sit iniustitia, quae ita sit notitia, vt sine alia causae inquisitione, seu cognitione, per se nota sit ei, cui executio mandatur, & ex actis ipsis constare possit, in eo casu non debere, nec posse licite talem executorem mandanti parere. Et ideo addidi in assertionem, regulariter loquendo, quia haec exceptio contingit raro. Nihilominus tamen, si illa omnia concurrant, veram esse existimo, & sufficienter probari obiectione facta, eiusque confirmatione. Eamque insinuat Gloss. in Clem. vnica de Foro compet. ibi, Nec iustam haberet causam non parendi, vt quia notorie sunt iniusti: vbi etiam Cardinalis Zabarella §. Eorundem, idem sentit. Ac denique hoc etiam

Obiectio. Solutio. Iudex ali. quando praest. denunc. ciare sent. a se latam, & iniustam, quoad modum.

Quod à for. rior locum habet in ex. commore.

Abbas.

Quia iniustitia quoad modum non sufficit, nisi sit iniustitia, vt sine alia causae inquisitione, seu cognitione, per se nota sit ei, cui executio mandatur, & ex actis ipsis constare possit, in eo casu non debere, nec posse licite talem executorem mandanti parere.

Glossa.

etiam

Sect. XV. An teneatur executor aliquando non, &c. 51

etiam luadent rationes factæ in principio secundo loco: quibus per hanc partem, & per superiorem assertionem satisfactum est. Priores verò rationes probant assertiones cæteras: & ideo ad illas amplius respondere necesse non est.

An per interpositam appellationem denunciatio censura iuste lata suspendatur.

DE Censura verò iuste lata adhuc supereft dubium, an saltem per interpositam appellationem eius denunciatio suspendatur. Nonnulli enim simpliciter id affirmant. Sed hoc duobus modis potest intelligi. Primo ut appellatio sit à censura ab homine lata, & quod impediatur, ne iudex possit ad denunciationem progredi. Et hoc sensu illa sententia generatim sumpta falsa est, & contra expressas decisiones iuris in capit. *Pastoralis*. §. Verum, de Appel. & capit. *Cum contingat*, de Offic. delegat. & capit. *Is qui de sentent. excommuni.* in 6. quibus cauetur, appellationem interpositam post latam, & contractam excommunicationem non impedire eius affectum, nec denunciationem. Poterit ergo iudex non obstante appellatione, ad denunciationem progredi, etiam si aliqui appellationem admiserit, si tamen iudex ordinarius sit: nam si sit delegatus, & velit denunciare, oportet vt id faciat antequam appellationem admittat: nam, si prius admittat: non poterit postea denunciare, quia iam desit esse iudex in illa causa iuxta capit. *Pastoralis*. §. Præterea, & c. *Cum autem*, de Officio deleg. vbi videri potest Abbas numer. 23. Aliqui vero excipiunt casum, in quo sententia excommunicationis fuit nulla. Sed non videtur necessaria exceptio, quia, si loquamur de re ipsa, illa sententia, hoc ipso quod nulla est, nihil valet ad denunciationem faciendam. Vnde in foro conscientie, neque ipsa, neque denuntiatio subsecuta ligabit, vt dicemus disputatione sequenti. Quare, quod ad hoc forum spectat, nihil refert talis appellatio. At vero in ordine ad exterius forum, licet is, qui appellat, alleget excommunicationem esse nullam, seu in ea fuisse intolerabilem errorem, denunciari potest, quamuis postea admittendus sit ad probandum iuxta c. *Cum contingat*, de Offic. deleg. Et, si sufficienter probauerit, tunc tam excommunicatio, quam denuntiatio declarabitur fuisse nulla.

19
Appellatio à censura cõtra igno- rantem lata non impedit denunciationem, nisi ignoran- tia possit à censura ex- cipi. Vgolin.

Vitimo addit Vgolin. supra, num. 4. cum aliis do- ctoribus, quos refert, saltem posse impediri denun- ciationem per appellationem interpositam, quan- do censura contra ignorantem lata est: citatq. c. *Dilectus*, de Appel. Sed fortasse legendum est, *Dilectus*, nam sub eo titulo nullum est capitulum, quod, *Dilectus*, incipiat: & alia quæ incipiunt *Dilecto*, vel *Dilecto*, parum vel nihil probat: quia ibi appellatio interposita fuit non solum ante denunciationem, sed etiam ante sententiam latam, vel saltem eo tem- pore, quo eius effectus suspensus erat; quo tempo- re legitimè poterat appellari. Quocirca, si ignoran- tia non fuit talis, vt excusare posset ab excommuni- catione, non video quo iure talis applicatio impe- diat denunciationem, quia cum illa excommuni- catione liget, secum assert executionem; habet ergo locum etiam in eo casu decisio textus in dict. c. *Pas- toralis*. §. Verum, At, si ignorantia sit talis, vt excuset à censura, impedit quidem denunciationem, vel in interiori foro, vel etiam in exteriori, si de tali igno- rantia in illo sufficienter constiterit: tunc autem nõ tã impedit ratione appellationis, quam ipsiusmet ignorantiæ impediens effectus censura, vt suppono.

20
Denuntiatio à iure lata

Hec vero omnia procedunt in censura lata ab ho- mine per sententiã, vt ita dicam, executiuam: in cẽ- sura vero lata à iure, & in vniuersum in omni illa, quæ ipso facto contrahitur, ante denunciationem.

Fr. Suarez. tom. 5.

A iuridicam censurã præcedere debet sententia de- claratoria criminis, per quam non in fert iudex cen- suram, sed solum iuridice declarat hunc esse reum talis criminis: ex quo fit consequenter, vt ille cõtra- xerit censuram iure latam ex eo tempore, quo cri- men commisit. Et ideo post talem sententiam faci- lius potest denuntiatio impediri per appellationem, quia talis sententia nec excommunicat hominem, nec directe declarat illum excommunicatum, sed reum criminis: & ideo nec omnino reddit hominẽ inhabilem ad appellandum, nec sufficienter & iuri- dice ostendit illum excommunicatum, do nec circa ipsam declarationẽ criminis sit definitiua, vel ita ef- ficax, vt non sit quasi suspensa per appellationem. Et ita sentit Gloss. in c. *Cupientes* de Elect. 6. verb. *Priua- tos*, dicit enim appellationẽ huiusmodi esse admit- tendam, quando non constat aliàs reũ vere incidisse & deliquisse, sed dubium est: nam, si constaret, nõ esset talis appellatio admittenda: quod intelligi, si ita constaret, vt nulla tergiversatione celari posset: quia iam tunc esset virtualiter appellare ab ipsa po- na canonis, aut velle illam eludere. Et eandem sen- tentiam tenet Innocentius in dicto c. *Pastoralis*. §. *Ve-* rum, de Appel. Sumiturq. à fortiori ex iis, quæ tra- dunt Nauarr. in ca. *Cum contingat*, de Rescript. caus. 15. & Couarr. c. *Alma*, v. p. §. 10. num. 4.

Qui non solum ab hac sententia declaratoria do- cent posse appellari, sed etiam à sententia declarato- ria censuræ incurfæ, seu contractæ excommunica- tionis, etiam ab homine lata, saltem ad hunc effe- ctum, vt post talem appellationem excommunica- tus vitandus non sit, donec prior sententia confir- metur. Quam doctrinam opinor intelligendam de sententia, quæ declaratur quis incidisse ipso facto in excommunicationem ab homine latam: nam hæc reuera semper est directe de delicto potius quam de censura. Et ita in illa procedit eadem ratio, quæ in censura lata à iure, vt iam supra insinuaui. At vero à sententia declaratoria excommunicationis ab ho- mine lata, id est qua præcipitur aliquis denunciari excommunicatus, directe & absolute ab eodem iu- dice, non existimo posse appellari quo ad illum effe- ctum, sed potius talem excommunicatum vitandũ esse, non obstante tali appellatione. Quod non ob- scurè colligitur ex illo cap. *Pastoralis*. §. *Verum*, in illis verbis, *Vt ab aliis euitetur*: & ex ca. *Is cui*, de Sent. ex- comm. in 6. in illis verbis, *Ipsi effectus per appellatio- nem sequentem minime suspenduntur*. Imo existimo hu- iusmodi appellationem non esse admittendam, nisi prius talis excommunicatus absolatur, vel per le- gitimas probationes constet sententiã excommuni- cationis contra illum latam, fuisse nullam, iuxta c. *Cum contingat*, de Officio delegati.

Tandem addit Nauarr. in c. *Cum contingat*, de Re- script. remedi. 6. n. 7. appellationem post excommu- nicationem latam impedire denunciationem eius, quando per denunciationem fortior redditur, vt, si post reservationem lata sit, & non antea, vt in c. *Tua*, de Sent. excomm. Et in hanc sententiam refert Re- rufinum, Immolam, & Antonium. Qui in hoc un- dantur, quod tunc non procedit ratio decisionis textus in dict. §. *Verum*, scilicet, quod excommuni- catus per denunciationem amplius non ligatur. Quam doctrinam ipse Nauarr. adeo amplificat, vt dicat nunc post Extrauag. *Ad euitanda*, nunquam posse fieri denunciationem post appellationẽ inter- positam: quia nunc, ait maximas vires accipit exco- municationis, seu censura per denunciationem. Sed, vt verum fatear, doctrina hæc non sufficienter fun- datur: nam in rigore censura, vel excommunicatio nunquam magis ligat propter denunciationem: nam, esse reservatam, non est magis ligare, quia non habet plures effectus; sed solum est coarctari iuris- dictionem ad tollendum illud vinculum, quod in se idem est. Ratio autem dicti §. *Verum*, in hoc solum

E 2

fugã

possit per ap- pellationem impediri.

Glossa.

Innocent.

Nauarrus.

Couarr.

21

A sententia

declaratoria

censuræ ab

homine lata

ipso facto in-

currendo quo-

ro appellari

22

Quando post

denunciatio-

nem censura

post reservatio-

nem lata sit,

et non antea,

vt in c. *Tua*,

de Sent. excomm.

Et in hanc sen-

tentiam refert

Re- rufinum,

Immolam,

& Antonium.

Qui in hoc un-

dan- tur, quod tunc

non procedit

ratio decisio-

nis textus in

dict. §. *Verum*,

scilicet, quod

excommuni-

catus per denun-

ciationem ampli-

us non ligatur.

Quam doctrina-

am ipse Nauarr.

adeo amplificat,

vt dicat nunc

post Extrauag.

Ad euitanda,

nunquam

posse fieri denun-

ciationem post

appellationẽ in-

ter-

positam: quia

nunc, ait maxi-

mas vires acci-

pit exco-

municatio-

nis, seu censura

per denunciationem.

Sed,

vt verum fatear,

doctrina hæc

non sufficienter

fun-

datur: nam

in rigore cen-

sura, vel ex-

communicatio

nunquam magis

ligat propter

denunciationem:

nam, esse re-

servatam, non

est magis ligare,

quia non

habet plures

effectus; sed

solum est co-

arctari iuris-

dictionem ad

tollendum

illud vincu-

lum, quod in

se idem est.

Ratio autem

dicti §. *Verum*,

in hoc solum

52 Disp. IV. De causa propter quam censura ferri potest.

fundatur, quod excommunicatio denunciata non amplius ligat. Nihilominus tamen prior doctrina probabilis est, & admitti potest propter auctoritatem tot Doctorum: ampliationem autem Nauarri probandam non censeo, quia reuera nunc non ligatur amplius excommunicatus propter denunciationem: nam ei nullum conceditur privilegium per Extrauag. *Ad euitanda*: solum ergo sit denunciatio, ut alij eum vitare teneantur. Expresse autem in dicto §. *Verum*, dicitur, denunciationem debere fieri, non obstante appellatione interposita, ut ab alijs euitetur: ergo, cum etiam nunc solum censura accipiat maiores vires per denunciationem quoad hunc effectum, ut alij vitare teneantur, non obstante Extrauag. *Ad euitanda*, locum habet decisio textus in dicto §. *Verum*.

DISPUTATIO IV.

De causa propter quam ferri potest censura. Vbi de distinctione censurae in iustam, & iniustam, ac nullam.

Explicata causa efficiente, & modo quo censura fit, agendum est de causa quodammodo finali, quae etiam obiectiua dici poterit, & quasi materia circa quam censura versatur. Supponimus autem, ut manifestum, ad ferendam censuram requiri aliquam causam ex parte eius, in quem fertur, quia, cum censura sit valide onerosa, & grauis poena, ratio ipsa postulat, ut sine proportionata causa non inferatur. Quod etiam in iure expressum est, capit. *Sacro*, de Sentent. excomm. & c. 1. eodem tituli. in 6. & saepe alias. Quo fit, ut ex defectu huius causae maxime possit censura esse, aut iniusta, aut nulla: & ideo explicando hanc causam, & qualitatem, ac varietatem eius, simul explicabimus differentiam inter censuram iniustam, & nullam, ut etiam intelligatur quando, & quo modo sententia Pastoris, tamen iniusta, timenda sit.

SECTIO I.

Utrum Censura solum possit ferri propter culpam.

Censura solum propter culpam ferri potest.

Principio certum est, censuram solum posse inferri propter culpam: offendimus enim censuram esse quandam poenam; poena autem dicitur habitudo ad culpam, unde non potest iuste, nisi propter culpam, imponi: ergo neque censura. Maxime, cum poena haec spiritualis sit, cui potissimum conuenit, ut non nisi propter culpam infligatur; & sit etiam medicinalis, quae morbum supponit. Quo fit, ut culpa, seu peccatum subditi sit veluti occasio, & causa impulsiva mouens iudicem ad ferendam censuram. Ephae est rationabilis causa ferendi censuram, quam requirit ius in capit. *Sacro*, de Sent. excomm. Ependatio autem seu correctio peccatoris est finis proximus censurae ferendae: finis (inquam) proximus ipsius operis secundum se: nam finis operantis est accidentarius, & infinite variari potest: unde nec cadit sub scientiam, nec ad iustitiam, vel valorem censurae quidquam refert: quamuis ad honestam actionem ipsius iudicis multum interesse possit.

Solum est in hac assertionem considerandum, in excommunicatione, hoc verum habere quoad peccatum proprium eius, in quem directe fertur censura: quia nemo potest excommunicari nisi propter proprium peccatum, capit. *Si habes*, 24. qualt. 3. ex Augustin. Epist. 75. quem textum cum alijs notat

Conarr. 1. variar. ca. 8. & in c. *Alma*, p. 1. §. 9. n. 3. Est enim haec censura grauissima, & in hunc tantum modum & finem instituta, ut statim videbimus. Et hac etiam ratione iure statutum est, ut non feratur nisi in personas singulares, & non in communitatem, ut infra etiam videbimus: quia nullus nisi propter propriam & personalem culpam excommunicari potest. Suspendio item proprie ferri non potest nisi propter propriam culpam: quamuis in hoc differat ab excommunicatione, quod ferri potest in communitatem, c. *Quia saepe*, de elect. in 6. & c. *Si sententia*, de Sent. excomm. in 6. Fieri autem potest, ut in communitate sit aliqua, vel aliqua persona innocens, etiam si culpa fuerit ipsius communitatis: satis vero nunc est, quod saltem in ipsa communitate debet supponi culpa, nam in eam fertur directe talis censura. Loquor autem formaliter de censura, nam in suspensione, quae fit pura poena, habet hoc aliquam difficultatem, quae infra in propria materia tractabimur. At vero interdictum non solum habet hoc ipsum quod suspensio, quia in communitatem ferri potest, ut ex eisdem iuribus constat, sed etiam hoc habet peculiare, ut in aliquem directe ferri possit absque culpa eius propria, ut habetur ex eodem ca. *Si sententia*. Semper tamen fertur propter culpam, saltem alterius. Nec vero id sit iniuste, quia tunc non proprie fertur ut poena eius, qui non deliquit, (nemo enim proprie punitur propter culpam alienam) sed vel vnus in alio punitur, quatenus ad ipsum aliquo modo pertinet, quo modo in corpore quaedam membra patiuntur propter alia: vel Ecclesia propter commune bonum, & propter terrorem eius, qui deliquit, hoc grauamen interdicit aliquando imponit etiam iis, qui non deliquerunt. Sicut etiam ob eandem causam aliquando interdicitur locus, ut & ipse reus magis horreat ad eam grauari ciuitatem aut populum, & reliqui etiam magis excitentur ad procurandum, ut reus pareat, & Ecclesiae obediat.

Semper igitur supponi debet peccatum aliquod seu obedientia ad Ecclesiam, ut censura ferri possit. Et hoc infinuatum est in ordine praescripto Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus; & deinde, si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus*. Satis etiam idem colligitur ex eo, quod ferre censuram est actus potestatis ligandi atque soluendi à Christo datae, ut supra dictum est: sicut autem actus potestatis soluendi supponit peccatum, quod soluendum vel remittendum sit, ita actus potestatis ligandi per censuram, supponit culpam, propter quam aliquis ligandus sit.

Atque ex hoc principio sequitur censuram non posse ferri nisi supponatur culpa cognita ab eo, qui censuram fert: quia non potest illum impellere nisi media cognitione. Item, quia nullus potest de causa sibi incognita iudicare. Et hoc etiam traditur in dicto c. *Sacro*, §. *Caveant*, de Sent. excomm. Quanquam in hoc distinguere oporteat de censura ab homine lata per sententiam absolutam, & (ut ita dicam) executiuam, & de censura lata à iure, vel etiam ab homine per sententiam generalem, aut per praecceptum quo aliquid prohibetur sub censura ipso facto incurrenda. Nam, quando censura fertur hoc posteriori modo, quia non denotat ferri à iudice post commissam culpam, sed statim, ac factum ipsum constituitur, per ipsum ius seu praecceptum inferitur; ideo necessaria non est iudici noua notitia, sed satis est quod in re ipsa peccatum committatur, quod ignorare non potest ipse, qui deliquit: quod illi sufficit, ut possit se agnoscere censuram irretitum. Ut vero ab aliis hoc ipsum cognoscatur, necessaria erit proportionata notitia culpa: & ideo, ut à iudice publice denuntiatur necessaria est publica, & iudicialis notitia eiusdem culpa, ut in superioribus dictum est. At vero quando censura fertur prioris modo, tunc maxime indiget iudex notitia culpa suo munere proportionato.